

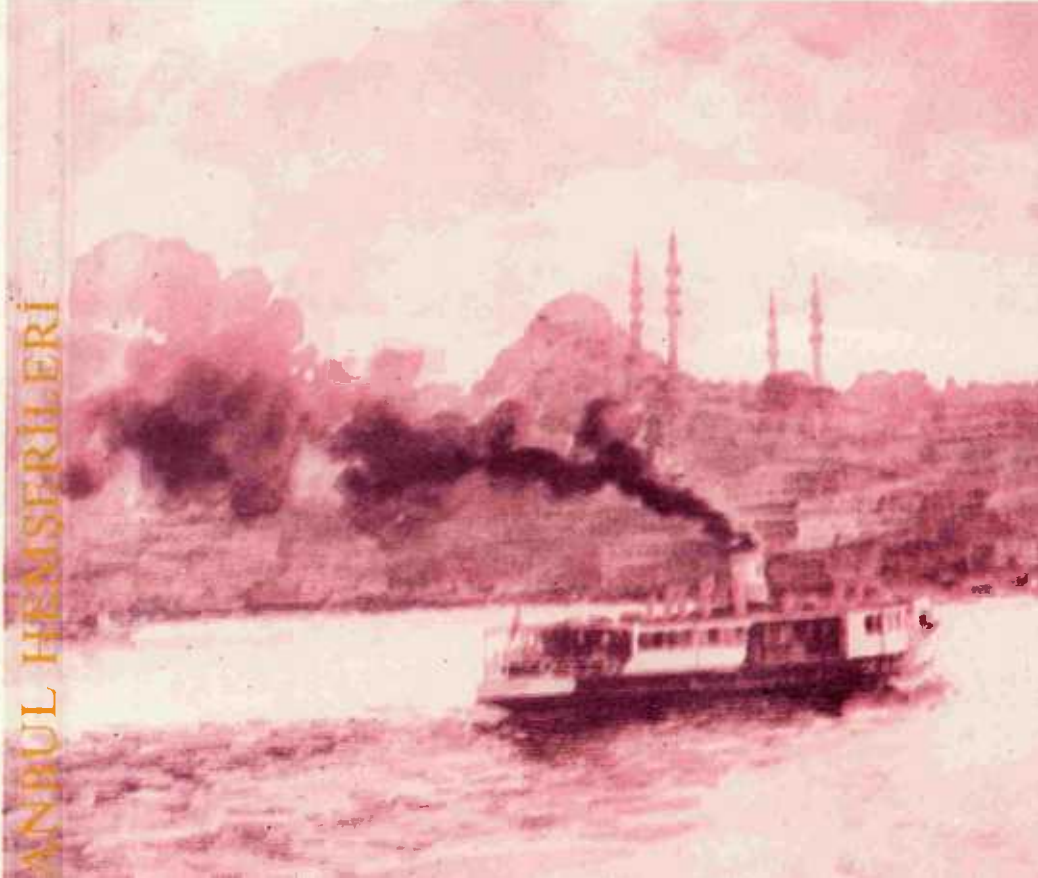
İsmail Bilen

İSTANBUL HEMŞERİLERİ

İsmail Bilen

Kapkaç ruhunun, fırsatçılığın, çıkarcılığın, açgözlülüğün ve kalleşliğin, sözün kısası kapitalizmin toplumun her kesiminin içine işlemekte olduğu günümüzde, vefadan, dostluktan yana da insanların olduğunu biliyoruz. İşçi sınıfına dayatılmaya çalışılan bu pislikler, o sınıfın kendi yapısal özellikleri değildir. Ve bütün tahribata rağmen, işçi karakteri, namustan, vefadan, tokluktan geçen işçi yapısı bizim sınıfımızda sapasağlam duruyor. Sınıfımızın Bilen Yoldaş'ı zamanla daha iyi tanıyıp seveceğine inanıyoruz. Bilen Yoldaş, romanında iki İstanbul'u anlatırken bunları anlatıyor. Onun nasıl sınıfının içinde yaşamış olduğunu da romanı anlatıyor. Günümüz devrimcilerine örnek olmalıdır.

İSTANBUL HEMŞERİLERİ

İstanbul Hemşerileri

1955

İsmail Bilen

“Bacıminkiler gibi gök gözlü şehrim,
İstanbulum,
seni düşünüyorum.

Oturmuşun denizin kıyısına,
bakıyorsun limana giren Amerikan zırhlısına.
Hastasın, açsın, öfkелisin.
O da bakıyor sana.
Hem de nasıl?
Efendinmiş,
patronunmuş,
sahibinmiş gibi itoğlu it!”

1951
Nazım Hikmet

ÖNSÖZ

İSMAİL BİLEN 89 YAŞINDA

İsmail Bilen'in ardından

Bilen yoldaş, Cumhuriyet sonrası Türkiye sol hareketinin belki de üzerinde en tartışılan adlarından biridir.

Bir tarihte nasılsa TKP'ye bulaşmış azıtlı anti-komünizm tüccarlarının, döneçlerin, burjuvaya yağcılık yapanların onun hakkındaki tartışmalarını kastetmiyorum. Ama partinin ve çevresinin sosyalizme ve devrime gönül vermiş geniş kesimleri için de büyük ölçüde bir çelişki olmuştur Bilen yoldaş.

Bilen yoldaş, Komintern çamurundan yoğrulmuş, gerçek bir komünistti. Zaman zaman öne getirdiği bazı görüşlerinin ise, tam bir oportünist olduğunu da biliyoruz.

Tabii herkesin bu çelişkili ama komünist yaşam hakkında kendine göre düşünceleri vardır. Çelişkilerin nedenlerini herkes kendi anlayışına göre yorumlamış, açıklamaya çalışmıştır.

Bizim de bir düşüncemiz var. Bizim düşüncemiz, uzun yıllar onunla birlikte çalışmanın, onun değişik tutumlarının hangi basınçlar altında alındığını görmenin, kendi haline bırakıldığı zaman nasıl gerçek kişiliğinin ortaya çıktığını bilmenin, bazı olayları yaşamış olmanın kolaylığı içinde biçimleniyor.

“Ülkede devrimci durum vardır, Türkiye emperyalizmin zayıf halkasıdır, bu konuda bir kitap yaz” diye bana görev veren kendisidir. “Profilo, barikata çıkacağız. Barikata zorluyorlar bizi” diyen odur. Can güvenliği komiteleri kurulmasını isteyen odur. Bugün artık burjuvazinin bile alay konusu durumuna düşmüş Yağcılar partiden atmak isteyen odur. Öte yanda, çeşitli oportünist yanlışlar yapan yine odur. Peki bu çelişki nasıl açıklanır?

Bizce bu çelişki Bilen yoldaşın sosyalist ülkelerde, oportünistlerin, revizyonistlerin elinde tutsak olmasıyla açıklanabilir. Koca bir tarihsel dönem onların dediklerini yapmak zorunda kalışla, ve bunun bir alışkanlık durumuna gelmesiyle açıklanır. Bu doğru mudur, değil midir, böyle olması gerekir miydi? Bunları tartışmıyorum. Olanı anlamaya, anlatmaya çalışıyorum.

Tüm iyi niyetli komünistler, Sovyetler Birliği'ne her zaman, hele başlarda kalpleri titreyerek yaklaşmışlardır. Onların dediklerini enternasyonal bir görev kabul etmişlerdir. Ama Sovyetler Birliği'nde siyasal hattı dünya işçisinin çıkarlarının tersine geliştiren kadro, bu iyi niyeti, bu bağlılığı her zaman kendi geçici, dar çıkarları için kullanmıştır.

Bilen yoldaş, Leninci-devrimci bir öze sahipti. Çok yoldaş onun çeşitli Rus komünistlerinin yüzüne karşı, “sizler oportünistsiniz” diye bağırdığına tanık olmuştur. 1976-1977'de Bilen Yoldaş, sosyalist ülkelerde kaldıkça ağzının ve elinin bağlanacağını, ülkenin istediği politikaları ortaya getiremeyeceğini kesin olarak görmüştü ve bizden Batı'ya kaçabilmek için yardım istemişti. O sıralarda ona *Mehmet Çorbacı* adına bir defter göndermiştik. Bununla birkaç kez Batı Berlin'e geçti. Ama sanıyorum artık yaşının çok

ilerlemesi, çevresinin sarılmışlığı, bir ömür boyu edinilmiş yanlış alışkanlıklar bu çizgiyi, Rubikonu geçmesini engelledi. Ondan sonrası zaten sonun başlangıcıydı. Bilen Yoldaş sonraki kavgalar içinde partiden solun temizlenmesinde Yağcıların elinde bir oyuncak olmaktan öteye gidemedi.

Bilen Yoldaş'ın tarihsel bir kişiliği vardı. Ömrünün sonunun bu şekilde noktalanması acıdır. Çok acıdır. Bizler ondan çok şey öğrendik. Yanlışlarını da gördük, ama çok güzel yanlarını da gördük.

Bir kere hiçbir zaman burnu büyük değil, gönlü yerde bir insandı. Devrimci coşkusu, gençlere parmak ısırtırdı. Olmadı. Ama ne olursa olsun, kuşaklar sonra yine işçi sınıfına yaptığı önemli bir katkıyla hatırlanacaktır. 1973 Atılımı Bilen Yoldaş'ın adını taşır.

Bilen Yoldaş, (siyasal kimliği belki bir yanıyla trajedir) siyasal kimliğinin yanısıra son derece güçlü de bir sanatçıdır. Nazım Hikmet, Bilen Yoldaş hakkında "Türkçe'yi en iyi kullanan insanlardan biri, Marat Yoldaş'tır" der. Gerçekten Bilen Yoldaş'ın dili son derece güzel, çarpıcı ve acı bir Türkçe'dir.

Elinizdeki kitap 1955'lerde, o günün koşulları içinde yazıldığı hatırlanarak okunması gereken bir kitaptır. Bunu şunun için söylüyorum. Çeşitli siyasal konular bugüne göre daha geri konumlardan getirilmektedir. Fakat sanat değeri açısından, beğeneceğinizi, yüksek değer biçeceğinizi umuyoruz.

Bilen Yoldaş'ın bu kitabı ilk kez basılıyor. Bir-iki sayfası taşınmalar, geliş gidişler arasında kaybolmuş. Aradık, bulamadık. Yine de edebiyatımıza bir katkı olduğunu düşünüyoruz bu kitabın.

Bir kişiyi siyasal rakiplerinden dinlemek, onu tanımak için çok sağlam bir yol olmasa gerek. Bilen Yoldaş'a da saldıranların durumu böyledir. Biz ise, yalnızca, yanlışlarının yanında, büyük artılarının da olduğunu ve bugün tanıdığımız komünist kadrolardan çok başka bir fırından çıkmış, çok daha üstün bir formasyona sahip komünist

olduğunu bildiğimizi söylüyoruz. Bunun ötesi işçi hareketinin tarihinin vereceği yargıdır. O yargının da acelesi yoktur. Zaman en doğru elektir. Biz kendi adımıza şunu alnımız dik bir şekilde söyleriz: Bilen Yoldaş'tan biz çok şey öğrendik ve onu sevdik.

Bu kapkaç ruhunun, bu fırsatçılığın, bu çıkarıcılığın, bu açgözlülüğün ve kalleşliğin, sözün kisası bu kapitalizmin toplumun her kesiminin içine işlemekte olduğu günümüzde, ama vefadan, dostluktan yana da insanların olduğunu biliyoruz. İşçi sınıfına dayatılmaya çalışılan o pislikler, o sınıfın kendi yapısal özellikleri değildir. Ve bütün tahribata rağmen, işçi karakteri, namustan, vefadan, tokluktan geçen işçi yapısı bizim sınıfımızda sapasağlam duruyor. Sınıfımızın Bilen Yoldaş'ı zamanla daha iyi tanıyıp seveceğine inanıyoruz. Bilen Yoldaş, romanında iki İstanbul'u anlatırken bunları anlatıyor. Onun nasıl sınıfının içinde yaşamış olduğunu da romanı anlatıyor. Günümüz devrimcilerine örnek olmalıdır.

Bugün yaşanan dünya çapındaki ihanet, bu konuları gündemden çıkarıyor mu? Bu konuları "tarihten bir yaprak" haline getiriyor mu? Hayır, kesinlikle hayır. Tam tersine, bugün yaşanan ihanet, Bilen Yoldaş'ın ve dolayısıyla partinin elini bağlayanların baş rollerde oynadıkları bir ihanettir. İşte onlar iflas etmiştir. Sosyalizmin üzerinde uzun bir dönemdir konmuş olan ipotek kalkıyor. Bilen yoldaşların elleri çözülüyor. Gerçek komünistlerin, Marksizm-Leninizme inanmışların önü açılıyor. Hayır, konu son derece günceldir.

Yaşasın Marksizm! Yaşasın hayatı izleyen bilim!

R. Yürükoğlu

Yesir şehir

İstanbul 2700 yaşında. Ama, "ak saçlıdır", diyemezsin. Kollarında kelepçe, boynunda zincir taşır. Gene de, "diz çökmüştür", diyemezsin...

Bu şehir, haçlıların, haçsızların akınlarına kaç defalar uğramıştır. Kimi ordularla, kimi gemilerle, kimi mancınkla, kimi topla, hepsi de kılıç, kan ve ateşle bu şehrin içinde dalmışlardır. Ama bu son defa, düşman tek fişek yakmadan girdi içeri. Şehrin kapılarını, çağımızın barbarlarına, o kahrolası Dolar kolu açtı. Şehrin ay yıldızlı anahtarını, okyanus ötesinden gelen "fatihlere" kırılması eller teslim etti.

Bu anahtar teslimi de ayrı bir kepezelik. Deme gitsin. Anahtar kadifeli bir kutuya koydular. Kutuyu "Tarsus" vapuruna yüklediler. Yanına da "yeni model" mebuscuları dizdiler. Başına, eski vali Kirdar'ı diktiler. Kutu bir tabut, yanındakiler bir cenaze alayı. Kalktılar. Doğruca Newyork limanına vardılar. Bu alay, milyarlarca belediyesinin kapısında bel büktü, dört kat eğildi. Sonra, bu "töreni", "Amerika'nın Sesi", Türkiye halkının milli onurunu tokatlıya tokatlıya yayınladı...

Keşifleme gittikçe poyraza alıyor. Lâpa lâpa kar yağıyor. Marmara'nın böğrü öfkeden, kederden çatlayacak dersin. Dalgalar bir sıralanıyor, bir karışıyor. Boy boy Amerikan harp gemileri Boğaz'ın ciğerine, köpüklü mavi sularına,

demirlemişler. Toplarını şehrin yüreğine çevirmişler. Düşman, gözlerimizin içine, hain hain bakıyor.

Çeşit çeşit, boy boy Amerikalılar. Kimi “müşavir”, kimi “uzman”, kimi savuruk savuruk adım atıyor, kepini yana yıkmış. Kimi düz tahta, “ütüden çıkmış”. Kimi Anadolu’da cenk meydanları açıyor. Kimi en ucuz tarafından – 23 sente – Mehmetçik topluyor. Kimi petrol arıyor. Kimi imtiyaz alıyor. Kimi işçi, ırgat yoluyor. Kimi yurtseverleri avlıyor gangster tabancası elinde. Kimi yalan satıyor, kimi buz dolabı, kimi otomobil. Kimi ortalığa fitne salıyor, milletler arasına düşmanlık ekıyor. Senatörü bezirgân. Diplomatu edepsiz Generali, amirali, casusu, Dolar-kolu, hepsi Voll Stirid’in, Morganların, Rokfellerin adamları!

Gece. Kar esiyor. Haliç karanlıklara bürünmüş. Beyoğlu semti ışıklara boğulmuş. Çeşitli, ışıklı, boy boy, renk renk afişler yanıyor: “Voll Stirid vampiri!”, “Newyork haydu-du!”, “Küçük Amerika...”. Sinema ilanları. Satış reklamları. “Naylon” kadınlar. Bobstil “erkekler”. Büyük mağazaların vitrinleri “Bikini mayoları” ve “atom sütyenleriyle” süslenmiş. Toptan ölümü, toptan köleliği, toptan orospuluğu, gangsterliği yazan, yayan açık saçık dergiler, resimler camekanlardan taşıyor. Bunlar, dışardan dövizle getirilen “lüks” eşyalarla yanyana duruyor. 700 çeşit yabancı dergi, magazin, abur cubur giriyor memlekete. Çoğu İngilizcedir, Amerika’dan gelir. Batı-Almanya’dan da gelir bu “matalar”, bir vakitler Hitler Almanya’sından getirildiği gibi.

Tünelbaşı. Ne yana bakarsan Amerikan bandırası dalgalanıyor. Bu iri iri çizgili, beyazlı, kırmızılı ve mavi yıldızlı bandıra, hışırıyor, şaklıyor şehrin başı üstünde, ucu püskül kurşunlu bir kırbaç gibi.

Asmalımesçit. Köşe başı. Birden bir firen gıcırdadı. Bir fino havladı. Arkasından bir kamçı şakladı bir taksi şoförünün suratında. Bir kokona tepiniyor. Fi-ro havlıyor. Kokona bağıırıyor. Kokona Amerikalı. Şoför Türk. Kokonanın “temiz kan” finosunu ürküttü bu Türk. Amerikalı sarışın

kadın çantasından kartvizitini çıkardı, gelen polise uzattı. Yürüdü. Arkasına bakmadan söylendi İngilizce: “Saygısız Türkler...”

Galatasaray. Dört yol ağzı. Beş Amerikan deniz eri. Köşedeki mağazanın kepenklerini tekmeliyor: “Cazband çalışıyorlar”... Kalabalık. Kovanından ayrılan, yeşil bir ihlamur dalına konan arı oğulu gibi uğulduyor ortalık. Cicili bicili bayanlar. Burunlarıyla acayip sesler çıkaran, Amerikan taklidi “Türkçe” konuşan aylak delikanlılar. Bu cadde: “İstiklâl caddesi”?!

Galata köprüsü. Akşamın en kalabalık saati. Yağan karlar, havada, lambaların ışığında, yanıyor, uçuşuyor, gözleri kamaştırıyor. Işıklar sararıyor, bulanıyor. Direklerde sallanan iri karpuz lambalar, korsan gemilerinin serenlerine saçlarından asılmış kesik yesir başlarını andırıyor. Dersin, bu kesik başlardan yerde keçelenen karlara kan damlıyor.

Amerikan deniz erleri, geleni geçeni kar topuna tutuyor. Bir hamala çelme attılar. Adam bir yana, küfesi bir yana gitti. Bu Amerikan sömürge askerleri avaz avaz gülüyor, bet bet konuşuyor. Yerde yuvarlanan hamalın küfesini tekmeliyor. “Saygılı misafirler”, köprü üstünde “futbol” oynuyorlar. Biz bu edepsizlerin soyunu sopunu biliriz. 1920 yılında onlar, bu köprüyü kestilerdi. İki başına makineli tüfekleri kurdular. O zaman da bu köprü, “kıldan ince, kılıçtan keskindi” üstünden geçen yurtseverler için, kurtuluş savaşına atılan milletimiz için. O zaman da Amerikan, İngiliz, Fransız, İtalyan, İspanyol, Yunan harp gemileri, şimdiki Amerikan zırhlıları gibi, projektörlerinin ışıklarını bu köprünün üstüne tutmuşlardı.

Limanda yatan Amerikan filusunun projektörleri İstanbul’un göklerini tarıyor. Boru boru, kalın projektör ışıkları Galata köprüsünün üstüne düşüyor. Hamalın küfesini tekmeleyen Amerikalılar, çeşitli “marifetler” gösteriyor: Beşi bir araya geldiler, birbirlerinin omuzlarına tırmandılar, bir pramid kurdular. Tramvay direğine asılan ve Amerikan bandırasının az üstünde dalgalanan Türk bayrağını çekip

kopardılar. Türk bayrağı, yerlerde sürünüyor, al kanlar içinde yatıyor.

Ortalık karıştı. Ahali Amerikalıların üzerine yürüdü. Amerikalılar tabancalarını çekti. Otomobiller, otobüsler, tramvaylar durdu. Köprü üstü mahşere döndü. Polisler seğirtti. Göğüslerine ve şapkalarının forsuna, tıpkı Amerikan polisleri gibi, çok köşeli yıldız takan polisler, halkı dağıtmaya koyuldu. Türk polisleri, Türk bayrağını kaldırımlarda sürükleyen Amerikalıların karşısında kolsuz dilsiz duruyor. Hortlayan kapitülasyonlar şapkasını, kepini yana yıkmış, tabancası elinde, kollarını sallaya sallaya geziyor sokaklarımızda.

Gece yarısı: "Park-otel" kuduruyor. Vali, Amerikalı "misafirleri" ağırılıyor. "Seçkin" Amerikalı senatörün sarı saçlı kokonası, iri, esmer bir erkeğin kolları arasında, baygın baygın dans ediyor. Kokonanın finosunu, dazlak kafalı, iri göbekli birisi dizlerine almış okşuyor. Bu gebeş adam, Türkiye'nin en büyük milyoneridir. Malı mülkü saymakla bitmez. "Ankara-palas", "İzmir-palas", "Antalya-palas", bu konak ve bir sürü işletmeler onundur.

Eskiden padişahların saraylarında "sünnet düğünleri" olurmuş. Kazık kadar "şehzadeye" acı duyurmamak için neler yapılmamış o "düğünlerde". "Park-otel"de verilen ziyafet de o "düğünleri" ne kadar andırıyor. Garsonlar, tıpkı, "içoğlanları" dersin. Öyle giyinmişler. Onlar gibi servis yapıyorlar. Büyük bir gümüş tepsi getirdiler, masaya koydular. Şekerden bir çiçek bahçesi var tepside. Renk renk güller, laleler, inci çiçekleri, menekşeler, hercailer. Neler neler yok. Her içkinin rengine buzdan kadehler. Türkiyeli milyoner, Amerikalı milyarderin gönlünü alıyor. Sarışın kokona, "Helvacı güzeliyle" dans ediyor. Palas kralı Türk, dizlerine aldığı finonun sırtını okşuyor. Amerikalının köpeğine, "şeker bahçesinde" gül koklatıyor. "Park-otel" kuduruyor. Çalgı çılgınlıkları, boğazın sularını taşıyor.

Tipi

Kar esiyor. İstanbul'un bir başı. Bir meydancık. Yuvarlak bir tramvay durağı. Kapısı açık bir polis kulübesi. Telefon telleri. İki yol ağız. Bir yol Kâğıthane'ye, öbürü Büyükdere'ye gider. Sonra, bir üçgen gibi duran, açısı uzadıkça boyu yükselen bir duvar gelir. Durmadan otomobiller geçiyor. Farlar yanıyor. Lambalar sönüyor. Tipiyle karışık kar yağıyor.

İki yol ağız: İki kişi, biri sağa, biri sola saptı. İkisi de duvarın gölgesine siperleniyor. İkisi de durdu. Birisi, su döker gibi yaptı. Öbürü kasketini düşürdü. Tipi var. İkisi de gelenleri, geçenleri süzüyor. Sonra, duvarın göğsünü tırmaladı bu iki kişi birden. Bir şeyler çizdiler duvara. Ve, adımlarını açtılar.

Düdük sesleri. Polis fenerleri. Fenerlerin ışıkları, avına saldıran ok yılanları gibi, taşların üstünde kıvranıyor, süzülüyor. Silah sesleri. Arka arkaya, üst üste, tipinin içinde, demet demet parlayan ateş parçaları. Duvarın göğsü yanıyor. Duvarın alnından sanki sıcak kanlar damlıyor. Duvara bakanlar, taze, iri iri yazıları okuyor: "Amerikalıları kovalım!"

"Kovalım! Kovalım!" Bu bir çift söz, tipinin içinde, ağızdan ağıza, kulaktan kulağa yankılanıyor. Bu parola, gecenin karanlığında, kenar semtlerden, şehrin göbeğine yayılıyor.

Duvarın sağından yürüyen adam, tramvay deposunun önünde, birdenbire, yer yarıldı da yere girdi. Duvarın soluna sapan adam, akasyaların çıplak gölgelerine karıştı. Yerde, karların üzerinde, zincir zincir ayak izleri kalıplandı. Keşişlemeden esen tipi, bu zincirleri birer birer kopardı, sildi, götürdü. Sonra, Hürriyet Tepesi'nde bir gölge, gecenin koyununda, buram buram esen tipinin içinde kayboldu.

Şirinlik - Çirkinlik

İstanbul, tepelere oturmuştur. Hantal ayakları suların içindedir. Onu kimi över, göklere çıkarır. Kimi yerer, yerlere batırır. İstanbul'un güzellikleri, çirkinlikleri, acıplıkları yanyana durur, koyunkoyuna yatar. Her adım başında aykırılıklar dikilir karşına. Her semt, birbirinin tersi manzaralarla doludur.

Boğaziçi'nde 20 bin tonluk gemiler ve 20 kanşlık balıkçı kayıkları yüzer. İstedğin tepeye çık, dört yana bak. Dağlar birbirinin omuzuna dayanmıştır. Boğazın iki yakası, oyalı, dallı bir yemenidir. Koylar, dirsekler, kıvrıla kıvrıla, sıralanmıştır birbiri peşince. Korular, yer yer denize iner. Kıyı boyunca, şurada burada, fabrika bacaları tüter. Korulukların içinde, koyların kenarlarında, kıyıda, yarısı denizin üstünde, paşa yalıları, köşkler, konaklar, villalar sıralanır gider. Ekmeğini küreğin sapından, ağların içinden, midye, istridye kabuklarıyla kazıya kazıya çıkaranlar, cam fabrikalarında ciğerleri 2000 derecede yananlar, şu bizim işçi millet, izberlerde oturur. Boğazın cefasını ömrü boyunca çeker...

Adalar. Güneşli günlerde sabun köpüğü, yağmurlu, karlı havalarda katır boncuğu gibi parlar.

Boğaziçi'nin Adalar'ın göz kamaştırıcı güzelliklerinin üstüne, Mısır Hidivi, Osmanlı paşası, Alman baronu, İtalyan kontu, İngiliz lordu, Fransız diplomatı, kolleleriyle, bütün takım taklavatı ve saltanatıyla Amerikan milyarderleri, bir de öteden beri bu yabancılara simsarlık, kavaslık, meyancılık eden haram yedi Türk zenginleri oturmuştur.

Üsküdar, Anadolu yakasındadır. Bu semtte, daha ziyade, iki yakası bir araya gelmeyenler didinir gider. Onun omuz başında, Kadıköy ve Modalarda, daha çok, büyük burjuvazi ve ortancası mekân kurmuştur.

Şişli. Bir yanına bak, kat kat evler gökyüzüne tırmanıyor.

Dolar'a Sterlin'e turası yazısı ne olursa olsun her akçaya değiştirenlerin bolluğudur bu semt. Gene bu semtte, Voyvoda'nın yanı başında, bankaların arkasındaki sokaklarda, batakhaneleri, genelevleri, hastası, orospusu, dilencisi, kopuğu, yankesicisi, aylağı, işsizi, bütün dertleriyle, korkunçluklarıyla başka bir alem yaşar.

Bu şehirde varlıkla yokluk, her adım başında, gözgöze bakar. Her iki tarafın adamları gırtlak gırtlığa boğuşur, çoktan kanlı bıçaklı olmuşlardır. Şirinlik - çirkinlik savaşı, yüzde yüz, milletin kırmızı çiçekli zaferiyle bitecektir.

Savaş alanı

Sultanahmet. Atmeydanı. Buranın göbek adı Hipodrom'muş. Şimdiki ağaçlı, yemyeşil park yokmuş eskiden. Hipodromda, aç aslanların önüne çıplak köleler, ayakları zincirli esirler atılmış. Krallar, kraliçeler, prensler, prensesler, "aksoylular" çılgınca eğlenirlermiş bu meydana. Padişahlar, bu alanı sehpalarla donatmış. Çadırlar kurulmuş. Cellât Kara Ali, çıraklarıyla, "marifet" gösterirmiş.

Bu meydanın taşı, toprağı kanla yoğrulmuştur. Şehirde kopan isyanlar, kaç defalar, ocak ocak, alev alev bu düzlükte yanmıştır. "Maviler", "Yeşiller" ayaklanmışlar, bu alanı doldurmuşlar. Bu tepeden, aşağıdaki denizin mavi aynasına dere dere kanlar akmıştır. Tarih der ki, bir defasında, burada 35 bin kelle uçurulmuştur. Sonra: "yaşa!", "kahrol!", "istememez!", "alaşağı!", "yıkılın!", "zafer!", "yendik!" haykırışları bu meydanın kubbesinde gürlemiş, çatlamıştır. Zaman olmuş, çarşı pazar kapanmıştır. Esnaf alayı yurya etmiş. Ustası, kalfası, çırağı, hamalı, bu meydanı taşa tutmuş, çevresini ateşe vermiştir. Sonra, ferman kılınmış, fetva çıkmış. Çifte pala sallayan yeniçeriler, dalmışlar ayaklanan "ayak takımı" ormanının içine.

Bu meydana ilerilikle gerilik, tazelikle kartlık, ölümle hayat birbirine saldırmışlar, vurmuşlar ve çarpışıp gidiyor-

lar.

Bu meydanın bir de sayılı taşları vardır. Bir yanda, Divanyolu'nun başında, bir minare boyunda, Çemberlitaş yükselir. Yanından geçerken, bu taş, insanın üstüne yıkıldı, yıkılacak dersin. Ustası, bu kocaman taş direği, kırmızı porfirden yapmıştır. 9 parçadandır. Her parça 3,5-4 metredir. Vaktiyle, geceleri, karanlıklarda bu taş pırıl pırıl ışıldarmış. Sonra, bu taş da azılı bir hünkârın hisşına uğramış. Hikâyesi acıdır.

Osmanlı padişahlarından Mustafa 3, kürk delisiymiş. Çürük dişlerinin arasında, sakız yerine, inci çiğnermiş. Suratı uzunca, sarı bir kavun gibiymiş. İri, patlak gözleri, her zaman birer kan çanağıymış. Her despot gibi, o da, karanlıklara sığınmış. Topkapı sarayında, bir gece, gözdelelerinin kolları arasında dışarıyı seyrederken, uzakta, çınar ağaçlarının içinde, Ayasofya kubbesinin arkasında ışıl ışıl ışıldayan taş sütun, sultanı çileden çıkarmış. Bostancıbaşı'nı çağırtmış ve: "Bu semt yakıla!" demiş. Rüzgârlı bir hava varmış. "Yangın çıkmış". Karanlıklarda pırıl pırıl ışıldayan taş, böylece, ateşler içinde sönmüş.

Dikilitaş Sultanahmet parkındadır. Bu taş, som granitten yontulmuştur. Boyu 30 metredir. Tepeden aşağı, dört yüzü hiyrogliflerle süslenmiştir. Bu yazılar, firavunların yağmacılığını, kan dökücülüğünü, ezgisini, servetini, bir de güneşin altın renklerini anlatır. Bu taş, tunçtan dört takoz üzerine oturtulmuştur. Böylece, dersin, boşlukta durur. Bu heybetli taş, vaktiyle, Mısır'dan getirilmiş. Karşısına dikilip ona baktıkça insan, köle gücünün, köle emeğinin ve hele ustalığının taş kesilen biçimini, cisimlenişini tarih alanında görür!

Dikilitaş'ın yanbaşında bir de "Kayser Çeşmesi" vardır. Alman imparatoru yaptırmıştır. Bir bira fıçısını andırır. Bu mermer küpün yapısında Prusyalı harpçilerin kabalığından başka bir "sanat eseri" bulamazsınız. Bu çeşmeden, bir kaç gün, su yerine şerbet akıtıldı. Sonra, birinci dünya harbinde, dört yıl boyunca, milyonlarca Türk askerinin kanı, Galiç-

ya'dan taa Bağdat çöllerine kadar, yad yabancılardan, sömürgecilerin hesabına fisebilillah döküldü. Bu çeşme Türk milletine bu kadar pahalıya mal olmuştur!

Yıllardan 1919. Havada bahar vardı. Dünya Türkiye halkına zindan olmuştu. "Drank Nah Osten!" parolasıyla Doğu'ya akın edenlerin nalçalı "kaz adımları" bozguna uğramıştı. Türkiye'yi harbe, yıkıma sürükleyenlerin kimi sıvışıp kaçmış, kimi efendi efendi değiştirmişti. Boğaziçi sularına çeşit çeşit devletlerin çeşit çeşit zırhlıları demirlemişti. Her yana, türlü çeşit, yabancı bandıralar asılmıştı. Amerikalısı, İngilizisi Türkiye'yi haritadan silmeye karar vermişlerdi. Onlar, kiraladıkları Yunan kralının ordusunu İzmir'e çıkarmışlardı. Anadolu'da ilk çete, ilk kurşununu, gelen istilacıların göğsüne sıkıyordu. Hava barut kokuyordu. Millet silâhbaşı ediyordu. Bağımsızlık, kurtuluş savaşı kanla, kurşunla, ateşle başlamıştı.

İşte o günlerdeydi. Yedisinden yetmişine, on binlerce İstanbullu, yurya etti, Sultanahmet meydanını doldurdu. Ortalık uğulduyordu. İpincecik, upuzun minareler, yüzyıllık çınarlar, milletin oluk oluk kanayan onuru, hepsi ayaklanmıştı bu meydanın ortasında. Düşman da girmişti bu insan ormanının içine. "Vilsoncular", "mandacılar" diz çökmeye, Amerikan bandırası altına girmeye çağırıyorlardı milleti. Meydan bir mahşerdi. Kimi "mandacıların" anasına küfretti. Kimi nutuk çekti. Kimi, cezaevinin kapısını taşıladı. Alayları, taburları dağılmış siperlerin çamurunu postallarında, bitini kaputunun yakasında taşıyan, gözlerinde ölüm çöreklenen askerlerin hıncı yamandı. Bunlar, "Alman Çeşmesi"nin yalaklarına işediler. Millet and içti: "Teslim olmayacağız!", "esir yaşamayacağız!".

Millet içtiği andı unutmaz! O gün herkes, birşey düşünüyordu: Anayurdu kurtarmak! O gün herkes, tepeden tırnağa silahlı, düşmanın gözleri içine öldüresiye bakıyordu! Bu meydan, bugün de, Okyanus ötesinden gelen çağımızın kölelerine karşı bir savaş alanıdır!

Bu şehrin, sayılı tepeleri kadar, sayılı meydanları vardır.

Bir tepe Sultanahmet'se, yanibaşında, öbür tepe Beyazıt'tır. Bu meydan, bugün, faşist kopillere karşı ileri-yurtsever gençlerin sık sık, gırtlak gırtlığa dövüştüğü bir yerdir. Boy boy fakülteleriyle üniversite, bu meydanı bir baştan bir başa tutar. Görünümüne, büyüklüğüne diyecek yok bu bilim ocağının. Kapıları kocaman kocaman. Hani ya kale kapıları gibi. Ama bu altın yaldızlı, demir parmaklıklı kapılar iğne deliğinden de dar ve küçüktür içeriye girmek isteyen işçi, emekçi-halk çocukları için!

Havada bulut yoktu. Beyazıt camisinin dört yanında küme küme güvercinler, bir havalanıyor, bir yere iniyordu. Meydan kalabalıktı. Çok çok polis vardı, jandarma vardı, asker vardı. Üniversitenin bahçesinde iğne atsan yere düşmezdi. Bir "şeref" tribünü kurulmuştu. Aman bu tahtaları gıcırdayan, daha ziyade gezginci bir sirk sahnesine benzeyen tribünde kimler yoktu. "Türk gökleri Kore'dedir"?! diyen zıpır general. Manevra çantasında eski Osmanlı haritasını taşıyan, "Tuna boylarına çıkacağını", Mısır'a akın edip "Volga'da atlarını sulayacağını" dilinden eksik etmeyen ordu komutanı. Memlekette "demokrasi benim" diyen eli kırbaçlı merkez komutanı ve yurtseverlerin tırnaklarını söken "Emniyet" müdürü. En önde, "şeref" tribününün "şeref yerinde" Amerikalı generaller ve subaylar boylarını gösteriyordu...

Vakit tamam olmuştu zahir. Üniversitenin rektörü Gürkan mikrofona yaklaştı. Mikrofon, uzaktan, bir kobra yılanının başı gibi, insanların üzerine atılacak gibi görünüyordu. Rektörün ağzı açıldı. Sağ kolu havaya kalktı. "Tören" başladı. Hoparlörler susuyordu. Hatip, bir dilsiz gibi, işaretler yapıyordu. Yılan gibi şırırdıyordu. Söylediklerini ancak, tribüne yakın olanlar duyabiliyordu. "Bu vatanın evlatları, şehitlerimiz, Kore gazilerimiz".

Emniyet müdürü, rektörü eteğinden çekti. Adam durdu. Mikrofona "bir şey olmuştu"?! "Tören" uzadıkça "aksilikler" birbirini kovaladı. Yok, tribün çökmedi. Onun 100 metre ötesinde, mavi göğe doğru bembeyaz sivrilen

Beyazıt Kulesi'nin tepesinden, 75 metreden, İstanbul'lu bir hemşeri kendisini aşağıya attı.

Ölü. Bir yığın et, bir kaç tas, köpüklenmiş, kaldı taşların üzerinde. Sol eli yumulmuştu. Polisler, yumuk eli açtılar. Buruşuk, kanlı bir kâğıtta, iki satır yazı okudular: "Oğlum kaybettim. Türk genci. Amerikalı için ölme! Gitme Kore'ye! "Yazının altında "A. Gür" imzası vardı. Daha bundan iki gün önce gazeteler yazmıştı: "İzmir'de, Mehmet Gür adında bir Kore gazisi, işsizlikten, kendisini kuyuya atmış. Arkasında 23 yaşında bir dul ve 300 lira borç bırakmış." Şimdi, Beyazıt meydanında, üniversite bahçesinde herkes birbirine soruyordu: "Acaba bu ölü, o gazinin babası mı?"

Kore değiştirme birliği için yapılan "tören" "vukuatsız" dağıldı. Yalnız meydan uğulduyordu. Bütün İstanbul bu haberle çalkalanıyordu... Emniyet Birinci Şube: "A", "B", "D" gurupları, "törende" mikrofونun sesi neden kısıldığını araştırıp soruşturuyordu.

Buna inanın

Güneşli, hele rüzgârlı havalarda Marmara, Boğaziçi çiçeklenir. Suların yüzü yanar, dalgaların sırtı pul pul olur, ortalık papatya çayırına döner. Karlı, yağmurlu, azıcık sisli havalarda, uzaktan bakınca, minareler, dalları budanmış, uzun çam ağaçları gibi görünür. İnce bir zevkle işlenmiş, kat kat, boğum boğum şerefeler, yerli mimarlıkta Türk ustalarının tırmanmış oldukları yüksekliği gösterir. Koca Sinan, ölmez eserler kurmuştur. Bu, madalyonun bir yüzü.

İstanbul'un haritasını önünüze serin. Camilerin, mesçitlerin, kiliselerin, havraların, eğlence yerlerinin üzerlerini işaretleyin. Karşınıza ya bir meyhane, ya bir bar, ya bir gazino-kahve veya bir o kadar Allahınevi çıkar. Bu da madalyonun öbür yüzü.

İstanbul'un çeşmeleri, şadırvanları, sebilleri sayısızdır. Çoğu viran olmuş. Kimisinin künkleri yıkılmış, kimisinin

suyu kurumuş. Bu çeşmelerin yalaklarında, kimsesiz sokak çocukları sabahlar. Bazı çeşmelerin yapısı insanın gözlerini kamaştırır. Aynalarına bakarsanız, koca koca mermer tahtalar birer Isparta halısı, birer Harput gezisi, birer Kütahya çinisi gibi işlenmiştir.

İstanbul'un pınar suları bir çoktur. Bu kaynakların üstüne oturan milyonerler vardır. Hamidiye çeşmesine sakal-bekçiler üşüşür. Ne kavgalar olur çeşme başlarında. Karakulak suyu herkesin kesesine değildir. Sucu dükkânlarında bir bardak Taşdelen 15 kuruştur. Amerikan "yardımıyla" öylesine gittik, öylesine paramızı, pulumuzu silahlanma işlerine yatırdık ki "sudan ucuz" sözünü unuttuk, Türkçe sözlükten çıkardık.

Tepenin üstünde, eski Hipodrom'un altında, yerin dibinde, Yerebatan Sarayı'nın serin sularında, sıra sıra, kalın kalın 336 direğin arasında, sandallarla yüzebilirsiniz. Elbette bedava değil. Fakir halkın oturduğu semtler, mahalleler Kerbela'yı andırır. Çoğu İstanbullu der ki "bu şehir bin bir dert üzerine kurulmuştur". Öyledir. Buna inanın!

Çalışma müdürlüğünün verdiği rakamlara göre, 1953'te, İstanbul'da işçi sayısı 262 bindir. 50 zanaatçı esnaf da başka. Şoförünü, vatmanını, deniz, kara taşıt işçilerini de bunlara ekleyin. Hepsi 350 bini geçer. 1,5 milyonluk bir şehir için bu topluluk, başlıbaşına ve hatırı sayılır bir kuvvettir. Su katılmamış İstanbul hemşerileri bunlar. Buna inanın!

Keşanlı Emine

Emine, bu işçi topluluğunun içinde yoğrulup gidiyor. Kasımpaşa'da Küçükpiyale'de oturuyor. Mahalleli, onun evine "Teneke-Palas" diyor. Bu "evi" kocasıyla beraber, bin bir müşkülle kurdular. Kocasını, "yapı malzemesini" boş gaz sandıklarını, boş yemiş, boş şeker sandıklarını, hamallık ederken bulup buluşturmuştur. Bazen, boş bir sandık için, 70-80 kiloluk yükleri sırtlanmıştı. Meyvehoş'tan Mısır

çarşısına.

“Teneke-Palas”ın duvarları, öteden beriden toplanan taşlarla, içlerine toprak doldurulmuş eski gaz tenekeleriyle örülmüştür. “Ev”, tek katlı ve bir göz odacıktır. Tek kapılı, tek pencerelidir. Emine orta boyludur. Ama, başı “tavana” değmesin diye, evin içinde boynunu eğerek, belini bükerek dolaşır. “Döşemenin” yarısı tahta, yarısı taştır. Bu taşlarda karmakarışık, renkli çiniler, kırık mermer parçaları, düz malta taşları. Yangın yerlerinden toplamışlar. Duvarların “badanası”, sıvası düzgündür. Evin içi, elden geldiği kadar temizdir: Döşeme gıcır gıcırdır. İstanbullu ev kadınlarının o temizlikseverliği, titizliği bu gecekonduya öylesine sinmiş, öylesine ısınmış ki.

Evin “mobilya takımı” sadenin de üstündedir. Tavana bir gaz lambası asılıdır. Yere hasır serilidir. Lamba bir süstür. Kocasının hediyesidir. Geceleri minicik bir “idare”nin damlacık ışığı aydınlatır odayı. Duvarda bir resim, kaytan bıyıklı, iri yapılı birisi. Emine’nin kocası. Bir limon sandığı, komodinin yerine kullanılıyor. “Yatak takımı”, eski bir kilim, bir şilte, iki minder, yamalı, alacalı, ama temiz bir yorgan. Kenarları dantelli uzun iki yastık. Gündüzleri, yatak takımı, el işleme, kalın çizgili, keten bir örtüyle örtülür.

Evin mutfak “takımı” fazla yer tutmaz. Izgaralı bir mangal. Halis “Yedikule” işi. Bunu alırken, “ızgara-maşa” satan çingene karısıyla Emine, tam yarım saat, çekişe çekişe pazarlık etmişlerdi. Sonra, geniş şalvarının bol ağını sürüye sürüye yürüyen çingene satıcının yanık sesi mahalleye yayılmıştı: “Aaateşş küreğiii maşaalaaaar...”

“Mutfağın” en saygıdeğer eşyası teldolaptır. Bütün nevale, yiyecek ne varsa bu kafesin içindedir. Tabak, tencere, çatal, bıçak, bütün bu abur cubur şeyler pek yer tutmaz. Hem kaç tane ki? Köşede, boğazı kopmuş bir Çanakkale testisi durur. Bu testi, baba yadigarı, daha doğrusu mirasıdır. Arıburnu savaşında, Emine’nin babası bu testiden su içmiştir. Testinin boğazını bir İngiliz kurşunu koparmıştır. Bu testinin başından geçenlerin hepsi bu kadar değil.

Emine'nin babası Sarı Memet, Çanakkale'den sonra, Kurtuluş Savaşı'nda, Anadolu'da bu testiye matara yerine kullanmış, siperden sipere götürmüştür. Bu testi kaç defalar kan dolmuş, susuz kalmış! Sarı Memet, Yeşil Bursa'yı kara düşmandan kurtarmış. İstanbul için kan dökmüş. Keşan'a, aldığı sekiz kurşun ve süngü yarasıyla dönmüş. Bir elinde de bu boğazı kopmuş testi varmış. İşte o kadar. Köyde toprağı filan yokmuş.

Emine'nin gecekondusunun da, ötekiler gibi, "biricik" bir eksiğı var. Kenefi yoktur. Yalnız, Emine'nin "Teneke-Palası" dereye, mahallenin çöplüğüne daha yakındır. Bu kadar kusur, kadı kızında da bulunur!

"Gül bahçeleri"

Emine'nin saçak saçağı, damla damlaya bir komşusu var. Ziya Bulut. Ziya'nın gecekondusu hem "şik", hem "portatif". Bu mübarek sığınak, eski, çürük, küçük bir otobüs karoseridir. "Konforu" tamam demektir. Ziya Bulut, 35 yıl direksiyon kullandı. Sonra elinde, avucunda bu teneke karoseri kaldı. Ömrü kilometreler yapmakla yıpranan bu emek şampiyonu, artık sızdırılmış, sokağı atılmış bir limon kabuğudur. Yarı işsizdir. Esmer, kuru çehresinde çizgiler çok derindir. Konuşkan değildir. Gür, ak saçları kasketinin altından taşar. Hemen her gün, evinin, kendi deyimiyle "saray"ın bir yanını onarır. Sonra, ya "pencereye", eski şoför yerine oturur, yahut "bahçesinde" uğraşır. "Bahçesinin" eni-boyu 8 kare metreyi geçmez. Ziya, bu bahçenin toprağını avuç avuç taşımıştır. Fakat bu bir karış yere bile sahip çıkanlar oldu: "Başkasının malıymış". Bilmem hangi paşanın "arsasıymış". Ziya Bulut da, her gecekonducu gibi, belediyeye vergi öder. Elbette ödeyecek! "Evi" var, "bahçesi" var?! Bizim memlekette pamuk çiftlikleri, binlerce dönüm tarlası, bağı bostanı olan beyler, ağalar vergi ödemez. Hani ya sadaka bile sayılmaz verdiği "vergi"

hazineye.

Ziya, bahçesinde gül yetiştirir. Penceresinin önünde sarı, kırmızı, beyaz, siyah güller açar. Ziya, bu bir kaç kök çiçeğin bakımına elinden geleni yapar. Her yaprağın üstüne titrer. Her gonca, onun için, kundakta bir bebektir. Diyorlar ki, bu güllerle ihtiyar şoförün gönül yürek dertleri arasında kopmaz bağlar vardır. Ziya, yılda bir defa, bu güllerden bir demet toplar, kalkar Okmeydanı'na çıkar. İnce, uzun bir selvinin dibinde durur, kasketini çıkarır, elindeki gül demetini bir mezarın göğsüne serer.

“Daktilonun köşkü”

Küçükpiyale'de evlerin çoğu tahtadandır. Kimi iğrilmiş, yanvermiş, kimisinin kamburu çıkmıştır. Bu evler, iğri büğrü, dar, dik sokakların üzerine abanmışlardır. Ziya'nın “sarayı”yla Emine'nin “Teneke-Palası”ndan az ötede, köşe başını, çıkmaz sokağın ağzını tutan tahta evin hâlâ ayakta durması bir “mucizedir”. Bu ev, “koltuk değneklerine” dayanıyor: Yanlarına payandalar vurulmuştur. Evin 5 odasında 5 kiracı oturur. Kiracılardan biri arabacıdır, bodrum katını tutar. Öbür kiracıların biri sandalacı, biri sıvacı, biri tütün işçisi, biri de daktilodur. Bu evin şenliği gürdür. Çocukları boldur. Ev gıcırda, gümbürder. Çocuklar ağlaşır, gülüşür, bağırır, oynar, çekişirler. Bu evin önünde, bazı Pazar günleri horoz dövüştürürler. O zaman da kavga çıkar. Millet karakolluk olur.

Bu payandalı eve, mahalleli “daktilonun köşkü” der. Daktilo Sıdika Sönmez, evin üst katında, sokağa bakan odayı tutar. Bu bir göz odaya 25 lira kira verir. Aylık kazancı, geceleri de çalışırsa 90 lirayı tutar, tutmaz.. Bir avukatın yanında iş bulmuştur. Zar zor geçinir. Kimsesi yoktur. Beş lambalı, eski model bir radyosu vardır. Komşuları Sıdika'yı pek severler. Radyosundan haberleri, memleket havalarını, şarkıları dinlerler. Radyosunu açtı mı Sıdika, yandaki evlerin

de pencereleri açılır. Daktilonun endamı yerine sayılır. Güler yüzlüdür. Yaşını gizlemez, 35'indedir. Belli ki çok çekmiştir. Ama ne olursa olsun, mihrap yerinde kalmıştır.

Bu mahallenin kahrını çekenler bilir. Bu semtin sokaklarında yeni iskarpinler seyrek gıcırdar. Bozuk kaldırımlarda takunya sesleri yuvarlanır.

Gecekondu, mahallenin tâ kenarına, daracık bir köşeye sıkışmıştır. Sonra bostanlar gelir. Yer, çukurcadır. Arka taraf bayırdır. Mezarlıklar yakındır. Suyu, çeşmesi uzaktır. Aramayın, nafile yorulmayın! Bu semtte, bu köşede İstanbul'un güzelliğinden bir zırmık bile bulamazsınız. Bu semt ter kokar. Bu semt, yarı aç yatar, horozlar ötmeden uyanır. Bu semtin insanları cömerttir. Canını verir ışıklı, asfaltlı, kokusuz, evleri dayalı döşeli bir mahalleye göç etmek için! Acımaz, eskilerini, pılısını pırtısını bu eski, yıkılası "düzend" bırakıp giderse!

Bu mahallede bakkal Kanbur Kâmil, kasap Manda Recep, kömürcü Kara Zülfükâr yiyecek, yakacak fiyatlarını "ayarlar". Esmer, küp göbekli polis komiseri, gedikli erbaşılığından bozma muhtar, Piyale camisinin imamı ve karayağız bekçi çeker çevirir bütün "işleri". Bu semte "mikrop yuvası" der polis. Onun için, temizlik işçileri değil belediyenin, Birinci Şube'nin itleri dolaşır buralarda.

Küçükpiyale'de toprağa diz çöken, saçakları liyme liyme sarkan evlerle, harabatı gecekonduyla, karşıda Aynalıçeşme'de, Tozkoparan'da, tepelerin üzerinde betonarme yükselen "pamuk-palas"ların, "buğday-palas"ların, "şeker-palas"ların, "vagon-palas"ların arası açıktır. Orta yerden, dört yanın pis sularını toplayan Kasımpaşa Deresi akar. Aradaki sınır, diklemesine keskindir.

Başından geçenler

Emine'nin gecekondu, bulanık suları, pis kokuları Haliç'e akıtan derenin hemen kıyısındadır. Emine, hep

“alın yazım böyle” der. Emine samanlıkta doğmuş. Güzeldir. Yalnız ayakları taraklıdır. Emine, bu bahar, 32’sine bastı. Bu çağa nasıl geldi? Bu ömrün 22 yılı hep el kapılarında çalışmakla geçmiştir. Dedesi, babası, cedbeceddi, toprak hasretiyle yana yana bu dünyadan göçmüşlerdir. Anası da babası gibi ırgattı, topraksızdı. Onu, Kadir Ağa’nın burçak tarlasında güneş çarptı, bir daha islah olmadı. Gene de Tosun beyin kavun bostanında kazma salladı. Aç yattı, yalın ayak yürüdü. Kızını, Emine’yi, ayağa kaldırmak isterken, kendisi çöktü. Bir gün, Karabekir’in pirinç tarlasında, ağzından kan geldi. Tarlaya, göl göl olmuş bulanık sulara uzandı. Gözleri kapandı. Bir daha uyanamadı.

Emine, daha on yaşına basmadan, Kadir Ağa’nın orakçılarına, yalın ayak su taşıdı. Sonra, ağanın öküzlerine baktı. Kadir Ağa öküzleri sattı. Traktör aldı, harman makinesi aldı. Bu ağa çok çok para kazandı. Çiftliğini büyüttü. Jip aldı. Keşanın “ileri gelenlerinden” oldu. “C.H.P.”den çıktı, “D.P.”ye yazıldı. Gene para kırdı. Ankara’da bir apartman kurdu 500 bin liraya. Mebus oldu. Oğlunu Amerika’ya, kızını İstanbul’daki Amerikan Koleji’ne gönderdi. Bu ağa, Amerikan yardımıyla göbeklendikçe göbeklendi. Amerikalı’ya Trakya’da, Anadolu’da, havaalanı lazım. Bu ağa Mecliste kürsüye gelir: “Amerikan medeniyeti ayağımıza gelmiş. Geri tepmeyelim. O köylerin verimi ne ki. Sürmeli, göçürmeli başka yerlere. Hem savunma gücümüz” der. Çatalca’da, Malkara’da, Adana’da, Sakarya’da onlarca köyü böyle boşalttılar. Binlerce köylüyü böyle sürdüler yerlerinden, yurtlarından Kadir ağalar.

Emine ağa değiştirdi. El kapılarını dolaştı. Türkiye kazan, Emine kepçe, iş aradı. Meriç boylarında, diz boyu suların içinde, çeltikte çalıştı. Adana ovasına düştü. Mete’nin pamuk tarlalarında, yandım Allah dedirten güneşin altında, kazma salladı. Manisa bağlarında asma kütüklerinin diplerini belledi. Yaba, orak, bel sapları kına yakmıştır Emine’nin avuçları içine. Elleri o kadar nasırlı, parmakları o kadar hünerlidir. Bu parmaklar, İzmir depolarında incir işlemiştir.

Bu eller, Ayvalık zeytinliklerinde yeşil dalları silkelemiştir. Bu parmaklar Uşak'ta gül tarlalarında, kırmızı, pembe, beyaz, renk renk, çeşit çeşit kokulu yaprakları toplamıştır.

Emine, İstanbul'un 12 yıllık yerlisidir. Başından iki sevda geçmiş, üçüncüsünde kocaya varmıştır. Kaşları ince, kirpikleri uzun, gözleri kömür karasıdır. Hani ya Erzurum kuyumcularının bir savat işlemesi var ya, gözlerinin bakışları öyle. Emine'nin ilk sevdiği delikanlı, Ayvalık'ta bir yağ fabrikasında preseciymiş. Onun gözleri yeşil hareliymiş. Bir gün polisler gelmişler, fabrikadan, iş başından Emine'nin sevgilisini alıp götürmüşler. Gidiş o gidiş. Çolak Ali'yi bir daha görememiş. Candarmaların elinden "kaçasıymışta" vurmuşlar. Emine'yi sorguya çeken polis komiseri, Ali'nin komünist olduğunu söylemiş. Emine ağlamış, ses çıkarmamış.

Emine'nin ikinci sevdalığı bir hafta sürdü. Tekirdağ'ında tanıştılar. Bir karpuz kayığıyla İstanbul'a geldiler. Sonra, Şile'li İbiş kaptan, motoruyla beraber, Haliç'in suları üstünde, yelkenli-yelkensiz, bacalı-bacasız, motorlu-motor-suz, gemi, vapur, kayık, mavna, salapurya direkleri ve ormanı içinde kayıplara karıştı.

Emine, ilk zamanlar, Deveoğlu medresesinin avlusuna sığındı. Sonra, Tahtakale'de, hanlarda, çuvalcılarda çuval yamadı. Daha sonra, bu hanlarda çalışan hamallardan Mehmet Durmaz'la evlendi.

Baskın

Durmaz, Zonguldak'lıydı. Onbeşine basmadan, bin metre derinlikte, kömür ocaklarına düştü. Saraçoğlu hükümetinin koyduğu "mecburi iş mükellefiyeti", on binlerce köylüyü ve Mehmet Durmaz'ı, yedi kat yerin altında prangaya vurdu. Bu yesirlikten kurtulmak, güne güneşe kavuşmak için Durmaz, doğduğu yerden ve çalıştığı Çaydamar ocağında, kaçtı. Kaçtı, ama esirlikten kurtulamadı. Kömür taşıyan üç direkli

bir yelkenliye tayfa oldu. İstanbul'a geldi. İrgatlık etti, kurulan apartmanlara temel kazdı. Kanalizasyon hendeklerinden toprak attı. Kumkapı iskelesinde, mavnalardan kum çekti. Emine ile tanıştıktan sonra, azıcık nefes alır gibi oldu. Emine de başka bir iş buldu. Yaprak tütün depolarına girdi. Çalıştılar, çabaladılar. Dişlerinden, tırnaklarından artırdılar. "Teneke-Palası" kurdular. Kızları Rukiye, bu çatının altında dünyaya geldi.

Bir gün, sabahın erken saatlerinde: Polisi, bekçisi, muhtarı, inzibatı baskın yaptı: "Mehmet Durmaz! Durmaz! Çık dışarı! Teslim ol! Sen hem Zonguldak, hem asker kaçağısın. Yürü şubeye" dediler.

Polis komiseri, iri göbeğinin üstünde sıralanan beyaz düğmeleriyle, inzibat çavuşu, boynundan taa yanbeline kadar sarkan tabancasının kaytanıyla, jandarmalar, ellerindeki Amerikan otomatlarıyla oynuyorlardı. Parmakları öyle alışmıştı.

Durmaz, devrilen adımlarla, evin eşiğinden çıktı. Rukiye, kundakta ağlıyordu. Emine, kapının soyasına dayanmıştı, buzparçası kesilmişti. Kapı komşuları Ziya, açıkta, çarpık ayaklı bir maltızı tutuşturuyordu. İnce bir duman, acı bir marsık kokusu ortalığa yayılıyordu. Ziya, Durmaz'ı kelepçeye vuran jandarmalara bulanık gözlerle bakıyordu.

Camları kırık, kafesleri dağınık pencerelerden başlar sokağa uzanmıştı. Mahalle bir acayip olmuştu. Son haberleri, sabah haberlerini veren bir radyo sesi ortalığa yayılıyordu:

- "Burası Ankara ve İstanbul radyoları. Senatör, uzman ve iş adamlarından mürekkep, kalabalık, bir Amerikan heyeti memleketimize gelmiştir. Dün, Yeşilköy havaalanında misafirleri, şehir namına, vali ve belediye başkanı Gökay karşılamıştır. Uçaktan inen Amerikalılar çok neşeli görünüyorlardı. Marşall "planının" Türkiye'de nasıl uygulandığını inceleyecek olan bu Amerikalılar, basın temsilcilerine: 'Türkiye topraklarına ayak basar basmaz, kendilerini çiftliklerinde gibi hissettiklerini' söylediler. Vali bey,

değerli misafirlerimizin bu içten gelen duygularına teşekkür etmiştir. Burası Ankara ve İstanbul radyoları.”

Daktilo Sıdika işe gitmişti. Odasının penceresi ve radyosunun düğmesi açık kalmıştı. Bekçi Davut, kara bıyıklarını sıvazlıya sıvazlıya, bir Yeniçeri ağası gibi, sokaktan geçiyordu.

“Kore - Nere?”

Mehmet Durmaz, asker ocağına ayak bastığının ilk günü, daha Hasköy askerlik şubesinde, gedikli çavuştan tokat, asteğmenden küfür yedi. Böyle tokatla, küfürle Durmaz, Ayaş piyade alayını buldu. Kışlada, sırtına ölü toprak rengi “elbise” geçirdiler. Ayaklarına bir çift hoyrat postal verdiler. Saçlarını kökünden kestiler. Gedikli erbaş da, tabur komutanı da Durmaz’a başka bir “soyadı”yla seslendiler: “Hödüük”. Talimlerde, sırt çantasını kumla doldurdular. İkide bir nöbete kaldırdılar. Cezalı askerdi, angaryadan angaryaya sürdüler.

Bölükten kaçanlar arttı. Bunun üstüne meydan dayağı sıklaştı. İzinler kalktı. Gene de para etmedi. Eski bir asker türküsü nöbette, talimde, kovuşta, kıyıdan kıyıdan tutuşmuş gidiyordu: “Davullar dövülür, düğün mü sandın! Askere gideni gelir mi sandın!”

Bir gün bando: “Ey gaziler yol göründü” marşını tutturdular. Ayaş piyade alayı yürüdü. Hava güneşli, gök sıcağı. Yollardan sarı, boz toz bulutları kalkıyordu. Sırtlarına Amerikan ölüm elbisesi giydirilen Memetçiklerin burnundan, kaşından ter akıyordu. Yollarda, her geçtikleri köyde, gidenlerin arkasından, nişanlı kızlar, yeni gelinler, kırık aynaların üzerine su ve göz yaşları döküyorlardı. Gidenler tez dönsünler diye.

Alay Ankara’ya geldi. Söylenen türküye göre, burada “taze meyva yediler”. Sonra, “trene bindiler, tren salladı”. Dolu dolu furgunlar, katar katar İskenderun’a vardı.

Gelenleri hemen, limanda bekleyen Amerikan taşıt gemilerine yüklediler. Bir çokları gibi, Mehmet Durmaz da ne Emine'siyle, ne Rukiye'siyle öpüşüp helallaşamadı bile.

Denizlere açıldılar. Hepsi de Anadolu çocuklarıydı. Güneş, güverteyi yakıyordu. Kimi tarladan, kimi sarı öküzden söz açıyordu. Çoğu, birbirine soruyordu:

- "Kore nere? Bilyon mu lan Memet!"

Süveys'ten geçerken, Kırşehirli bir delikanlı, Birinci Dünya harbinde dedesinin, bu kanalın kıyılarında, bu kum çöllerinde kaybolduğunu anlattı. Kara kaşları çatılmıştı. Gözleri çöle dikilmişti. Okumuşluğu yok. Dedesini, babaanesi anlatmıştı. O seferberlikte Dördüncü Ordu'daymış dedesi. O ordu, bu çöllerde kırılmış. Kışın başındaymış. Hangi yılmış? Gene babannesinin dediklerine göre: "Alaman kralı istemiş. Enver Paşa da sümüş orduyu çöl içine." Tarihe göre bu cinayet 18 Ocak 1915'te işlenmiştir!

Kırşehirli, kendi kendine mırıldanıyordu:

- "O zaman Alaman kralı, şimdi Amerikan."

Gemide hemşeriler küme küme olmuşlardı. Kimi, karakuşak güreş tutuyor. Kimi türkü söylüyor, kimi "harman olmuş". Kimi hıçkırıyor, kimi gülüyor. Haniya övünenler, "Türkün süngüsü" deyip de başka birşey demeyenler az değildir. Akçabatlı Ali kemeçe çalıyor. Tonyalılar hora tepiyor. Gene de, kocaman geminin anbarları, ağız ağıza kasvet yüklüydü. Kocaman, demir bir tabut sularda yüzüyordu.

Durmaz, biri yoldan, Hintdenizi'nden, biri de karaya çıktıkları Pusan limanından, eve iki mektup gönderdi. İlk mektubu uzundu. Vakti varmış yazmaya. Elyazısı kargacık burgacıktır. Satırları eğri, insan zor sökebiliyor. Okul görmemiştir. Ne öğrenmişse kendi kendine öğrenmiştir. Durmaz, içini kâğıdın üstüne dökmeye, yolda başlarından geçenleri sıralamaya çalışıyor:

- " ... Bizi götüren gemide Yunanlılar da var. Amerikalılarla başımız belada. Hır çıkarmadan duramıyorlar. Tepeden bakıyor herifler bize. İnzibat onlarda. Birisi bu

Amerikalılardan bizim Ceyhanlı Münir Akgül'e, pisi pisine tebelleş oldu. Kavga çıktı. Ne dersin, Rumlar bize arka oldular. İçlerinden birisi Türkçe de biliyor. Amerikalının silsilesine öyle bir çekiyor, öyle bir çekiyor. Akgül'ü, Selanikli Koço'yla sintineye demirlediler."

- "...Şapdenizi'nden geçtik. Eski Yemen türkülerini söyledik. Padişahların bu Arap illerine gönderdikleri Türk askerleri bir daha geri dönmezlermiş. Ya biz..."

- "...Serendip – Seylan olacak – adasını uzaktan, hayal meyal seçtik. Tabur imamı dedi ki, 'cennetten kovulan Adem'le Havva bu yere inmişler. Onlar, şeytana uymuşlar-mış, yasak ağacın meyvesini koparmışlarmış. Böylece başlarına bela gelmiş'. Diyelim öyle. Ya bizim günahımız ne? Başkası hem bizim meyvelerimizi yiyor, hem tutup bizi, bak taa nerelere gönderiyor."

Durmaz karamsar değildi. İlenç yağdırmazdı dünyaya geldiğine. Şakayı severdi. Emine'yi hep güldürürdü: "Tanrı beni yaratmış. Sonra ne halt ettiğinin farkına varmış. Elime kitap vereceğine sırtıma semeri yüklemiş: 'Yürü ya Durmaz!' demiş. İşte böyle benim kömür gözlü karıcığım" derdi.

Atı atın yanına bağlarsan, ya tüyünden, ya huyundan alır. Durmaz'ın Adanalı bir arkadaşı vardı. Yaşı 28'di. Üniversitede okumuştur. Asker olmuş. Yedek subay çıkmış. Uzatmayalım, işsiz kalmış. Hamal olmuş. Gene de kitap elinden düşmezmiş. Durmaz'a okuma yazma sevgisini o aşlamıştır. Amerikalıları sevmezmiş. Birini gördü mü cinler başına toplanırmış. Kız kardeşinin oğlan çocuğunu, Ankara'da, milletin gözleri önünde, bahçenin ortasında çekmiş vurmuş bir Amerikan subayı. "Gönül eğlendirmiş". Sonra, çekmiş gitmiş Amerika'ya.

Durmaz'ın okumuş hamal arkadaşı hep tekrar edermiş: "Bir Türk'ün bir sinek olmadığını bu hergele Amerikalılara göstermek lazım!" Durmaz, mektubunda, küfeci arkadaşına selam gönderiyordu. "Ona söyle, Emine, görüyorsan, 'düşük Amerikalının ağına, herif sinek gibi avladı bizi'."

Durmaz'ın arkadaşını Emine çoktan beri görmüyordu. Kim bilir onunda başına neler gelmişti.

Durmaz'ın Pusan'dan gelen mektubunda kara, acı bir haber vardı:

- "...Akgül'ü kaybettik. Çok yazık oldu oğlana. Ne delikanlıydı. Kahrından gitti. Bir gazoz şişesini, dövmüş dövmüş, toz yapmış. Sonra bu cam tozunu, deniz suyuyla dikivermiş birden başına, içivermiş. Barsakları delinmiş. Ölüsünü Sarideniz'in ak köpüklü sularına salıverdik. Hava da ne fırtınalıydı. Azgın dalgalar, bir solukta bizim Akgül'ü yutuverdi. Belki de onun ceddinin cediti Toroslardan ötesini bilmezdi."

Havalar yağışlıydı. Küçükpiyale'de sokakların çamurları kurumuyordu. Emine, eve yine, işten sırlıklam döndü. Daha kapıyı açmadan, komşusu Ziya seslendi öteden:

- "Gözün aydın Emine! Mektup var. Postacı bana bıraktı."

- "Ne iyi yüreklisin abi. Müjden bende."

- "Bırak sen onu. Gir eve. Değiştir bir üstünü, başını. Bakalım bizim asker neler yazıyor gene."

- "Dayanamam vallaa. Sıdika hanım evdeler mi dersin?"

- "Bilmem."

Emine eve girdi. Başörtüsünü değiştirdi, çıktı. Hemen daktilo Sıdika'ya koştu. Kocasından gelen mektupları ona okutur. Gönderdiği mektuplarını ona yazdırır.

Sıdika da işten yeni dönmüştü. O da ıslanmıştı. Saçlarını kuruluyordu. Ne de uzun, ne de siyahtı bu saçlar! Akları da yok değil. Emine, eşiğin üzerinde, elinde bir zarfla duruyordu. Birer caneriğini andıran gözlerinden sevinç taşıyordu.

- "Emine, girsene ayol içeri! Mektup mu var Durmaz'dan?"

- "Sıdika hanım, hep seni rahatsız ederim."

- "Kız, o ne öyle söz. Ver de okuyalım. Ben senden çok merak ediyorum. Asker mektubu, ah bilirim."

Bu mektup, Kore'nin bir köyünden, çok içlerinden

geliyordu. Sıdika, satırları ağır ağır söküyordu:

- "...Güman etme karıcığım. Nasılsın bakalım? İşe gidiyor musun? Rukiye büyüdü artık iyice değil mi? Komşular ne alemededir? Askere giden var mı başka? Bizden yana sual olunursa, ne diyeyim? Dünyanın bir ucu burası. Bu milletin ne dilinden anlarız, ne birşey. Deniz kıyısında bir kasabadan geçtik. Bizim Zonguldak dersin. O dağlar, o dereler, esseh Kozlu hani ya. Bu milletin başına kıyametler kopmuş. İkiye bölünmüş bir memleket ortasından. Ama biz ne arıyoruz bu yad yabanın ilinde? Bize karşı dövüşenler çok çetin adamlar. Kore-nere? Sonra Emine, burada her taş, her çalı dibi, her ağaç, her pirinç tarlası, her yer, herşey ateş ediyor bize. Eder elbette. Yanıyor ortalık cayır cayır. Amerikalı fosmuş. Kancıklık onunkisi. Hep bizi sürmeye bakıyor ateşin gözüne. Sahiden, Amerikalı için bir Türk sinek bile değil. Helelik sağım. Hep sizi düşünüyorum."

Emine'nin gözleri dolmuş, dudakları morarmış, benzi uçmuştu. Boyuna baş örtüsünü düzeltiyordu. Parmakları titriyordu. Sesi katılaşmıştı:

- "Bu harbi çıkaranların ocağı batsın! Bu bizim hükümete de ne olmuştu?"

- "A kız, ne olmuşu var mı? Ne Bayar'ın oğlu, ne Menderes'in kardeşi Kore'ye, ölüme gitmiyor ya. Hem, Emine, bizim hükümet Amerika'nın tarafında değil mi?"

- "Olmaz olaydı! Amerika'dan bize ne?"

- "Sana, bana göz yaşları. Olanı bu."

- "Bizim depoda bir Selma var. Tıpkı senin gibi konuşur. Bağırır da üstelik. Sen hiç olmazsa."

- "Ben, onu bunu bilmem. Ağabeyimi Sakarya'da kaybettim. Ama kocanın, Durmaz'ın Kore'de kaybolmasını hiç istemem. İnşallah sağ, salim döner."

- "Kim bilir? Baksana neler yazıyor."

- "Sana yalan mı yazsın? Kız orası cehennem!"

- "Oof ooff! Alnımın kara yazısı. Ay lafa daldık. Gideyim."

- "Güle güle. Mektup alır almaz uğrayıver. Ben de senin kadar merak ediyorum. Karşılık vermeyecek misin? Gel de yazalım."

- "Olur Sıdika hanım. Tatlı dilli komşular da olmasa."

Emine sokağa çıktı. Karanlık iyice çökmüştü. Beyoğlu ışıklar içinde yanıyordu. Tahtakadısı sokağı çamur deryasıydı. Emine, nereye bastığını göremiyordu. Beyninin içine gene o soru burguluyordu: "Kore - nere?"

Durmaz'ın künyesi

Günler, aylar birbirini kovaladı. Durmaz'dan haber yok. Mektupların arkası kesildi. Gazeteler, radyolar Kore'de çok kanlı muharebeler olduğunu bildiriyordu. Emine, işten dönünce, her akşam, artık komşusuna hep aynı şeyi soruyor, hep aynı cevabı alıyordu:

- "Ziya abey! Postacı uğramadı mı?"

- "Yok."

Kara kış bastırdı. Kore'de Türk tugayının büyük kayıplar verdiği duyuldu. İrili-ufaklı, göbekli-göbeksiz vurgunculara, istifçilere gün doğdu. Piyasada fiyatlar diklemesine fırladı. Küçükpiyale'de bakkal Kambur Kamil'in burnu büyüdü. Kömürcü Zülfükar, mahallede imparator kesildi. Oduncu-kömürcü dükkanlarının önünde, ellerinde zenbilleriyle, kiloluk torbalarıyla bekleyen ihtiyar nineler, ayakları takunyali çocuklar titreşiyordu.

Emine bu sabah geç uyanabilmişti. Yine dün akşam Sıdika'larda, radyodan son haberleri dinlemişlerdi. Eve sarhoş dönmüştü. Yeni şehit ve yaralıların adlarını okumuşlardı radyoda. Durmaz'dan ses yok, onun adını eden yok. Emine mangalı yakmak istedi. Tenekede kömür kalmamıştı. Rukiye'nin mamasını, komşusunun maltızında ısıttı. İşe giderken, şoför Ziya'ya elli kuruş bıraktı, rica etti, kömür almasını söyledi.

Bu elli kuruş, Emine'nin aldığı gündeliğin, hemen hemen,

dörtte biri demekti. Kömürcü, bu paraya ancak iki buçuk kilo mangal kömürü tarttı. Kömürcü Zülfikâr, kömürü çekerken, kantarın topuzuna dirseğini “ustalıkla” vurdu. Kantarın dili titredi.

Şoför Ziya feleğin çemberinden geçmiştir. Öyle kolay kolay kül yutmazdı. Öyle kilo başına kömürcüye, en azından, yüz gram haraç vermek nefesine dokundu. Kaşlarını çattı, alın damarları şişti:

- “Ağam, şu kantarı insafılı vur. Bize de kül yutturma. Hem baksana, ne toz, ne marsık istemedik.”

Kömürcü, şoför Ziya’ya ters ters baktı, homurdandı:

- “Buna da şükret. Canın isterse. Ben hak yemem. Fakir fukaraya iyilik ediyoruz.”

- “Kazıklamanın adı ‘iyilik’ oldu, desene?”

- “Ooof. Al mangırını da git hemşerim.”

Ağız kavgası birdenbire alevlendi. Şoförün gözleri büyüdü:

- “Sadaka istemedik ya. Bu bir tutam yakacağı bizim komşu ısmarladı.”

- “Komşuna o kadar acıyorsan, daya çuvaları kapısına.”

- “Ettiğin de laf mı? Onun kocası Kore’de can verirken, sen de üstelik kazık mı atacaksın karısına?”

- “Ne horozlanıyorsun? İki kilo kömürle avradın göğnünü mü edeceksin zahır.”

- “Elin namusuna dil uzatma! Hergele.”

Hantal, iri bir el havaya kalktı. Sonra, sanki birdenbire firen yapan bir otomobilin çift lastiği patladı. Kömürcü bir yana, elindeki kantarı öbür yana gitti. Ortalıkta kara bir toz bulutu yükseldi.

Bu kavgadan üç gün sonra, Mehmet Durmaz’ın künyesi geldi: “...Kunuri muharebelerinde kaybolduğu”, el kadar bir kağıda yazılmıştı.

Günler günleri kovaladı. Kış çıktı. Bahar açtı. Yaz geçti. Güz girdi. Emine’nin yüzünde çizgiler derinleşti. Göz yaşları kurudu. Yüreğinde derin bir umut düğümlendi kaldı: “Durmaz, sağsa, çıkar gelir” diyordu.

Mahallede

İçi yanan, yüreği burcu burcu kaynayan, böyle kuru bir umuda bağlanan yalnız bir Emine miydi? “Mahallede ölü yok”, ama kapı kapı dolaşan acı haberler vardır. Hükümet, Vaşington’la bağladığı anlaşma gereğince, boyuna asker topluyor. “Kore birliği” tazeleniyor gene. “Giden gelmiyor” ağıtı, anaların çığlık seslerine karışıyor. Tahtakadısı sokağında gene bir evin ciğerleri parçalıyor.

- “Evladım, evladım! Gürkan’ım! Yanıyorum.”

Ankara hükümeti, dünyanın başka bir ucunda, Türk delikanlılarını, birer soba odunu gibi, harp ateşine atıyor. Bu ateş alevlendikçe, geride, Türkiye’de ağlaşanların, yas tutanların, ocakları sönenlerin sayıları artıyor.

Kore harbi yıllarında, bu kısa süre içinde, Küçükpiyale’de epeyce şeyler oldu. Doğanları, ölenleri saymayalım. Bu rakamlar hiç yüze gülmez. Bu mahallede de doğanların yarısı yaşamaz. Evlenenlerin de hali perişan. Bunları geçelim. Daktilo Sıdika’nın oturduğu ev de alt üst oldu. O şenlik, o neşe kayboldu Sıdika’yla. Çocukların gürültüsü, patırtısı sürüp gidiyor gerçi. Pazar günleri, arada bir, horoz da döğüşürülüyor gene o köşede, çıkmaz sokağın ağzında. Kavgalar da oluyor gene küfürlü küfürlü. Ama Sıdika’nın radyosu susuyor. Daha doğrusu, bu radyoyu, mahallenin bu şenliğini, medeniyetini polisler alıp götürdüler. “Olur olmaz haberleri yayıyormuş”, “Kore muharebelerini başka istasyonlardan alıyormuş” diye. Daktilo Sıdika’yı da o büyük baskınlarda, 1951 Kasım ayında, gece karanlığında alıp götürdüler. “Radyodan aldığı haberleri daktilo ediyor” diye polisler onu. “Duruşmasına” Garnizon mahkemesinde bakılıyor. Mahalleli, bu iyi yürekli, güzel kadını hiç unutamıyor. Görüşmeciler günlerini sıraya koymuşlar. Bu mahallenin yüreği temiz, hem de altı okkadır.

Küçükpiyale’de, gene bu kısa süre içinde, “yükselenler”,

sivrilenler oldu. Yeni para babaları türedi. Kömürcü Zülfükâr ağa, palazlandı. ‘‘Bey’’ oldu. ‘‘D.P.’’ye yazıldı. Deniz Komutanlığı’na odun, kömür sattı. ‘‘D.P.’’li mebuslardan Çetin’le ortaklık kurdu. Kasımpaşa iskelesindeki odun-kömür deposu onların oldu. Dört direkli üç yelkenliler bu ortaklığa bağlandı. Zülfükâr ağa kışından ağı asık poturunu, belinden kuşağını attı. Kılık kıyafet değiştirdi. Gerdanından beline sarkan, gümüş püsküllü, gösteğini artık takmıyor. Artık, kapaklı Serkisof saatini kuşağından çıkarmıyor. İkide bir, bileğindeki Lonjin’e bakıyor. Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuştu. Kömürcüyle mebus birbirine denk gelmişti. Kömürcü piyasanın kurduydü. Mebus, itoğlu itti. Erzurumlu bir çelebi kafeslediler. Adam, Okmeydanı’nda sipsivri kaldı. Bunlar, koyun sürüsünü Sütlüce’ye salhaneye sürdüler. Millet, etin kilosunu beş liradan yedi. Mebusun her tarakta bezi vardır. Kömürcü ondan aşağı kalmıyor. Arsa aldılar, arsa sattılar. Apartman kurdular, apartman sattılar. Zülfükâr, Tozkoparan’da, en görkemli yerde, sekiz katlı ‘‘kömür-palas’’ı kurdu. Milyoner-müteahhit Zülfükâr bey bu palasta oturuyor. ‘‘Kömür-palas’’, tepeden Haliç’e bir kurt gibi bakıyor.

Mebus Çetin, Küçükpiyale’yle daha bir yandan bağlıdır. En baştan oy vermişti mecliste Kore’ye Memetçikleri göndermek için. Sonra, daktilo Sıdika’ya hem sarkıntılık eden, hem tokat atan odur. Bunlar ‘‘antipüften şeyler’’?! Çetin, başka iddiada. Efendim, bir defa paşa babası Nalinci yokuşundaki eski konakta oturmuş. Hani o büyük yangında kül olan beyaz konakta yaşarmış. Bu mebus o evde doğmuş. Sözün kısası, Piyalelerin yarısı onundur. Tapuları eskidir. Emine de, Gürkan’lar da, şoför Ziya’lar da, hepsi ‘‘tası tarağı toplayıp çıkmalı’’ bu mahalleden. ‘‘Mikrop bunlar’’ bay mebusun gözünde.

Daha bir ‘‘meselecik’’ var: Bu paşa babasından kalan arsaları, bay mebus elden çıkarmak istiyor. Bunları ‘‘Yapı Kredi Bankası’’na yatırıp bir Amerikan firmasıyla ortaklık kurmak peşindedir. Ama ‘‘bu mikroplar başa bela’’.

Jandarmasız, polissiz bu gecekonducuları yerlerinden atmak zor. “Yapı Kredi” de, öyle bile bile, mantara basmak niyetinde değildir. Hem bu semte para yatırmak, o sermayeyi körükörüne mezara yatırmak demektir şimdilik. “Yapı Kredi”, “Emlâk”, “Pamuk”, “Buğday”, “Ekspres”, “İstanbul”, bunlar, 53 bankanın hepsi yüzlerce milyonluk işler peşinde. Her banka İstanbul’un bir semtini eline geçirmiştir. Apartmanlar, hanlar kuruyorlar. Levent mahallesi de onların, Koşuyolu da.

Bu bankalar bay mebuslara, onlar bankalara cömert davranıyor. Bu Kore harbi, şu Amerikan “yardımı”, bu harp hazırlıkları ne bolluk, ne bereketler getirmedi Çetin’lere, bankalara, milyonerlere. Meclis, “ekspres kanunlar” çıkarır, bankalara, milyonerlere, yabancı firmalara ve hele Amerikalılara imtiyazlar, kolaylıklar dağıtır. Bunlar da bay mebusları asla unutmazlar. Bakınız, Küçükpiyale’nin karşısına, tepelerin üstüne! Mebusları değil, apartmanlarını görürsünüz. Kınoğlu, Köşkeroğlu, Gedikoğlu, Hamdi Dayı, Soyar, Özsan, Arar yüzbinlik, milyonluk apartmanlar kurdular bankaların bol kredileriyle. Bunlardan bazıları “daha bir dönem mebus çıkarsam, daha iki apartman ferah ferah dikerim Beyoğlu’nda” diyor.

Bu apartmanlar yükseldikçe, Meclis kürsüsünden Başkanı, Başbakanı, yardımcıları sayar dökerler rakkamları: “Hükümetin uzağı gören siyaseti sayesinde, memlekette çimento istihaki bir kaç misli artmıştır bu son senelerde.” Yalnız bu artışın bir küçücük “ama”sı var. Gerçi onu da, gizlemiyorlar ya. Bu çimentolar, memleketin 120 yerinde, havaalanlarına, Amerikan uçak alanlarına beton olup dökülmüştür. Bu çimentolar, harp yollarına, ölüm yollarına, askeri şoselere beton olup dökülüyor. Bu çimentolarla, yeni yeni cezaevlerinin, kışlaların, karakolların duvarları yükseliyor. Bu çimentolarla “Türkiye’yi bir sıçrama tahtası” olarak hazırlıyor denizler ötesinden gelen harp arayıcıları. Bu “sıçrama tahtası”, Türk milletine, milyon milyon ton çimentoya, yılda iki milyar liraya, çok çok pahalıya mal

oluyor. Ve Meclis el kaldırıyor: “Beton! Çimento!”

Küçükpiyale’de evler, korkunç miskinlik hastalığına tutulmuş gibi, çürüyor, dökülüyor. Bunlar, her gün bir az daha, sefaletin çukuruna batıyor. Unutmayalım! İstanbulluların yedide biri bu gecekondularda “yaşıyor”.

Şoför Ziya “Gecekonduları Güzelleştirme Derneği”ne yazıldı. Bir garajda da geçici bir iş bulmuştu. Ama, vaktinin çoğunu bu dernekte geçiriyor. Gecekondu davası, yığınların çetin bir davası olmuştur.

Emine, “Teneke-Palas”ın damını onardı, çatlayan duvarlarına “sıva” vurdu. Komşusu Ziya, dernek adına gayret gösterdi, Emine’ye yardım etti. Gel görelim, “Teneke-Palas”, bu gecekondu hiç te güzelleşmedi...

“Ah! Barış olsa”

Küçük Rukiye günden güne güzelleşiyor. Boy atıyor parmak parmak. Cıvıl cıvıl konuşuyor. Onun lacivert gözlerinde, tıpkı babası Durmaz’ın bakışları parlıyor. Bu gözler, anasının en büyük tesellisidir.

Emine, kızını, komşularından Hasan Dokur’un evine bırakır, işe gider. “Çocuk yuvası” bir bakıma bu ev. Dokurlar, silsilece dokumacı. Adları üstünde. Dedeleri, taa 1836’da “Fesane”ye girmiş. Hasan ustanın kendisi, bu işletmede 45 yıl mekik atmıştır. Altmışından sonra da, gene bu fabrikada gece bekçisidir. Karısı Hatçe, onun annesi, büyük annesi, Bakırköy Bez Fabrikası’nda, 1850’den bu yana, bir işçi neslinin hayatını dokumuşlardır. Hatçe, altı çocuk doğurdu. İkişi yaşamadı, biri kundakta, biri adımını atmadan gitti. Bir oğlunu, daha 18’inde, Hereke Fabrikası’nda, transmasyon kayışı kaptı. İki oğlu, bir kızı kaldı Dokurların. Onlar da dokumacı. Kızları, Bomonti Dokuma-Fabrikası’nın kimya-boya atelyesinde çalışır. Yirmisini dolduralı iki yıl oldu. Sarışındır. Mavi, durgun gözleri vardır. Mahalle delikanlıları ona “sarı yelpaze” diyor.

Gerçekten de, onun bir bakışı insanın içini açar, yüzünden gamını dağıtır.

Yelpaze, Emine'nin kızına bayılır. Ama Rukiye'ye, gündüzleri, daha çok Hasan usta arkadaşlık eder. Rukiye, bu dokumacı evinin şenliğidir. Ağlar, güler, oynar, pence-renin önünde Hasan ustanın dizlerine oturur, sokağı seyreder.

Emine, işten bugün pek helecanlı dönmüştü. Nefes nefese Dokurlara koştu. Kapının tokmağını çalmadan seslendi:

- "Huuu Hatçe hanım! Yelpaze evde mi?"
- "Yeni geldi. Gir içeri ayol. Ne var?"
- "Anneee..."

Rukiye'nin ipincecik sesi, pencereden sokağa döküldü. Hani baharda yeşil yapraklara sağanak vurur, geçer, bu ses de öyle vurdu kulaklara. Sokak kapısının rezeleri gıcırdadı. Emine içeriye girdi.

Bu ev de sanki insanın üstüne çökecek. Dokurlar, eskiden daha iyice bir evde otururlardı. Kiraları bindirince "ucuz ev" aradılar. Gördüğünüz şu kibrit kutusuna benzeyen iki göz oda, bir mutfak ve "genişçe" bir sofa ayda 85 liradır. Başka semtte olsa bu "daire" su içinde, 150 papeldir. Üç yıl önce evin kirası 20 liraydı. Ev, gene de "elverişlidir". Acı kuyu suyu iki adım ötede, mutfağı "ferah", kapısı ayırır. Bundan iyisi can sağlığı!

Akşamın alaca karanlığı basıyor. Hasan usta işe hazırlanıyor. Sofradan kalktı. Mutfağın eşiğinde durdu. Görünüyor, vaktiyle yakışıklıymış. Uzun boyludur. Kadınlarla lafa daldı. Bıyıklarını sıvazlıyor. Pek çabuk konuşuyor:

- "Emine, telaşın ne böyle?"
- "Duymadınız mı? Kore'den yaralılar dönmüş. Deniz hastanesine yatırmışlar gelenleri. Gitsek diyorum. Bir haber belki..."
- "Kızım orası şimdi ana-baba günü. Yanaştırırlar mı kolay kolay."
- "Yelpaze yanımda olursa. Ne bileyim? İçime kurt düştü."
- "O yanında olursa hastanenin demir parmaklı dış

kapıları mı açılır? Süngülü nöbetçiler size 'geç' mi der?"

- "Ümit."

- "Ümit iyi şeydir. Gel gör ki, dikmişler kapısına süngülüleri."

- "Baba, niye böyle ters ters konuşuyorsun?"

- "Hoppala... Bizim memleket böyle. Nereye baksan ya süngülü, dipçikli görürsün, ya aynalı-aynasız polis. Yalan mı?"

- "Haklısın ama başka birşey var."

- "Neymiş o?"

- "Kore'de yeniden konuşmalar başlamış. Bu sefer bağlanacak diyorlar mütareke."

- "Kız nereden nereye atladın. Lafı niye değiştirdin?"

- "Babacığım, bizim fabrikada bütün gün hep bu konuşuldu."

- "Bizim fabrikada da konuşuluyor. Mahalle kahvesinde de konuşuluyor. Ama..."

- "Eee?"

- "Esi mesi şu: Kore'ye yeniden asker gönderiyor hükümet."

Evin içine birdenbire bir sessizlik çöktü. Rukiye, minicik ellerini annesinin boynuna dolamıştı. Hatçe hanımın elinden tabak düştü. Hepsi, beş çift göz, yerde dağılan porselen parçalarına bakıyor. Hasan usta bıyığından bir kıl kopardı. Yelpaze, hareli gözlerini annesinin kırışık yüzüne dikti, gülümsedi:

- "Uğurdur anneciğim. Barış bu sefer bağlanacak."

- "Tabak kırmakla bağlanacaksa bu barış, verin ötekilerini de parçalayalım."

- "Babacığım, alay etme."

- "Bak kızım, kötümser değilim. Politikadan da çakmam, bilirsin. Behzat abeyin anlattı bugün. Bizim üçüncü Kore alayı da, 24 saat içinde kırılmış, mahvolmuş. Elko muharebesi mi, öyle bir şey dedi. Yerin adıymış Elko."

- "Kimden öğrenmiş?"

- "Sormadım. Ama doğru. Ankara radyosu, dördüncü

'değiştirme' birliğinin yola çıktığını dün haber vermedi mi canım! Hem bu giden kabile 7500 kişiymiş."

Emine söze karıştı:

- "Nahak yere niye kan döküyor böyle? Kaç yıldır bu."

- "Dökerler kızım, dökerler. İlk defa mı bu. Hak mak, böyle. Diyorlar ki, yalnız biz 35 bin kişi, şimdiye kadar, göndermişiz Kore'ye. Kiminle konuşsan hep bundan söz açarlar."

- "Ah, bir barış bağlansa. Durmaz çıkar gelir. İçim öyle diyor."

- "İnşallah kızım. Sağ kalanlar döner Emine."

- "Ya, bir barış olsa."

- "Dünya da barış isteklisinden çok ne var. Ama yalnız istemek kaç para eder?"

- "Babacığım, dilin gene kayıyor."

- "Lafa daldım. İşe geç kalacağım. Gidin! Haydi hayırlısı."

Hasan Dokur, Rukiye'yi öptü, kasketini giydi. Çıkarken kapıdan kendi kendine söyleniyordu:

- "Ah, bir barış olsa..."

Ortalık iyice kararmıştı. Bir kapı "çat" diye kapandı. Arkasından, sanki ıslak bir çadır bezi çiviye takıldı, yırtıldı: Bir çocuk ağlaması sokağa döküldü...

Yangın

İki kadın kol kola girdi. Yelpaze'nin üstünde beyaz bir buluz, düz, siyah bir eteklik var. Emine, alaca basmadan bir ruba giymiştir. Başına bir yemeni örtmüştür.

Kasımpaşa'nın inişli, yokuşlu, eğri büğrü, daracık sokaklarından halk, Deniz Hastanesi'ne doğru akıyor. Ayaklara takılan taşlar kaldırımlarda yuvarlanıyor. Köşebaşlarında, fersiz sokak lambaları yandı. Soluk ampullerin gölgeleri, içinde günlük tüten buhardanlar gibi. Işıklar, gölgeler rüzgarda sallanıyor.

- "Bak, kız Yelpaze! Millet hep o tarafa gidiyor. Yüreği yanan bir ben değilim."

- "Yüreksizler, yürekleri taş kesilenler de var Emine. Nah, önümüzde yürüyenlere kulak ver. Duyuyor musun? Bakkalın oğlu neler saçmalıyor."

- "Kambur'un oğlu caka satıyor. Hele bir askerliği gelsin de görürüz."

- "Ayol o çoktan kendisini sigortalamış. Ablası önüne gelene söylüyor. Torpili var. "Liseli bey", yedek subay olacakmış. Hem de İstanbul'da kalacakmış."

- "Elbette. Zengin arabasını dağdan aşırır. Bizim gibiler de, Yelpaze, düz ovada yolunu şaşırır."

- "Yolumuzu neden şaşıralım? Koyun sürüsü değiliz ya!"

- "Değiliz de ne yaptık? Kocalarımızı alıp alıp Kore'ye götürüyorlar. Kamburun oğlu da, kızı da Doğruyol'da sürüyor. Sinemalardan çıkmıyor. Eğleniyorlar."

- "Bu dediğin doğru! Ne yaptık kanlarımız başkaları için dökülmesin diye? Hiç. Hele biz..."

- "Biz dediğin kimdir? Sen, ben mi?"

- "Hepimiz. Millet."

Emine, kolkola yürüdüğü Yelpaze'nin yüzüne dik dik baktı. Sanki onu ilk defa görüyordu. Bu işçi kızın yüzündeki o tatlı çizgiler kayboluvermişti. Mavi gözlerinde, dersin, bir dirhem acıma kalmamıştı.

Bir kaç adım ilerden, beş-altı delikanlı karmakarışık yürüyor. Yüksek sesle konuşuyorlar:

- "Bizinkiler bir süngü taktı mı, anam, Çinlilere duman attırıyor. Boyları da bir karış onların."

- "Ya sayıları?"

- "Milyon milyon karınca vesselam."

- "Söz aramızda, sen de duydun ya. Dün kahvede ne anlatıyordu Kore'den dönen yaralı. Seninki almış boyunun ölçüsünü orada. Diyor, taşına toprağına sarılıyor kızıl Koreli."

- "Sen o enayiye bakma. Gözü yılmış."

- "Karıncalar, demek, acı acı sokuveriyor ahbap?"
- "Onu bunu bilmem. Dönen gazilerimize bak! Aslan gibi vaallaa."
- "Ama çoğu yelesiz artık. Ya orada kuyruğu titretenler?"
- "Aşağılıyorsun Türklüğü bayağı. Biz olmasaydık Kore'de, kızıklar süpürdü ötekileri. Okumuyor musun, ne yazıyor gazeteler? Resimlere bak bir kez. Bizim bir Memetçik, on Çinliyi önüne katıp kovalıyor."
- "Laf ola beri gele. Yutuyorsun enayi bu dolmaları. Göz var, akıl var oğlum."
- "Eyvallah beybaba!"
- "Anası, babası böyle. Neden bizim delikanlılar kolsuz, bacaksız dönüyor Kore'den? Neden kimi hiç dönmüyor? Cevap ver!"
- "Muharebe bu, elbette..."
- "Ha şöyle kıyından gel. Karşıdakinin eli armut toplamıyor."
- "Mahsustan kızdırıyorsun beni. Bak Amerikalılar bizi ne methediyor. Türkün üstüne yok asker diyor. Boru mu?"
- "Enayi bulsam ben de piyazlarım."
- "Ne piyazı?"
- "Kore piyazı! Enayi enayi salatalık olduk heriflere."
- "Ne yapmalıydık? Anlamıyorum? Elimizin hamuruyla erkek işine mi karıştık?"
- "Bunun erkeklik neresinde? Git dünyanın öbür başında saldır başkasına!"
- "Kızıl bu be, nerede olursa vuracaksın. Öyle demiyorlar mı bize?"
- "Yiğitlik Türkün şanındandır. Ama Amerikalıların bize bu yaptırdığı şey kahpeliktir. Bize ne elalemin davası..."
- "Çıkar şu baklayı ağzından! Sen de mi 'harp dışı Türkiye' isteyenlerdensin?"
- "Öyleyim zahır! Niye öleyim başkaları için!"
- "Yürek Selanik desene!"
- "O, er meydanında belli olur."

- "Er meydanı Kore'de! Gitsene?"

- "Hala odunum. Bir defa, Kore neden bizim er meydanıymış? Sonra, bu kadar ateşliysen, neden sen gönüllü yazılmadın oraya?"

- "Bırakmıyor moruk beni. Babam..."

- "Haa, desene, anan, baban... Gidenlerin, gidip de gelmeyenlerin anası babası yok mu? Yok mu bizim anacığımız, babacığımız ve yurdumuz!"

- "Karıştırma yurdu bu işe. O mübarek topraklar..."

- "Amin! Bizim Piyale camisinin imamı da öyle der. D.P. başkanı da böyle okur eline tutuşturulan kağıdı."

- "Okur ya! Gelen gazilerimizin çoğu Amerikan madalyası alıyor. Kiskanıyorsun, bilirim, ondan dikine dikine konuşuyorsun."

- "- Amerikan tenekelerinde gözüm yok. Kolsuz dönenlere Başbakanın armağan ettiği kol saatlerinde de hiç gözüm yok. Katalaveno?"

- "İstemem, yan cebime koy."

- "Bırak sululuğu. Gazi, gazi diyoruz. Bu kadar da alay edilir mi Memetçikle?"

- "Vay iki gözümün hiçbiri?! Taksim anıtına çık, nutuk çek bu ağızlarla."

- "Bizi bırakmazlar oraya. Hem sizden sıra düşmüyor bize."

Sesler, delikanlılar uzaklaşıyor. Sigara ateşleri, akşamın karanlığında, ateş böcekleri gibi, bir yanıp bir sönüyor.

- "Yelpaze! Bakkalın oğlunu paylayanı tanıyor musun?"

- "Tersaneli o. Dökmeci Deli Hayri'nin oğlu. Niye sordun Emine?"

- "Çolak Ali'yi andırıyor da. Toprağı bol olsun, Ali'de böyle tok sözlü bir delikanlıydı. Söylerdi içindekini insanın yüzüne şappadak. Bunun gibi uzun boyluydu o da. Kara kaşlarını bir çatardı."

- "Ali hala içinde Emine! O kadar mı iyiydi?"

- "Fabrikada onu sevmeyen pek azdı. Bir ustabaşı vardı, Ali'ye gazez bağlamıştı. Bu insanlar..."

- "Bizim fabrikada da var öyle sütü bozuklar. Soysuz az mı bu dünyada. Ama iyileri insan oğlu."

- "Ali temiz yürekliydi. Dudağı değmedi yanağıma. Ne yalan söyleyim."

- "Temiz yürekte büyük sevda olurmuş."

- "Durmaz, Ali gibi okumuş, bilmiş değil. Ama bilirsin, pırlanta gibi yüreği var!"

- "Öyledir, iyi huyludur. Ama kabuğuna çekilmişti pek. Mahalleliden hep uzak dururdu."

- "Kaçaktı, ne yapsın? Rukiye doğduktan sonra basireti büsbütün bağlanmıştı. Hep düşünürdü bize bir felaket gelir diye."

- "Düşünürdü de ne yaptı? Tuttular işte. Dünyanın bir ucuna gönderdiler. Kaçmaz mıydı yoldan, sevkiyattan? Gitti, kayboldu da size iyilik mi etti?"

- "Ne bileyim? Ahret suali sorma Yelpaze! Ortaköy'lü Rahmiye'nin oğlu kaçtı. Ne oldu? Vurdular."

- "Vuruştun, vurdular. Şişhane yokuşunu kana boyadı ya!"

- "Kan! Can! Göz yaşı!"

- "Ağladık hepimiz. Rahmiye'den çok tütüncü kızlar göz yaşı döktü Remzi'nin arkasından. Cenazesini işçiler kaldırdı."

- "Biz seninle çene yanştırıyoruz. Yelpaze, baksana sokak başlarına. Polisler duruyor."

- "Korktun mu Emine?"

- "Kimden, neden? Durmaz'ı kaybettikten sonra."

Deniz hastanesi, Haliç'in kıyısında, dik bir bayırda, küt burunlu bir tepeye oturtulmuştur. Bu taş yapı, bu beyaz kuleli sağlık evi, sıra sıra, kat kat pencereleriyle denize, karşıya, İstanbul'a bakar. Demir parmaklıklı dış kapıları kocamandır. Bu kapıları, deniz erleri bekler. Bahçesi şirindir. Burası, bu tepe, gece gündüz eser. Aka, sarı, kara, çam ağaçlarının incecik tepeleri, renk renk - yeşilimsi, mavimsi, gümüşümsü çam dalları yelle durmadan oynar. Bunlar, birbirlerine, sanki el ederler, göz kaş ederler, salkım salkım sallanırlar.

Yukardan, hastanenin arkasında, sırt boyu meyilleme gelen yolu jandarmalar tutmuş. Yandan, dik yokuştan çıkan yolun alt başını deniz erleri kesmiş. Burada, renk renk, şık şık otomobiller sıralanmış.

Dört yandan akın eden halk, Deniz Komutanlığı'nın önündeki meydanı dolduruyor. Çocuklar, meydanın çevresindeki ağaçlara tırmanıyor. Sularda ışıklar kaynaşıyor. Haliç vapurları düdüğü çalıyor. Sandallar, dolmuşlar Kasımpaşa iskelesine, sürü sürü, siya ediyor. Denizden, karadan, şehrin her semtinden, çeşitli tabakalardan, çeşit çeşit giyimli İstanbullular. Kimler yok bu gece burada. Askerler, subaylar, liseli kızlar, çarşı esnafı, üniversiteliler, emekliler, kadınlar. Mahalle kahveleri bomboş. Bahriye caddesi, yan sokaklar tıklım tıklım. Meydan uğulduyor. Meydanda insan başları dalgalanıyor. Sesler birbirine karışıyor:

- "Gazilerimiz."
- "Geçerlerken gördüm. Tek ayağıyla bile."
- "Askerlik ona yaraşır."
- "Damarlarında kimin kanı var!"
- "Hepsi de bıyık bırakmış."
- "Yeniçeriler gibi. Alimallah."
- "Şehit analarına yol açalım!"
- "Kızıllar, karşılarına kimin çıktığını gördüler."
- "Bu mikropların kökünü kazımalı."
- "Polis efendi yol verin!"
- "Analar neler doğurmuş. Görsün millet yahu."
- "Yedi iklimte hükmeden ecdadımız."

Kasımpaşa deresinin ağzı pis pis kokuyor. Meydanın havası iç bulandırıyor. Polisler, zincir zincir, sıra sıra duruyor. Şapkalarındaki "yeni" forslarıyla bunlar, bir bakıma horozu andırıyor. Federal Büro'dan gelen "uzmanlar", bu formayı Türk polisine uyar bulmuştur. Gerçi pek pahalı birşey. Ama ne çıkar? Türk milletine, vergi ödeyenlere bunu soran mı var? Hem bizim diyara Amerikan "demokrasisi" ton ton getirilmedi mi? Amerikan matai pahalı olur. Polis komiserleri edalı edalı yürüyor. Siviller,

birinci şubeliler dolaşiyor sağa, sola. Kokluyor tazılar gibi, her yanı bunlar.

Zindanarkası'ndan sesler yükseliyor. Tersane işçileri sükün etti buradan. Fabrikalar paydos etti. Kimi vardiya değiştiriyor. İşçiler, dar sokağın ağzını bağlayan polis zincirini kopardı. Havuzlardan çıkan işçiler, Deniz Kışlası'nın önünden akın etti. Ortalık bir sel bastı. Meydanın havası, sesi, kıyafeti başkalaştı:

- "Bu da nesi?"

- "Niye bırakmıyorlar? Görelim yaralıları!"

- "Kimden neyi saklamak istiyor bu herifler!"

- "Vatana, millete yaptıkları "azizliği" mi?"

- "Sussana be!"

- "Sustuk, pustuk böyle olduk."

- "Ağzını yırtarım!"

- "Yavaş gel."

- "Yaşasınlar!"

- "Bet bet bağırma! Kulaklarımızı da Amerika'dan getirmedi be adam!"

- "Ne bekletiyorlar milleti?"

- "Alkış bekliyor efendiler."

- "Hala mı?"

- "Polis efendiii!"

Komiserlerin "edası" değişiverdi. Polisler "nezaketi" bıraktı. Bunlar ellerini, ayaklarını kullanmaya başladılar. Sert sert bağırıyorlar:

- "Dağılın evlerinize! Karagöz oynatmıyoruz."

- "Sizinkisi millete karşı kabadayılıktır."

- "Polise hakaret haa? Kes sesini! Yoksa..."

- "Dirisini alır götürürler ses çıkarma. Yaralısını, sakatını geri getirirler sesini çıkarma."

- "Ne dırlanıyorsun? Yürü karakola!"

- "Siz onu biraz zor yaparsınız artık."

- "Devletin nizamına, kanununa karşı mı? Yürü diyorum."

- "Çek elini yakamdan!"

Polislerle yer yer yaka paça olanlar var. Polisler üsteliyor, halk ayak diriyor. Kavganın tam kızışmaya başladığı sırada, başlar bir yana çevrildi. Herkes bir duraladı. Polisler, ellerini kalçalarına yapıştırdı. Bir kelime kulaktan kulağa, ağızdan ağıza yayıldı:

- "Çıktılar... Çıktılar..."

Hastane yokuşundan sivil ve üniformalı kimseler iniyor. En önde kısa boylu birisi yürüyor. Başı açıktır. Saçları arkaya taranmıştır. Dumanlı bağa gözlüğü, iri burnunun kemerine, bir Erzurum semeri gibi oturmuş. Beyaz yakalı boynunu, kırıta kırıta tutuyor. Başı havada. Adım atarken, bu tepeleri ben yarattım diyor. Gazete karikatürleri onun kalıbını çıkarmakta zorluk çekmezler. Ucu havaya kalkık koca bir burun çizerler, üstüne elek kadar kara bir gözlük kondururlar. Çok defa onu, açık saçık kadınların kıyafetine sokarlar. Bazan da Türkiye haritasını bir ortaçağ kalesi biçiminde çıkarır, milleti bu demir parmaklıklılı zindanda gösterir, iri burunlu adamı da bu zindanın kapısına bir bostancıbaşı olarak dikerler. Yahut onu, gelmiş geçmiş faşist elebaşılara benzetirler. Ama en tipiği şudur: Alçacık boylu, kadife donlu bir adam, bir eliyle Amerikan tanklarını, toplarını çekiyor, öbür eliyle de bir Amerikan bayrağını başının üstünde tutuyor. Kendisi, büyük çiftliklerin beylerbeyidir. Aydın ovaları elindedir. Bir Amerikan-Hollanda firmasıyla ortaklık kurmuştur. Kendisi, ortaklık payı olarak bu işe 1,5 milyon dönüm tarla-toprak yatırmıştır. Pamuk yetiştiriyorlar. 800 bin köylü, ortaçağın toprak köleleridir bu karma kampanyanın elinde.

Alçacık boylu, dumanlı bağa gözlüklü adamın solunda, bir adım gerisinden yürüyen adam da "ileri gelenlerden"dir. Bet bir bakışı vardır. Federal Büro istedi, onu içişleri bakanı yaptırdı. Sonra, Ankara'daki Amerikan askeri misyonu istedi, savunma bakanlığına geçirdiler. O, her sözüne NATO diye başlar, NATO diye bitirir. "Bu ortaklığa 20 Türk tümeni koyuyoruz" der, övünür. Bu bet bakışlı adam, yanında yürüdüğü dumanlı bağa gözlüklünün soyadını

taşır. Onunla uzaktan bile akraba değillerdir. Yalnız aması var. Bu adam, eskiden, bağa gözlüklünün Aydın'daki çiftliklerini çekip çevirirdi. Herkes bilir. Bunların bir içtikleri su ayrı gider. Aralarındaki "sırların", karanlıklarda geçen "işlerin" bir anısı olarak, gözlüklü derebeyi, kendi soyadını çiftlik kâhyasına bağışlamıştır.

Bu iki kişinin sağından bir generale bir amiral yürüyor. İkisi de Amerikalı. Amiral Gölcük'te karargah kurmuştur. Türk donanması onun elinde. General, Ankara'daki Amerikan askeri misyonu başkanıdır. Türk ordusuna o karışır. Boynunu, baston yutmuş kaz gibi tutuyor. İkisi de uzun boyludur. Yanlarında yürüyenleri küçümseyen bir çalımla adım atıyorlar. Bunların arkasında, üniformalı ve sivil bir alay kimse var. Amerikalı generalin ayağı, birdenbire, azcık kayıverdi kaypak taş kaldırımda. Hafifçe tökezlendi, koltuğunun altına sıkıştırdığı, ucu kayışlı bir değnek yere düştü. Arkadan gelenlerden biri hemen eğildi, değneği aldı, bir kapıcı, bir uşak "nezaketiyle" Amerikalıya uzattı. Bu "nezaketi" yapan "Türktü" - Genelkurmay başkanıydı. Amerikalı başını bile arkaya çevirmedi.

Meydan bir acayip oldu. Dili tutulmadıysa da, kekeliyor. Bir kaç dakika önce uğuldayan bu insan ormanı sanki budanmıştı. Sanki bu insanlar, yer yer, taşkesilmişti. Sanki bu insan gölünü, yer yer, buz tuttu.

Yokuştan inenler, şaşırır gibi oldular. Onlara şapkalarını çıkarırlar bile, bir ısırganlığa, bir dikenliğe düşmüşlerdi. Selam vermiyor da bunlar, kaşınıyorlardı. Polisler, tek komutayla el çırpıyor. Bunlar, kalabalığa el şaklatmaya yelteniyor. Meydanın ötesinden berisinden kopan alkışlar hemen kesiliyor, "yaşa" sesleri hemen sönüyor.

Yokuştan inenler, buram buram alkış, gök gürültüsü misali, şimşek misali "hurra" bekliyorlardı. Hastanede, Kore yaralılarını "taltif" etmişlerdi. Bacağını Kore'de bırakan Memetçiği, burada bir Amerikan madalyasıyla "ağırlamışlardı".

Yokuştan inenler, yuvarlanır gibi oldular. Durmadan,

otomobillerine bindiler. Polisler, kalabalığı yardı. Yol açtılar. Ford, Doç, Bük, Şevrole, Kadillak arabaları yürüdü. Arkadaki otomobillerden birine zorlukla binen bir general, iri göbeği, patlak gözleri, yayık çenesi ve düşük alt dudağıyla kocaman bir kurbağayı andırıyor. Motorların homurtusundan, lastiklerin şıptısından başka bir ses duyulmuyor.

Otomobiller, Emine'nin çok yakınından geçti. Emine, Yelpaze'yi kolundan sıkı sıkı tutuyor. Bir akasya ağacının dalları başlarının üstüne iniyor. Yanlarında, uzun boylu, kasketli birisi duruyor. Kurumuş bir ağaca benziyor bu adam. Sırtında eski, kirli, körük cepli bir Amerikan asker mintanı var. Sol gözünü, siyah bir meşin parçası örtüyor. Çehresi pek korkunç görünüyor.

Tek gözlü adam kolunu kaldırdı. Şahadet parmağı, yayından fırlayan ucu ateşli bir ok gibi havada iz bıraktı. Bu ok, önlerinden otomobille geçen ve iri bir kurbağaya benzeyen generalin göğsüne saplandı dersin. Kalın, boğuk bir ses duyuldu:

- "Korkak! Katil!"

Meydanın dili çözüldü. Taşkesilen insanlar kımıldadı. Kalın ses, bir kampana gibi ortalığı çınlattı, bir hücum borusu gibi öttü:

- "Makartır'ın emirlerine bile susta duran uşak! Burada kahraman oluverdi. Yazıcı'nın kim olduğunu bana sorun."

- "Kim bu hezeyanı savuran?"

- "Kahramanlarımıza dil uzatan kimdir?"

- "Yalan mı? Amerikan tümenini kurtarmak için Türk delikanlılarını Kore dağlarında harcayan kimdir? Onu sorun!"

- "Söyleniyor hâlâ lan..."

- "Hâlâ milletin ağzı, gözü, kulağı var değil mi?!"

- "Alay mı?"

- "Yook! Bir gecede bir tugayı mahvetti Yazıcı!"

Sesler içiçe giriyor. Sesler düğümliyor. Kollar çözülüyor. Bir polis ve iki kişi, tek gözlü adamın üzerine yürüdü. Kavga tutuştu:

- "Kimsin bakalım?"
 - "Git işine yığidim."
 - "Ben Türk..."
 - "Ben de Kunuri savaşlarında gözünü kaybeden bir Türk eriyim!"

- "Ee, nolacak?"
 - "Yazıcı gibi bir generale."
 - "Çek arabanı, uzun etme."
 - "Sen onun..."
 - "O dediğiniz general, erlerini bırakıp kaçmıştır cenk meydanından. O dediğiniz "kahraman" mağaralara sığındı korkusundan. O, Koreli köylü bir gebe kadını vurdu. Bu kadının kanlı elbiselerini giydi. Cancaazını böyle kurtarmıştır."

- "Daha neler bakalım?"
 - "Neler mi? Karısının boynuna taktığı inciler, pırlantalar. Çapulcu Kore'den denklerle döndü."
 - "Susturun bu kızılı."

Meydanın bu köşesi iyice karıştı. Emine, kavga yerinin taa göbeğine düşüvermişti. Tek gözlü adamı polisler sürüklüyor. O, karşı koyuyor, kendisini savunuyor. "Kore", "Kunuri", "gebe köylü kadın", "muharebe" sözleri, Emine'yi tek gözlü adamın yanına çekivermişti. Emine, polislerden birini itti. Yelpaze, arkadaşının yardımına koştu. Bu iki işçi kadının ve tek gözlü adamın tarafını tutanlar çoğalıyor. Kavga büyüyor. Tek gözlü adamın tarafı "başını vermiyen şehit" misali dövüşüyor. Vuruşmalar karanlığa gömülüyor.

Bu arada hiç beklenmedik bir şey oldu. Öbek öbek alevler, kan rengi bir kızılılık, birdenbire, göğe vurdu. Deniz kıyısında, hastanenin hemen altında bulunan askeri malzeme depolarıyla Dikimevi tutuşmuş, ateş almıştı.

- "Yangının vaaaaar!"

Minare boyu yükselen alevler, hastane kulesinin tepesini aşiyor. Az önce, bir nefes önce, yelle oynayan, birbirine el eden, kaş göz eden çam ağaçları tutuştu. Yumak yumak kıvılcımlar, renkli hava fişekleri gibi, gök yüzünde

çiçekleniyor. Yelle uzanan, kıvıl kıvıl bükülen alevlerin kızıl dilleri gecenin esmer yüzünü yalıyor. Yangın, hastaneye, hastalara, bütün bir semte saldırmak için şahlanıyor. Acı bir duman, mantar mantar, Haliç'in bulanık suları üstünde yükseliyor.

Bindirilmiş hazır kuvvetler yetişti. Bunlar, kaynaşan, kekişen meydanı temizlemeye koyuldu. Polisler, candar-malar, birbirine giren bu insan kalabalığını, vuruşan bu milleti bir yandan bir yana sürdükçe, başlar, yangının kızılığı altında bir başka türlü oluyor. Rüzgârlı ve güneşli bir günde çalkalanan bir ayçiçeği tarlası gibi dalgalanıyor.

Deniz, kara itfaiye grupları sükün etti. Vali geldi. Garnizon komutanı geldi. Savcı geldi. Emniyet müdürü geldi. Beyoğlu grubu, hepsinden evvel, her şeyden önce, arazozlarını meydandaki insanların üzerine sürdü. Tulum-balar homurduyor. Hortumlar, vuruşanların göğsüne çevrildi. Gökten kurum, yerden deniz suları yağıyor milletin başına. İtfaiye takımlarına, her şeyden önce, meydanda, köşe başlarında, sokak aralarında, akasyaların altında, duvarların dibinde, kışlanın önünde tutuşan öbür yangını, asıl yangını söndürmek emri verilmişti.

Hortumlar bol bol su sıktı. Süngüler parladı. Deniz piyadeleri geldi. Halk, Kasımpaşa'nın karmakarışık sokak-ları arasına dağıldı. Uğultu, kavga sesleri, küfürler evlerin kapılarını çalıyor.

Emine sırlıslıkladı. Yelpaze'nin beyaz buluzu çamur içindeydi. Tek gözlü adamın sırtındaki Amerikan gömleği parçalanmıştı. Üçü de yanyana yürüyordu:

- "Herifler ammada tebelleş oldular... Benim dilimden sizin de başınız belaya giriyordu."

- "Bize oldu, ama, onlar da benzediler. Çoğu sırlıslıkladı."

- "İşçi milleti iyi dayandı. Hani ya..."

- "- O dangalak polisin elini bir ısırırım can havliyle."

- "Ee, öyledir hanım. Canını yakarlar söylenirsin. Ezerler benliğini, varlığını, dövüşürsün, savaşırsın. Böyledir bu

dünya.”

- “Ya Koreliler bize ne yaptı ki dövüşmeye gittiniz?”

- “O başka bahis.”

- “Neden?”

- “Biz onların canını yaktık. Demek istediğim, şey... Onlar nefisini koruyor. Hem biz gitmedik, gönderdiler, götürdüler.”

- “Sahiden Kore’de mi kaybettin gözünü?”

- “Yalana ne borcum.”

- “Benim kocam orada kayboldu da. Belki tanırısın.”

- “Adı, soyadı ne?”

- “Durmaz. Zonguldaklı.”

- “Bizim taburda vardı bir Zonguldaklı, Mahir Açıkgöz. Yesir düştü. Kocanız neydi? Piyade mi?”

- “Piyade. Eskiden Zonguldak’ta madenciydi. Kaçaktı. İstanbul’da rızkını çıkarıyordu.”

- “Tanımam hanım. Bilirsin ki, Kore tugayı berdüş alayı.”

- “Aa! Kocam serseri değildi. İşçiydi.”

- “Ben de madenciyim. Tavşanlı linyit ocaklarında çalışırdım. Sonradan İstanbul’a düştüm. Buranın yerlisi oldum. Fabrikalara girdim. Sonra, hoşça kalın hanımlar.”

İri kemikli, uzun boylu, tek gözlü adam, Bitpazarında, daracık, dolambaçlı sokakların arasında karanlıklara karıştı. Aslında, bu İstanbul hemşerisi, Tavşanlı’nın İlet köyündendir. Kore’den sakat dönmüştür. Açtır, işsizdir. Yersizdir. Sabahçı kahvelerinde pinekler.

İki kadın adımlarını hızlandırdı. İki gölge kah kaldırım taşlarına seriliyor, kah, birer sarhoş gibi, bir duvardan bir duvara çarpıyor.

- “Yelpaze, sizde kalsın Rukiye bu gece. Uykusundan etmeyeyim.”

- “Aa, elbette... Ne rüyalar içindedir, kim bilir. Dokunulur mu yavrucağa. Annemin koynunda.”

- “Annen gibisi zor bulunur. Onun koynunda...”

- “İyi ya, uyusun işte...”

- “Uyuyor dünyasından habersiz. Daha beteri, babasız.”
- “Ayol bozma niyetini. Dur bakalım.”
- “Duru muru var mı! Ne idi bu gördüklerimiz? Ne idi bu geceki olanlar?”
- “Daha neler olacak...”
- “Ee, demek, evlerimize hep böyle gece yarılarında, üstünüz başımız çamur, etlerimiz çürük içinde mi döneceğiz.”
- “Biz seninle gene ucuz atlattık vartayı. Gördün ya, Tersanelinin yüzü gözü kan içindeydi.”
- “Ama Tersaneli de aşağı kalmadı. Polisi bir yumruktaki yıktı.”
- “O anadan doğma işçi! Kavgaya bu gece girmiyor.”
- “Kız, baksana, bizim evin önünde sigara ateşleri yanyor.”
- “Ziya abi olacak.”
- “Yok muydu bu curcunada dersin?”
- “Şoför milleti, olmaz olur mu!”
- “Haydi güle güle.”
- “Hayırlı geceler Emine!”

Ayrıldılar. Mahalle, geleneğinin tersine, gecenin bu saatinde uykusuna yatmamıştır. Pencereleler fısıldıyor. Evler konuşuyor. Kapılar gıcırıyor. Haliç'in üstünde kan rengi bir kızılık göklere vuruyor. Yangın var!

Dertleşme

Ay ışığı. Hava ılık. Yıldızlar tane tane. Emine sırılsıklam. Ayağı taşa çarptı. Acı acı inledi:

- “Ay, kör şeytan. Allah kahretsin bu belediyeyi. Başına taş yağsın!”

- “İlenmen tutar mı, tutmaz mı bilmem Emine hanım. Onun başına taş değil, ama bizim başımıza, İstanbul'un başına Amerikalı yağıyor. Bay valinin onları ağırlamaktan bizi düşünmeye vakti kalmıyor.”

- "Milletin üstüne yangın arabalarıyla gelmeye vakti vardır, hem de gece yarılarında."

- "Bu yangın, başka yangın komşucuğum. Ötekine benzemez. Gelirler, hem de 'yıldırım arabalarıyla'."

Emine duraladı. Komşusu Ziya ayağa kalktı. Yanında, arkasız, alçacık hasır bir iskelede birisi çömelmış gibi oturuyor. Ziya, Emine'ye doğru bir adım attı:

- "Buyurun komşu. Geç kalmışsınız. Siz de mi yoksa..."

- "Ne yoksası, Ziya ağabey?"

- "Şey, demek oradan geliyorsunuz."

- "Sade ben mi?"

- "Evet, gitmeyen kaldı mı?"

- "Gittik de boyumuzun ölçüsünü aldık, abi."

- "Yook. Pek de öyle olmadı ya. Onlar da..."

- "Oradaydınız demek."

- "Kanbersiz düğün olur mu?"

- "Ne düğünü komşu? Sırılısıklamım. Baksana halime."

- "Desene ateşin gözüne basmışsın."

- "Valla nereye bastığının farkında değilim."

- "Yalnız mıydın?"

- "Yanımda Yelpaze vardı. Ne ciğerli kızmış, bilemezdim."

- "Onun sülalesi öyle."

- "Ee, fırtınayı nasıl atlattın Ziya abi?"

- "Ben, doğrusu, kıyıdan geçtim. Ne yalan söyleyeyim, sizin gibi cesaret gösteremedim."

- "Aa! İnanamam, abi."

- "Vapur iskelesinde şu bizim delikanlıyı bekliyordum. Süt kardeşim. Tanışınız."

- "Süt kardeşiniz olduğunu bilmiyordum, abi."

- "İzmir'den geldi. Orada oturur."

- "Sizin İzmir'de böyle şeyler oluyor mu efendi abey?"

- "Olmaz olur mu hanım?"

İzmirli, çömelir gibi oturduğu iskemleden ayağa kalktı. Elini Emine'ye uzattı. Eli öylesine iri, öylesine sertti ki. Durmaz'ın elleri de böyledir. Yalnız bu İzmirlinin gözleri

masmavidir. Sert bakıyor insana. Uzun boyludur. Emine elini çekti. İzmirli, altındaki iskemleyi aldı, Emine'ye uzattı:

- "Buyurunuz hanım. Ayakta kalmayın."
- "Teşekkür ederim sohpetinizi kesmeyeyim. Bana izin."
- "Aaa, neden?"
- "Olmaz Ziya abi. Görüyorsunuz üstümü başımı."

Bir anahtar gıcırdadı. Emine, evinin kapısını açtı. Az sonra, soluk bir ışık yandı sessiz "Teneke-Palasta". Dışarda, iki sigara ateşi parlıyor. İki arkadaş, yumuşak ve hafif bir sesle konuşuyor:

- "İnandı mı dersin senin komşu?"
- "Neye?"

- " 'Süt kardeşin' olduğuma."

- "Çok namuslu bir kadındır. İnanmasa da... O, kendi derdinde kuzum. Kayıp Kore'de kocası."

- "Kaybolanların hesabı yok. Bu son Elko savaşlarında tüm mahvolmuş bizimkiler. Dayanmış Amerikalı gene bizimkileri ateşin gözüne. Ankara, boyuna, ölü, yaralı, kayıp listelerini yayınlıyor."

- "O listelerde gösterilenler devede kulak bile sayılmaz."

- "Öyle. Birinci Kore tugayıyla giden 350 subaydan 15 kişi kalmış. Ilgaz anlattı geçen gün."

- "O da mı Kore'ye gitmiş?"

- "Hayır! Askerliğini çoktan yapmıştır. Onun eski bölük komutanı ağır yaralı dönmüş, neler neler anlatıyormuş."

- "Bizim oğlan ne iş yapıyor?"

- "Ilgaz ateşçidir demir yollarında. Anası, Keziban bacı hâlâ sağdır. Oğlu da anasına çekmiş."

- "Bu Türk anasında ne yürek, ne bükülmez iman vardı. O gece, o tipide boğulmadıysak canımızı bu anaya borçluyuz."

- "Unutmuyorsun o günleri değil mi?"

- "Unutulur mu o günler! Türk milletinin o dehşetli günleri unutulur mu hiç!"

İki arkadaş sustular. Ziya, Haliç'in üstünde yükselen kızılığa bakıyor. "Süt kardeşi", elindeki bir çöple yerde bir şeyler çiziyor. İkisi de daldı bir şeye. Belki de o dehşetli

günlerden biri canlanıvermişti gözleri önünde.

1922 yılıydı. Şubat ayındaydı. Ilgaz'a vurmuşlardı. Kar fırtınası buram buram esiyordu. Kullandıkları, Nuh'tan kalma, kamyonlar kara saplanıyordu. Kağnılar dizilmişti yollara. İnebolu'dan yüklemişlerdi cephane sandıklarını. Rusya'dan gelmişti bu yardım sandıkları. Tez elden cepheye ulaştıracaklardı yüklerini. Kağnılar avaz avaz gıcırdayordu tipinin, rüzgârın koynunda. Daday'lı Keziban bacı en öndeydi. İz vuruyordu kağnısıyla. Keziban gebeydi. Adım adım direniyor, iki kat oluyor, inliyor, yine yürüyordu. Nefes alıyor, arkasına sesleniyordu: "Kocam, oğlum cephededir! Yetiştirelim millet, yetiştirelim timafilci kardeşler yüklerimizi onlara!"

Sonra, gece, karanlıklar basmıştı. Keziban bacının ağrıları tutmuştu. Mola vermişlerdi. Kervan durmuştu. Tipi, kudura kundura esiyordu. Doğumluk, kağnısına tırmanmıştı. İle-miyordu, haykırıyordu: "Sürün! Durmayın!" Keziban, kağnının üstünde, Ilgaz dağının yamacında, pırıl pırıl uçan kar kelebeklerinin kanatları altında, nur topu bir oğlan doğurmuştu. Bebeği, üşümesin diye, bir kürk kocuğa sarmışlardı. "Bebe yaşasın!" demişlerdi. Kundağı, Ziya'nın yanına, şoför yerine koymuşlardı. Hemen ad takmışlardı ona, Ilgaz.

- "Heey anam! Ne güzeldi o İstiklâl Savaşı günleri!"

- "Güzeldi, çetindi Ziya!"

- "Ee, şimdi kolay mı?"

- "Bugün milli kurtuluş savaşımız bilemediğin kadar çetin. O zaman, Türk milletinin arkasında dağ gibi dostu vardı. Elinde milletin silâh vardı. Şimdi hep düşman kazandırıyor bize Ankara."

- "Yak kuzum sigaranı. Gene efkârlandı göğnüm."

Gece ilerliyordu. İki sigara ateşi, bir yanıp bir sönüyordu.

- "Hürriyet bir fotoğraf basmıştı dün. Gördünüz mü?"

- "Bırak şu kerane afişlerini!"

- "Kızma, Ziya! Bu, öylesi değildi."

- "Neymiş?"

- “Bir ana karalar giymiş. Önünde iki çocuk. Yavrular yere, anneleri insanın gözüne bakıyor. Ne korkunçtu o gözler. Fotoğrafın altına üç kelime yazılmıştı: ‘Gülmesini unutan ana!’ Kocasını Kore’de vurulmuştur.”

- “Hatırlarsın bizim ‘Garib’i. Toprağı bol olsun. ‘Gülmesini unuttun mu, kalayla Ankara’yı!’ derdi.”

- “‘Garip’ dökmeciydi. Ciğerleri yandıkça içine böyle su serperdi. Bu küfürden ne çıkar?”

- “Bu gece kalayladılar herifleri. Hele o Amerikalıları! Fena mı?”

- “Çok iyi! Neşadını daha bol olsaydı! Ama gene de bir protestoydu. Halk içini döktü.”

- “Aramızda, başı kıcı belli değildi. Sen şu İzmir’i anlat kardeş!”

- “Halid’i nasıl bulursun bana?”

- “Bulurum gülüm. Merak etme. Bu gece bizim ‘portatif-palas’ta konaklırsın. Sabah olsun, hayır olsun.”

- “Akşamın işini sabaha bırakmak, bizim hesaba sığmaz.”

- “Yanlıştır hesaplama! Polisin, bekçilerin tam kudurduğu saatler. Hele bu gece. Zıbar burada.”

- “Olur şekerim. Nerede gün batarsa orda yatarız!”

- “Öylesiniz, bizim komünistler. Yılmazsınız. Usanmazsınız. Cefaya dayanırsınız. Ama, ağrına gitmesin, bir az şapşal, ne bileyim, beceriksiz gibi geliyorsunuz.”

- “İrgala gülüm! Eleştir! Niye ağrımaya gitsin?”

- “Ama yalan mı? Neydi bu geceki kör dövüşü! Neredeydiniz mübarekler?”

- “Yerden göğe haklısın! Çok kerre iş olup bittikten sonra paçaları sıvamaya kalkarız.”

- “Bazan da çayı görmeden. Değil mi?”

- “Kabuğu içinde yaşamaktan, daha doğrusu, milletin arasında çalışmasını bilmemekten geliyor bu. Dar zanaatçılık ölçülerini bir türlü bırakamıyoruz da ondan.”

- “Gene cevherli cevherli döktürüyorsun kardeşlik. Konuş benim anlayacağım dille.”

- "Bu gece ki çatışma, kendiliğinden gelmeydi. Ama, karpuz sergisi önünde, iki kabadayının bıçak çekmesi, vukuat çıkarması gibi bir şey değildi. Millet, içini, öfkesini, dertlerini döküyor yavaş yavaş. Artık, yalnız evlerde, kahvelerde, eş dost arasında konuşulmuyor bu Kore macerası! Halk, bu kanlı, canlı meseleyi gündeme almış, meydanlara, sokaklara çıkarıyor. Elbette, milletin ciğerine işleyen bir davayı ele almazsak, kim dinler bizi, kim gelir bizimle."

- "Ayol, sen eskiden böyle konuşmazdın. Azcık dokunsam size, küplere binerdin."

- "Ee, o zamanlar toydum. Tekkecilik anamızı ağlatıyordu. Balıklar gibi suda yaşarken, denizden haberimiz yoktu. Eleştirmeye hiç geleliyorduk. Hâlâ da öyleyiz. Kusurlarımızı, hatalarımızı yüzümüze vurdular mı, gocunuruz gene."

- "Gördüklerimi, sezdiklerimi yüzünüze vuruyorum. Yoksa, içimde bir kötülük yok."

- "Bilirim seni Ziya! Yüreğin temizdir. Bizi şerversin."

- "Tabak, sevdiği gönü yerden yere vurmuş. Daldık başka taraflara. Anlat biraz şu İzmir'den. Nerde Dayı?"

- "Dayı hapiste."

- "Gene neden?"

- "Gazeteler yazdı. Eline geçmemiş demek."

- "Ayol bu lahana yaprakları 15 kuruşa çıktı. Ele alınır mı? 300 gram ekmek parası. Demek Dayı içerde."

- "Bir buroşür dağıtıldı: 'Memetçiğin isyanı!' O yüzden gitti."

- "Memetçiğin isyanı! Hani o günler? Bir etse. Postallarını öpeceğim, bir etse. Koyun gibi gidiyor mübarek."

- "Ee, şimdilik, becerebilen kaçıyor. Kimi de sınırı aşiyor, kapağı Suriye'ye atıyor. Kore tuğayına düşmemek, yakayı sıyırmak için neler yapıyor millet. Oluyor karşı koyanlar da."

- "Oluyor. Bizim Şişhane yokuşunda, garajla kereste

fabrikasının orada, bir Kore kaçağı saatlerce kurşun yaktı, teslim olmadı.”

- “Bak ayol, kendin söylüyorsun: Memetçik isyan ediyor!”

- “Tek tük dedik ya!”

- “Bu iş böyle başlar. Tabii, olanı biteni büyütmemeliyiz. Kendi kendimizi aldatmaya ne borcumuz var.”

- “Ne dersin, ateş kesilecek mi? Bağlanacak mı mütareke?”

- “Alametler öyle gösteriyor. Karşı taraf kaybetmiştir partiyi.”

- “Ama hâlâ gövdeyi götürüyor. Hâlâ döküyor Amerikalı topunu, tüfeğini oraya sürüyor uçak filolarını. Hâlâ çekiyor, götürüyor bizim alayları muharebe yerine.”

- “Sen işin tümüne, kesimine, gidişine bak. Amerikalı bir vuruşta Kuzey Kore’nin işini bitirip, hesabını göreceğini sanıyordu. Ama ne oldu? Dünya ne görüyor? Hitler’inki gibi, keçi sakallı Amerikalının da ‘yıldırım saldırısı’ boşa gitmiştir.”

- “Evet, otuz şu kadar aydır herifler yerinde sayıyor. Ama yaktılar, yıktılar bir memleketi.”

- “Barbarlardan ne beklenebilirdi! Amerikalı taktı peşine 15-16 hükümeti, harcadı milyarlarca doları, kırdırdı Memetçiği. Ne kazandı? Bütün dünyanın nefesini! Amerikalı ne yapsa nafiyledir. Silemez alnından saldırgan olduğu damgasını! Amerikan ölüm tüccarları, silah krallarının hesap pusulası, ellerindeki fatura böyle.”

- “Pusulaya, faturaya bakarsan, herifler milyar milyar parsa vurdu. Türkiye’de bile, baksana, birkaç südü bozuk, bu Kore seferinden milyonlar kırdılar. Boyuna banka açıyorlar.”

- “O dolardan kan damlıyor. O liralar, saçı bitmemiş yetimlerin hakkı, dulların göz yaşlarıdır!”

- “Coştun gene kardeş! Nefes al.”

Küçük Piyale’ye ipincecik bir çocuk ağlaması yayılıyor. Bir anne hüngür hüngür ninni söylüyor. Bu ağlayan o

yetimlerden mi? Bu anne o dullardan mı?

- "Kore de ateş kesilecek! Bu çocuk, bu anne, yeryüzünde milyon milyon insanlar bunu istiyor! Ziya, sen bakma bir avuç hergelenin zart zurtuna, yahut gazetelerin curcunasına. Millet hep mütareke sözünü konuşuyor."

- "Konuşmaktan ne çıkar? Boş laflarla söndürülür mü bu ateş?"

- "Çin gönüllüsünün süngüsü, Marsilya liman işçilerinin çıkışı laf değildir anam! Ya dünya barış hareketi!"

- "Ele ne bakarsın! Biz de ne var?"

- "Sen söyledin ya: Şişhane yokuşunda kurşun da yakıyor Kore kaçağı! İstemiyor harp! İstemiyor ölüm!"

- "Bunu, böyle tek tük olan şeyleri, büyütmemeliyiz diyen de sensin."

- "Büyütmüyorum. Ya bu gece, sizin semtte olup bitenler? Barış isteği değil mi yavrum! Kendiliğinden gelmiş olduğu bir yana, öyle değil mi?"

- "Kötü bir şey demedik, pirlenme hemen. Bırakalım bu bahsi."

- "Yook, neden? Dök içini."

Gene sustular. Gene sigaralarını tazelediler. Çocuk ağlaması kesilmemişti. Annesinin ninnisi bu sesi uyutamamıştı.

- "Bu Kore savaşı, bir prova. Bu, için bir peşrevi. Hazırlanıyor deyyüsler, gelmiş geçmiş harpleri gölgede bırakacak kanlı bir maceraya. Görmüyor musun Ziya, Anadolu'yu talim meydanına çevirmiştir Amerikalı. Harıl gürül, hep harp hazırlığı."

- "Görmez olur muyum! Görüyorum da bir şeycikler yapamıyorum. Kahroluyor insan. Yutmaya kalktı bu da dünyayı. Amma da arsız. Amma da burnu Kafdağı'nda Amerikalı milyarderin."

- "Böylesini tarih ilk defa görmüyor. Hitler'ciler de o sevdadaydı. Ne oldular? Buldular belâlarını!"

- "Sağolsun bizim Dayı! Sovyetler olmasaydı, dumandı dünyanın hali."

- "Ama bizde bir avuç südü bozuk kimse, Dayı'ya saldırmak için, Türkiye'yi 'bir atlama tahtası' yapıyor yayılcı Amerikalıya. Sonra, bütün bunları maskeleyerek için de yağdırıyorlar iftiraları."

- "Öyle! Hele şu 'saldıracaklar' masalına ne dersin?"

- "Kokmuş avurtlarda çiğnenen Vaşington jikleti derim, ne derim! Kırk yıldır, iyilikten başka, dostluktan başka ne yapmıştır bize büyük komşumuz! Sen onu bunu bırak. Eski Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırlarını 'ihya edeceğiz', diye sayıklayanlar kimdir? Kafkasları 'aşacağız', diyenler kimdir? 'Geçmişte bugün', diye o 'Büyük Türkiye' saçmasını her allahın günü tekrarlayan kimdir? Yeniçeri ortalarını kurup sokaklardan geçiren kimdir?"

- "Bir dolaptır dönüyor. Kabak kimin başına patlayacak bakalım?"

- "Kuzum, kimin başına patladı Kore macerasında? Bizim, Memetciğin! Amerikalısı, İngilizisi, ötedenberi severler kestaneyi başkalarının eliyle ateşten çıkarmasını."

- "Ee, atalarımız demiş: At atıla tepişir, eşek arada ezilir!"

- "Yeter olsun istemiyor Türk milleti eşeklik! Ziya, biz, çocukken kapı komşuyduk. Senin baban Galiçya'da, benim babam Bağdat çöllerinde kayboldu. Kimin için? Ne için? Yabancılar için! Sonra, biz, seninle Geyve boğazında düşmanla savaştık. Yara aldık. Milli bağımsızlık için kanımızı esirgemedik! Bugün ortada ne görüyoruz?"

- "Amerikalısına, itine köpeğine köle ettiler milleti."

- "Ee, sen bunu millete anlatıncaya kadar akla karayı seçersin!"

- "Anlamıyor değilim. Zor iş."

- "Zor mor. Anlatacağız."

- "Kiminle konuşursan 'bize ne?' diyor. Yana çekilelim, karışmayalım başımızdan büyük işlere, diyorlar."

- "Ziya, bunu da doğru anlamalı. Elbette, başkaları için başımızı niye nare yakalım! Demek, millette bir meyil var: Türkiye tarafsız kalsın. Ama 'neme lazımcılık', kötü şey

tabii. Türk milleti başına buyruk yaşamak istiyor! Amerikalısının, onunla bağlanan kölelik andlaşmalarının pençesinden, zincirinden kurtulmadıkça bu iş olmaz – bağımsızlık olmaz!

- “Dönüp dolaşıp eski şeye, aynı noktaya geliyoruz.”

- “Olana bak! Amerikalılar, ‘askeri yardım’ dediler, ordumuzu elimizden aldılar. ‘Kızıl tehlike geliyor’ dediler, limanlarımıza oturdular, donattılar havaalanlarıyla Anadolu’yu. Türkiye’yi NATO’ya bağladılar, sonra, hazırlayın tümenleri, verin tümenleri dediler. Ankara hazırlıyor tümenleri. NATO karargâh kurdu İzmir’de. Amerikalısı İngiliz, Fransız – 15 hükümet çekti bandırasını ‘Şehir Otel’ne. Tarlalarımızı, bağlarımızı, yılda bir kaç defa çiğniyor bu yabancıların asker kuvvetleri. Bu harp oyunları, manevraları, hep saldırış planları üzerine yapılıyor. Ya bu harp hazırlıklarının masrafları! Bindikçe biniyor milletin sırtına. İşte dolap, felaket kimin başı ucunda dönüyor! Bu gerçeği, yoluyla, erkaniyla beceremiyoruz halkımıza anlatmasını!”

- “Kabahat kimde? Biz de mi, sizde mi?”

- “Niye ayırıyorsun böyle: Bizi, sizi var mı? Biz, siz diye Türk milletini parçalamak, yalnız Amerikalının ve ona yumruk olanların işine yarar. Milletçe birlik kurmak! Ana mesele bu!”

- “Gökten zenbille mi inecek bu dediklerin? Gösterin yolunu bunun!”

- “Görüyorsun. Kolay değil bu iş öyle.”

- “Evet, nefes aldırıyorlar millete. Bu faşist terörü, bu baskı.”

- “Mesele yalnız bu değil. Yığınlar çok teşkilatsız.”

- “Var ya sendikalar?”

- “Var olmasına var... Sizin şoförlerin de var.”

- “Canım bizimkisi kepezelik. Sendika değil, polis karakolu.”

- “Evet, sendikaların başında bulunanların çoğu polisin adamı, yahut düpedüz polis. Sendikalar, ‘D’ gurubunun

kontrolü altında. İlhan, Aras, falan filan birinci şubenin ajanları. Ama bunu, şahidi ispatıyla sendikalara bağlı işçilere anlatmak gerek.”

- “Bu sendikalarda mı çalışmak?”

- “Başkaca yolu var mı? Elbette, gireceksin içine, çalışacaksın. Millet nerde, biz de orda.”

- “Yahu, sen eskiden böyle demiyordun. Ne oldu size?”

- “Dayak yedikçe akıllanıyoruz, dedik ya. Sonra, bak Amerikalı Türkiye işçi hareketini eline almak, onu kösteklemek, kontrol etmek için nasıl planlar kuruyor, nasıl ilgi gösteriyor bu işe. Ben, İzmir toplantısını gördüm. ‘Kongre’ bir rezaletti. Amerikalı Braun hazretleri, yılan gibi soku-luyordu. İstedğini söktüremedi mi, hemen Emniyet müdü-rünü ileri sürüyordu. Sonra, namuslu sendikacılara karşı yapılan baskı. Bu sendikalar bile onları korkutuyor.”

- “Evet, azıcık ağzını açanın yapıyorlar yakasına. Şöförler cemiyetinde de öyle. Baskı...”

- “Bilmiş ol kardeşim. Yunanistan’da bizden aşağı değil faşist zorbalığı. Yine de çalışıyor, savaşıyor millet.”

- “Canım bırak onları. Acı, tatlı bizim dertlerimizden konuş.”

- “Ne, onların ki milli bağımsızlık savaşı değil mi?”

- “İyi kardeşim. Ben, bizde olup bitenlerden nasıl ders çıkaralım demek istedim.”

- “Haydi öyle olsun. Sen de darılma? Beterin beteri var. Kardeşim, köylü arasında bir halt ettiğimiz yok. Oysaki köylüklerde neler olmuyor. Yer yer yabaya, çakmağa sarıyor köylü. Köylüsüz Türkiye’de bir şey yapamayız. Askerin çoğunu o verir. O, dert içinde. Onun tarlasını alıyorlar elinden, uçak alanı, cenk meydanı yapmak için.”

- “Yine coştı bizim dertli. Kuzum, ben sana azıcık dokunuverdim, sen, sen, kemeñceci Ali gibi aldın yürüdüñ.”

- “Ee, İzmir’den ne anlatayım sana? Kemeñceci’nin oğlu da kayıp Kore’de.”

- “Deme!”

- “Demesi memesi yok. Ali öylesine dertli ki. Saçları

bembeyaz.”

- “Hep ‘Garip’te mi öyle?”
- “Çıkmaz o kahveden. Göbeği Halkapınar’da, bu işçi yatağında kesilmiş onun.”
- “İzmir nasıl şimdi?”
- “İşsizlik, aman allah. Herşey ateş pahasına. Vurgunculuk.”
- “O saydıkların burada da bol bol.”
- “Senin işler nasıl?”
- “Görüyorsun. Ara sıra garajlarda iş buluyorum. Eksik olmasınlar, eski arkadaşlar kolluyor. Gözlerim pek bozuldu. Oturamıyorum direksiyona.”
- “Oooh, senin güller Ziya ne de kokuyor. ‘Garip’teki güllerin hâlâ açıyor. ‘Ziya’nın gülleri’ diyorlar.”
- “Ah, güzelim İzmir! Tütüyor burnumda. Sarıkız’dan ne haber?”
- “Kaybettim izini. Verem olduydu. O da talihsizin biri. Hapisteyken geldiği bir kaç defa görüşmeye. Sonra beni sürdürler Aşkale’ye. Yazamadım.”
- “Demek, sen de benim gibi kıyametim bekâr!”
- “Bekârlık, sultanlık. Halt etmiş bunu diyen ya. Geç bir kalem.”
- “Hey gidi Kadifekale! İnmiştik dolu dizgin. Kalpaklarımızı yana yıkmıştık. Yanıyordu Kordonboyu. Kurtuluş ateşi! Kurtuluş savaşı. Ya o kızlar? Ya o türkü.”
- “İzmir’in kavakları,
dökülür yaprakları.
Bize de Çakıcı derler,
yar fidan boylu,
yakarız konakları.”
- “Ziya, anam, sen şair olmuşsun da haberim yok.”
- “Morukladık, kardeş morukladık! Ama bir daha başlarsa o savaş, bil ki yanınızdayım! Sarlırım mavzere.”
- “Haayt, aslanım!”
- “Kuyruğu eksik. Hele ben şu cezveyi ocağa süreyim.”
- “Bırak, istemez. Ben bu meredin tiryakisi değilim.”

- "Biz de bayramdan bayrama görüyoruz kara yüzünü mübareğin. Kilosu 15 papele çıktı. Zehir iç daha ucuz. Şeker karneye bindi."

- "Hani bir terleme var: 'Arabı var, kahvesi yok,' derler. Şimdi: 'Arabı var, dostu yok. Topu var, şekeri yok,' demeli."

- "Amerikalı 'dostlarımızın' ve başımızdakilerin sayesinde. Ben hele şu bizim 'fosurtuyu' bir ateşleyeyim. Sen anlat."

- "Sabahçıyız desene."

Ziya, yerinden kalktı. Bağajlıktan - "büfeden" kahve takımlarını çıkardı. Minicik bir primüsü, çoban tandırına benzeyen iki taşın arasına yerleştirdi. Hasır bir damacananadan, cezveye su koydu. Çakmağını çaktı. Primüs bir fosurtudur kopardı.

- "Ziya'cık, başkaca ne yapıyorsun? Sadece güllerle mi?"

- "Girdik şu 'Gecekonduları Güzelleştirme Demeği'ne. Bakalım."

- "Sen bu hoşur karoserinin neresini güzelleştireceksin? Ne omurgası var, ne küpeştesi. Diyojen'in fıçısı."

- "Vallaa, Diyojen bizden bahtiyardı."

- "Neden?"

- "Yoktu bir ölüsü kandili Amerikalısı o zamanlar. Yoktu bu bizim hükümet gibisi o zaman. Yoktu böyle şapşalı, kırdırın askerini dünyanın başka bir ucunda."

- "O zaman da Sezar'ı, Neron'u vardı. Kölesi, efendisi vardı. O zaman da milletini satanlar vardı. Ve, o zaman Spartaküsler..."

- "Bilmem onu, bunu. Tarih hocası değilim. Buyur kahveni."

- "Oooh, eline sağlık. Bak, Diyojen'in böyle şipşak tarafından kahve pişirecek nesnesi yoktu. Tarihe gelince."

- "Bilirim, meraklısınız ona komünistler."

- "Ne yalan söyleyeyim, Türkiye'nin, halkımızın tarihini, savaş geleneklerini, hele köylümüzün verdiği savaşları pek yavan, pek üstünkörü biliyoruz."

- "İmansız gitmesin kahveler. Tellendirelim birer tane daha."

İkisi de, kahvelerini tatlı tatlı h p rdetiyor. Sigara dumanları ay ışığında bulanıyor. Mahalle, mışıl mışıl uyuyor. Yalnız Emine

[Yayıncının notu: Romanın burada bir daktilo sayfalık bölümü eksiktir.]

- "Anlatacak bir şeyim yok mu demek istiyorsun? Bak, benim komşu hanım sizi dinliyor."

- "Aman, naz etmiyorum. Siz de, herkes biliyor benim bildiklerimi. Gazeteler günlerce yazdı: 'Kore gazileri geliyor!' diye. Fabrikalarda, evlerde, sokaklarda hep bu söz. Yurdun dört bucağından bir akındır başladı İzmir'e. Kimi oğlunu, kimi kardeşini, kimi kocasını, kimi nişanlısını bulacağını umuyordu dönenlerin arasında."

Emine, hepten kulak kesildi. İri gözlerini, karşısındaki adama dikti. Bu adam  p rd . Alnı yüksekti. Geniş omuzluydu. Yumuşak, tatlı bir sesi vardı. İstanbullu şivesiyle konuşuyordu.

- "Demiryolları, kamyonlar yolcu taşıdı İzmir'e. Yayası, atlısı da başka. Kimi arabasını koştı. Kimi kağnısını yola  kardı. Trenlerde, yollarda, istasyonlarda neler oluyordu görmeliydiniz."

- "Bizim Anadolu köylüsü öyledir. Bir yürümeye, bir akın etmeyeg rs n! Ee, sonra kardeşim?"

- "Bu arada bizim Barışçılar güzelce bir  kış yaptı. Bu  kışın en antikası Kemeraltı'nda oldu. Hani ya Kemeraltı, İstanbul'un, nasıl deyim, Galata'sı gibi bir yerdir. Birdenbire, evlerden birinin saçağından, sokaktan geçenlerin başına, lapa lapa kar gibi, el kadar kâğıtlar yağıyor. Millet kapış kapış ediyor bunları. Polis, neden sonra işin farkına varıyor. Bir araştırma, bir soruşturma, bir kovuşturmadır gitti. Ama, bir kaç boş konserve kutusundan ve bir iki tahta parçasından başka bir şey bulamadı."

- "Kağıtlara ne yazmışlardı?"

Ziya, bunu sorarken gözlerini Emine'ye dikti. Emine,

şimdi, yavrusunu bekleyen, yahur avının üzerine atılmaya hazırlanan, pusuya yatmış dişi bir kaplana benziyordu. İzmirli anlatıyordu:

- "Kağıtlarda, 'İzmir rıhtımına gidin millet! Gelenleri karşılayın! Gözlerinizle görün dönenlerin halini! Gidin! Anasını oğlundan, karısını kacasından ayıranlardan hesap sorun!' diyorlardı."

- "Aşkolsun! Severim böylesini. Diyecek yok buna."

- "Görmeliydiniz. Bir ana-baba günü oldu. Vapurun sabah erkenden geleceğini bildirmişlerdi. Yarı geceden herkes ayakta. Korktu hükümet. Daha gün doğmadan, Konak'ın, Pasaport'un oralar kordon altındaydı. Yollar tutuldu. Millet geliyor, akıyor her yandan. Herkes bir tutam sinir. Sabırsızlandıkça sabırsızlanıyor ortalık. Vapur, gün ortasına doğru, görüldü. Halk bir yürüdü rıhtıma doğru, ne kordon kaldı, ne zincir. Polis, asker, kadın, erkek karıştı birbirine. Ağlıyanı, sevini, bağışanı, dövüneni bir arada. Dağdan çığ koptu, bir orman tutuştu, bütün bir kayalık yerinden oynadı dersin. Neler duyulmuyordu: 'Oğullarımızı verin!', 'kardeşim noldu?', 'torunum, Mehmed'im, kanına girenler gün görmesin!'

"Hatıpsız, bayraksız, yazısız, yaftasız bir gösteriydi bu! Ne ilençler yağdırmadılar Amerikalısına da, ona yumruk olanlara da.

"Bir baba, oğlunu karşılıyordu. Gazeteciler fotoğraflarını çekti bunların. Biri ayaksız, biri kolsuz. Baba, bizim İstiklal Harbi'nde bacağını kaybetmiş. Oğlu, Kore'de bir kolunu bırakmış. Bir millet için, bizim gibi milli bağımsızlığı uğrunda kan dökmüş bir millet için bundan daha insafsız ne olabilir!"

- "Yüreğimin başı kanadı kardeş. O babanın ayağını gördükçe övünürdük, milli onurumuz, göğsümüz kabarırdı. Şimdi oğlumun koluna baktıkça yüzümüz kızaracak! Kızartıyor."

Ziya boğulur gibi oldu. Sustu. Sanki kurşun yemişti birdenbire. Sonra, gene bir sigara yaktı. Bol, acı bir duman

Emine'nin genzine kaçtı. Aksırdı. Ziya, özür bile dilemedi. Dalmıştı. Arkadaşı konuşuyordu:

- "Halkımız bunu, bu korkunç şeyi, dediğin gibi kıyaslamaya başlarsa, bu acı tecrübenin çok faydası olur. Emareler de yok değil. İzmir rıhtımına halk akın edince, valisi, garnizon komutanı, D.P. Başkanı, emniyet müdürü, bütün bu zırlı takımı, Ankara'yı bu yığınların öveceğini sanmışlardı. En azından onlar düşünüyordu ki, Kordon-boyu'nda halk ağzını havaya açar, ayı kaval dinler gibi durur, gemiden inenlere bakar, sonra çekilir gider. Baştan, biraz da bu düşünceyle zor kullanmadılar. Tıpkı bu gece nasıl olduysa öyle. Ama beklediklerinin tersi sesler yükselince hava değişti. Askere, polise emir verildi. Halkı dağıttılar.

"Sonra, dönen 'gazileri' vapurdan indirdiler. Kordon altında bunları, aldılar doğruca Sarıkışla'ya götürdüler. O gece hemen hepsini kamyonlara, otomobillere bindirdiler. Kimisini de trenlerle filan, evlerine, köylerine gönderdiler. Polis de bir yandan, bir çok kimseleri karakollara tıkadı, müdürümete aldı."

- "Bu gece yakalananlar az değildir burada da. Çifte havuzlardan, Camialtı'ndan epey işçi aldılar. Karakollar dolu. Devriyelerin düdük sesleri hâlâ geliyor."

- "Sizin bu tarafa uğramazlar mı Ziya? Senin manda boynuz bekçi 'baba' görünmüyor?"

- "Merak etme, gelir. Köpeği an, değneği hazırla."

- "Laf, lafı açar. Ama pek daldık sanırım. Hanım ablayı uykusundan büsbütün etmeyelim?"

- "Yook! Uyku ne gezer. Anlat, efendi abi."

- "Kore değiştirme birlikleri, biliyorsunuz, şimdi Sefehisar'da toplanıyor. Burada pek sıkı tedbirler alınmıştır. Ama, yine de kaçanlar oluyor. Adanalı bir erin akibeti pek hazin oldu. Bu delikanlı, dayısını ve amcasını Kore'de kaybetmiş. Kardeşi, size anlattığım kafiyle yaralı dönmüş. Babası, bir tarla yüzünden hapisteymiş. Gider mi seninkisi artık öyle kolay kolay ölüme! Otomatını asıyor koltuğunun altına, tutuyor köyün yolunu. Jandarmalarla vuruşuyor,

vuruluyor. Can verirken bir çift sözü var: 'Kore'de gebermekense, böyle gitmek daha iyi. Al kanlar içindeyim. Ama toprağımdayım. Millet sağolsun! Onu lekelemedim! Yüzüm aktır!' demiş."

- "Yiğitmiş! Yazık olmuş. Daha bir ocak söndü desene!"

- "Evet."

- "Soyadı neymiş?"

- "Karayılan. Künye sayısı: 19299."

- "Künye sayısını da nereden biliyorsun?"

- "Gazetelerde vardı."

- "Bu delikanlı da, dersin, Kurtuluş Savaşı'nda Adana taraflarında ün salan, üstüne destanlar, efsaneler düzülen Karayılan'la akraba mı?"

- "Son nefesinde söylediklerine bakarsan öyle."

- "Evlü miydi? Nişanlı mıydı? Kim bilir?"

- "Adanalinın arkadaşları varmış. Bunları hemen 'işe yaramaz' deyip, geldikleri tümenlere, geri göndermişler. Dehşetli bir sorgu soruşturmadır gidiyormuş."

"Bu hadiseden bir kaç gün sonra, İzmir limanına İngiliz bandıralı büyük bir taşıt gemisi geldi. Değiştirme birliğini alıp götürecekti. Bu gemiye, daha önce, Hollandalı, Belçikalı, Yunanlı askerler bindirilmişti. Onlar da Kore malı. Vapur rıhtıma yanaşır yanaşmaz, bu askerler kazan kaldırdı: 'Buradan öteye gitmeyiz!' dediler. Gemideki Amerikan asker polisleriyle çarpıştılar. İşe Türk nöbetçileri, rıhtımı bekleyen inzibatlar karıştı. Bırakmadılar gemidekileri karaya çıkmaya. Ayaklananlar, bu sefer bizimkileri patates yağmuruna tuttular. İş büyüdü. Gemideki askerler, rıhtıma el bombaları savurdular. Panik çıktı. Ortalık karıştı. İzmir garnizonu silahbaşı edildi.

"Ertesi gün, erkenden, 233. tümen rıhtıma çıkan bütün yolları tuttu. Seferihisar'dan kamyonlara bindirilen değiştirme alayı, bizim Memetçikler, zırhlı arabaların, makineli tüfeklerin 'himayesinde', doğruca mendireğe getirildi. Bunlar o İngiliz gemisine bindirilirken, havada bir uçak filosu uçtu durdu. Halk, değil geminin bordasına, Konak'ın,

Pasaport'un oralara bile yanaştırılmadı."

"Ya Ziya'cıgım, işte böyle 'uğurluyorlar' artık gidenleri."

- "Neler oluyor da dünyadan haberimiz yok. Kapanmışız şu Piyale'nin sessiz, ıssız köşesine."

- "Köşeniz hiç de sessiz, hiç de tekin görünmüyor! Kulak versene, öttürüyor bekçi 'baba' düdüğünü."

Kalktılar. Evlerine dağıldılar. Gece iyice ilerlemişti. Deniz hastanesinin oralar, Haliç'in üstünde gökyüzü hâlâ kıpkızıldı.

Emine yatağına girdi. İdare lambasını, bu bir damlacık ışığı söndürdü. Büzüldü yorganın altında. Donuyordu. Kasımpaşa deresini dolduran rüzgâr, "Teneke-Palas"ın saçaklarını tırnaklıyordu. Sanki bu hali yoktu bu evin eskiden. Emine sağına döndü, soluna yattı. Olmadı. Bu geceki gördükleri, sonra komşusuna gelen misafirin anlatıkları, gözlerinin önünde canları canlanıveriyordu. Hele o tek gözlü adam. Ya kolunu ısırdığı, yüzünü tırmaladığı polis.

Piyale camisinin imamı, minarede bir mezat tellalı gibi bağıyor. Gün ağarıyor.

İş başı

Emine, Ahırkapı'da çalışır. Her gün, iki başlı, epey yol teper. İşe erken çıkar. Ama bu sabah "ayarı bozulmuştu", biraz geç kalmıştı. Vapura yetişemedi. On kuruşa kıydı, Kasımpaşa'dan dolmuşa bindi. Haliç, ölü gibi. Yangın yerinden hâlâ dumanlar yükseliyor. Ateşler sönmüş. Deniz kıyısındaki o açık sarı boyalı yapıların yalnız taş duvarları kalmış. Deniz hastanesinin bahçesi, saçkıran olmuş kel bir başı andırıyor. Kayıkçı, tembel tembel, küreklere asılıyor.

- "Reis be, asıl azıcık şu meretlere. İşe geç kalacağız."

- "Motor değil bu, dolmuş. Küreğin çifti yüz lira şimdi, Kürek kırmak, kol kırmaktan beter hemşerim!"

- "Yağla ıskarmozları. O da mı Urfa yağı fiyatına çıktı?"

- "Felenk yağı deyip geçme. O da karaborsada."

- "Yandı millet. Kiminle konuşsan hep aynı dert: Pahalılık, pahalılık! Battık!"

Dolmuşta, Emine'den başka, dört erkek var. Giyimlerinden belli. hepsi de işçi. Sandalcı Rizeli. Bu kayıkçılar, berberlerden beterdir. Kollarından çok çeneleri işler.

- "Ha bu ambarları, deyiler, bile bile yaktılar."

- "Kimmiş diyen onu?"

- "Gazatalar yazmışlar."

- "Yazarlar mı yazarlar!"

- "Komolistlerin işi bu deyiler."

- "Kim diyor canım."

- "Bizum değnekçi deyi. Komiser öyle deyi."

- "Derler, dilin kemiği yok ya!"

- "Bu ambarlar doluydu asker mallarıyla. Hep Amerika'dan gelmişti. Efendime söyleyim, neler neler yoktu."

- "Kim bilir, yine ne hırsızlık olmuştur? Defterleri kapatmak için, yangınla bir kalem çalıverdiler hesaplara."

- "Bizim kayıkçı hemşeri bilmiyor galiba, Denizyollaması'nda neler olduğunu. Çalan çalana. Amerikalısı, komisyoncusu, mebusu, amirali, subayı hepsi içinde. Bu ambarlar da o Yollama'ya bağlı."

- "Görüyor musunuz, işin içinden sıyrılmak için, hemen de ne hikaye uydurmuşlar."

- "Yok hemşerum, ben uydurmadum. Gazetede varmış."

- "Sen uydurdun demedik. Kayıkçı abey, bak dünkü şu gazete ne yazıyor!"

Müşterilerden biri, koltuğunun altına sıkıştırdığı küçük bir paketi eline aldı. Paket, bir gazeteye sarılıydı. Açtı. İçinde zeytin ekmek vardı. Gazetenin baş yazısını buldu. Parmakıyla satırları gösterdi:

- "Hayasızlık bu kadar olur. İbretle okunacak satırlar. Dinleyiniz: 'Kore harbinde Amerikalılarla ortaklık kurduk. Onlar, dolar ve silah koymuştur bu ortaklığa. Biz, Memetçiğin kanını!'"

Hepsi susmuştu. Kayıkçı, dümenin yegesini kullanan kır

bıyıklı işçinin ağzına bakakalmıştı. Emine, bir elini suya sarkıtmıştı. Bulanık sularda ekşimsi, kekremsi kokular buğulanıyor. Bir çatana, arkasına bağlı çöp mavnalarını çekiyor. Sandallar, dolmuşlar, Haliç vapurları dört yana akıp gidiyor. İşbaşı, vardiya saatleri Haliç'in.

Sağlı sollu, Haliç'in iki yakası boyunca dubalar, mavnalar, salapuryalar, borda bordaya, birbirine rampa olmuş. Hepsi de yüklü. Batacak kadar, tepeleme tepeleme yüklü. Denklerin, balyaların, ambalaj sandıklarının üzerinde, en çok, Amerikan, İngiliz, Batı Almanya fabrikalarının, firmalarının markaları görünüyor. Bir yandan Kuruçeşme'ye, öbür yandan Zeytinburnu'na kadar ardiyeler, rıhtımlar, ambarlar, gümrükler hep böyle.

- "Bu kadar mal gelir, gemiler, trenler taşır, yine ucuzluk yok."

- "İstifçisi, toptancısı, karaborsacısı fırsat düşkünü. Hem..."

- "Bunların yabancı, yerlisi amma da kazıklıyor halkı." Kayıktakiler yeni bir tartışmaya daldılar.

- "Amerikalısı, Almanı mal getiriyorsa ucuzluk mu olacaktı?"

- "Öyle diyorlardı. Gene de öyle diyorlar."

- "Dediklerine değil, olana bak!"

- "Olana yıkım, kardeşim."

- "Tops yok. Bütün dokuma fabrikaları batacak bu gidişle. Bizim fabrikada, mesela, tezgahların yarısı avara duruyor."

- "Bütün mallarımızı, tiftiğimizi, pamuğumuzu, kılımları kırkımızı, ne bileyim, krom, demir, bakır, nemiz varsa her şeyimizi alır götürürler Amerika'ya, Avrupa'ya. Sözüm ona bunları dışarıya satarız. Sonra bunlar tops olur, top olur bizim memleketeye geri gelir. Ama nasıl gelir, ne fiyatla gelir, ne nazla, ne ricalarla gelir? Asıl kazığı millet, memleket buradan yiyor.

Dolmuştakilerin hepsi, koltuğunun altına, gazeteye sarılı küçücük bir paketi sıkıştırmış olan işçiyi can kulağıyla dinliyor. Bir çift kürek sularda şırpırdıyor.

- “ ‘9 Eylül’ dediler, paramızı Dolar’a bağladılar. Bundan sonra bizim Lira’nın iflahı kesildi, yuvarlandı gidiyor. Elimize geçen paranın bereketi, hayrı kalmadı. Gene o ‘9 Eylül’le gümrük kapılarının mandallarını çıkardılar. Bunu eski iktidar, eski hükümet yaptı. Yenisi, ‘demokratlısı’, bu kapıları ardına kadar açtı. Yerli sanayi elbette batacaktı böyle olunca. Elindeki savunma silahı alınmıştır. Birer ejder gibi kıvrılabildiğini yutuveren Amerikan tekellerinin, holdinglerinin, tröstlerinin karşısında ne yapabiliirdi fabrikalarımız, işletmelerimiz? Sonra yabancı sermayeler kolaylık üstüne kolaylık, imtiyaz üstüne imtiyaz kopardılar bizden. Meclis, bu yabancı sermayelere geniş haklar tanıyan ‘ekspres kanunlar’ çıkardı. Padişahların, fermanlarla, yabancılara tanıdığı haklar gibi. Artık istediğimiz memleketlerle, kapı komşularımızla alış veriş edemez olduk. Dışarıda eski pazarlarımızı kaybettik. Yani, sizin anlayacağınız, herkes gider Mersin’e, biz gideriz tersine! Başımıza buyruk değiliz artık. Azıcık düşünelim. Bir sürü Amerikan petrol kumpanyaları, bizim petrol kaynaklarımızı işletmek imtiyazını aldılar. İmtiyazı aldılar, ama bunları işletmiyorlar. Vakkum Oyl, Stander Oyl dışardan bize benzin, mazut, gaz getirip satıyor. Para kırıyor. Sen, ben idare lambasını yakmak için, bire beş fiyat ödüyoruz. Bu kumpanyalar, geçenlerde bizim hükümete dayattılar. 50 milyon dolar borcunuz var. Borcunuzu ya ödersiniz dolarla, yahut bir doları 6 liradan, yahut da siz bilirsiniz, keseriz gazı, benzini, akar yakıtı Türkiye’ye. Böyle olunca, millet elbette kuyruk tutar bir kilo gazyağı almak için dükkanların önünde. Bütün memleketlerle alış veriş edebilirsek, kendi kaynaklarımızı kendimiz işletsek dayatabilir miydi Amerikalı bize böyle şartlar!”

- “Efendi kardeşim, dediklerin çeki taşı gibi sözler. Ama unutma ki, Kore’de harbediyoruz. Ordumuzu yeniliyoruz. Ee, bunlar masrafla, mangırla olur. Devlet baba ne yapsın? Onu da düşünmeli.”

- “Gücüne gitmesin, bu kabak gibi bir lâf. Niye biz, Kore’de kan dökelim. Üstelik de haraç verelim. Millet buna

razı mı?"

- "Millele bakarsan..."

- "Kime bakalım? Amerikalının ağzına mı? Olmadı! Sonra, ordumuzu yeniliyoruz, diyorsun. Ama kimin için?"

- "Bizim için. Kimin için olacak!"

- "Neden öyleyse NATO'ya, yani Amerikalısına, İngilize 20 tümen veriyoruz? Neden ordumuzu Amerikan generallarının eline verdik? Generalimiz mi yoktu, amiralimiz mi?"

- "Ammma da çene varmış sende de hemşerim! Laf yetiştirene aşkolsun."

- "Kabahat benim çenemde değil. Yanlış düşünüyorsun. Olanlara bak! Yalan mı söylüyorum."

- "Öyle birşey demedik. Milletimiz için, elbette, iyisi kenarda kalmaktı. Başkalarının paylaşacak kozları varsa bize ne bundan. Değil mi ya? El için nare yanmak."

Dümende oturan müşteri dalmıştı. Az daha bindiriyordu, öteden gelen iki çifte bir felikaya.

- "Alarga kaptan paşa! Haliç'i Okmeydanı'mı sandın!"

Felikadaki deniz erleri de, dolmuştaki müşteriler de kahkaha kopardılar. Sonra, yeniden konuşmaya daldı dolmuşla gidenler:

- "Balat lastik fabrikası kapandı. Sıra bizde. Yüzden fazladır bu fabrikalar İstanbul'da. 15-16 bin işçi sokağa düşmek korkusu altında. Bu korkuyla, bu düşüncelerle yaşayan bir adam dalgın olmaz mı? Bizim 'kayık' çoktan karaya oturmuş. Kusura bakmayın, eğer felikaya bindiriyordumsa dolmuşu."

- "Aldırma anam boş ver. Canın sağolsun!"

- "Öldüye de, geçindi derler! Değil mi?"

- "Fatih'te, dün, fabrikatör Hüseyin Sayar, bismillah, nah şu sol memesinin üstüne saplamış bıçağını."

- "Neden?"

- "İflâs etmiş. Gitti seninkisi. Ucuz tarafından."

- "Ucuzluk, rahat arama bundan böyle. Geçmiş ola o günler."

- "Bir Amerikalı vardır, madrabazın biri. Gene gelmiş Ankara'ya."

- "Ayol onların madrabaz olmayanı var mı? Görmedik."

- "Bunun, üstelik, bir de 'profesörlüğü' var. 'Pahalılık Türkiye'de daha da artacak,' demiş gazetelere. Hazineye bakmış bizim, 'iflâs etmişsiniz,' demiş."

- "Ne o, yoksa 'profesör hazretleri' harakiri mi tavsiye ediyor dostlarına? Amerikan 'yardımını' göklere çıkarıyordu bir zamanlar bu herif. O laflar, köprüyü geçinceye kadardı."

- "Ama bizimkiler bu 'yardımı' hâlâ met ede ede bitiremiyorlar."

- "Elbette, dünyalıklarını düzdüler, düzüyorlar! Neden etmesinler?"

- "Şu Meyvehoş'un haline bakın? Ahlak, insaf kalmadı toptancısında, kabzımalarında."

- "Ona 'kabzıcan' diyor millet artık. Baksanıza ne yapıyorlar fiyatları yükseltmek için? Döküyorlar denize sebze, meyveyi!"

- "Balıkçılık şirketi de öyle yapmadı mı bu kış?"

- "Çocuklara bakın! Dalıp dalıp bir şeyler çıkarıyorlar. Ne avlıyorlar böyle?"

- "Yemiş!"

Kimsesiz çocuklar, Haliç'in kıyısına dökülmüş. Küfecisi, dilencisi, kaldırımcısı, arakçısı, her çeşidi burada. Kimi cılız, kimi bodur. Kimi bir deri bir kemik. Kiminin karnı davul gibi. Kimi esmer, kimi beyaz. Kimi yedisinde, kimi onbeşinde. Kimi, suya balıklasına dalıyor, kimi kurbağalıyor. Kimi debeleniyor, kimi sırtüstü gidiyor. Bunlar, ne plajda eğleniyor, ne de yüzme yarışına girmiştir. Bunlar ne sünger, ne de inci avcısıdır! Kimi, dalıp dalıp çıkardığı bir şeftaliyi, kimi bir eriği ısıyor. Bu çocuklar, karabataklar, martılar, çaylaklar, bütün deniz kuşları gibi.

Suların yüzünü yağ tutmuş, pas tutmuş. Sular, çöplük deryası. Sular acı acı kokuyor. Haliç'e akan lağım, fabrikaların dışarı verdiği pislikler, vapurların, motorları yaktığı gazlar, yağlar, benzin, mazot, motorin, hepsi hepsi

kokuyor. Denize dökülen meyvalar, sebzeler kokuyor. Sokakların, meydanların kimsesiz çocukları, bu "sularda", sabah sabah, "rızkını" arıyor?!

Dolmuş, iskeleye yanaştı. Emine, Balıkpazarı'na çıktı. En azından daha iki çeyrek yolu var. Caddeler, sokaklar yükünü almamış. Meydanlar boş. Taksi yerleri arabalarla dolu. Şoförler pinekliyor. Kimi de müşteri çağırıyor:

- "Dolmuşa gel! Haydi siftah sizden, bereket allahtan!"

Emine, hem yürüyor, hem otomobillere iştahla bakıyor. Ne kadar da çeşitli, renk renk, boy boy şeyler bunlar. Ah, şimdi onu, tığ gibi duran şu taksilerden biri kapsa, bir kuş gibi onu işbaşına, depoya ulaştırırsa! İstanbul'da 15 bin binek otomobil var. Çoğu Amerikan malı. Ama hiçbiri Emine'yi kapmıyor, alıp götürmüyor işbaşına. Ama kocasını bindirmişlerdi Amerikan jipine ve arkalarına bakmadan alıp götürmüşlerdi. O ne öyle kurt gibi soluyan, uluyan bir makineydi. Boyası, toprak rengindeydi. Gazete satıcılarının avaz avaz sesleri, Emine'yi kendine getirdi. İnce, kalın, uzun, kısa sesler birbiriyle yarışıyor:

- "Yazıyooor!"

- "Kore gazilerini yazıyooor..."

- "Gelen Amerikalıları yazıyooor!"

- "Başbakanı yazıyoor... Deniz hastanesini yazıyoor..."

- "Kasımpaşa yangınını yazıyoor!"

Gazeteler fotoğraflarla doluydu: Koltuk değneklerine dayanan, utanır gibi yerebakan askerler - "Kore gazileri". Başka bir fotoğraf: Bacaklarını, baldırlarını, göğüslerini gösteren kadınlar - "dünya güzelleri" ve Holivut "yıldızları". Sonra, Emine'nin dün akşam gördüğü Amerikalılar ve dumanlı başa gözlüklü adam. Başka bir resim: Büyük bir kalabalık - put gibi duran insanlar. Yamalı, alacalı, kirli bir yorgan yüzüne benzeyen bir gazeteyi, bir uçurtma gibi, uçura uçura Emine'nin önünde koşan bir satıcı çocuk, olanca nefesiyle bağırıyor:

- "Alkışları yazıyooor"?!

Polisler, 5-6 kişiyi posta etmiş götürüyor. Elbiselerinden

işçiye benziyor hepsi. Üstleri başları yırtılmış. Kimisinin yüzü, gözü kan içinde. Dövüştükleri, vuruştukları besbelli. Tutukluları götüren polislerden birini, Emine, dün geceki çarpışmada, meydanda, yangının kızılığında görmüştü.

Emine, adımlarını açtı. İşe geç kalmaktan korkuyordu. İşbaşına geç kalmak, Emine için, dün gece kolunu ısırdığı, yüzünü tırmaladığı polisten çok daha korkunçtu.

Dayanışma

Emine'nin çalıştığı "Tütün Bakımevi" eski bir konaktır. Bu yapı, saraya bağlı bir paşanınmış vaktiyle. El değiştire değiştire, çoktan çıkmış konak olmaktan. Katları, odaları, sofaları, salonları baştan aşağı değiştirilmiştir. Ne mutfak, ne kiler kalmıştır. Ne harem var, ne selamlık. Yapıyı kuşatan duvarlar, hâlâ ortaçağı yaşıyor. Ama ağaçlarıyla, kame-riyeleriyle, gülleri ve laleleriyle "bahçe" diye birşey yoktur artık.

Eskiden bu konakta bir zevk aleti, bir süs eşyası, bir eğlence vesilesi olan şeyler: Hanımı, hizmetçisi, uşağı, aşçısı, zenci dadısı, Çerkez halayığı, idiş edilmiş ve edilmemiş harem ağaları, kapıcısı, bostancısı, kâhyası, arabacısı, kayıkçısı, çubukçusu, ibrikçisi, peşkircisiyle, esmer, beyaz, sarışın dilberleriyle, kızı kırsığıyla bir hazır yiyciler alemi, hiçbir şey yaratmayan kısır bir gövde tarihin seline karışmıştır. Bir sömürücü, bir efendi gitmiş, yerine bir başka sömürücü, bir başka efendi – patron gelmiştir. Ağzı var dili yok, kolu var yumruğu yok köleler gitmiş, yerine burjuvazinin mezar kazıcıları – proleterler gelmiştir.

Bu tütün bakımevini, bir zamanlar, Nemli işletirdi. Sonradan Avunduk satın aldı. Biri aracı tüccarların, milyonerlerin en kartı. Öbürü, en kodamanı bunların. Avunduk, İşbankası'nın başında. Çok kârlı, çeşitli ortaklıklar kurmuşlardır Amerikalı sömürgecilerle. Amerikan silah ve petrol krallarının simsarları bunlar Türkiye'de. Faşist

partilerin köşe ve kilit taşlarındandırlar.

Bu yaprak tütün işleme yerinde, bu eski konakta birşey değişmemiştir. Pancorlar ve kafesler. Pencereleler, yazın cehennem sıcaklarında kapalı durur. Patron, her şeyden önce ve her şeyden ziyade, tütün yapraklarının bakımını, işlenmesini, çok çok *değerlenmesini* ister.

Bu işletme yerinde işçiler, tütün yapraklarıyla beraber sararır, solar, damarları kurur, gider. Onsekizinde gelinlik kızlar, sarı tütün yapraklarına kan kusar. Bu depoda 2000 işçi çalışır. Bunun üçte ikisi kadındır. Tütün işçilerinin yarıdan çoğu veremlidir.

Emine, alt katta işliyor. Bu salon, uzunlamasınadır. Düz bir dörtgene benzer. İşçiler, sanki, okulda sıralara oturmuşlardır. Yalnız bunların önünde ders kitapları değil, tütün yaprakları vardır. İşçiler, bu yaprakları çevirir. Gözler, bir bakışta her yaprağı okur, birer birer, boy boy, renk renk damar damar ayırır, demetler.

Emine, "başbağlı" işler. Bu, zanaatin en incesidir. Demet tutmak alışkanlık ister, özel bir hüner ister. Emine, bugün pek dalgındı. Yaprakların renkleri, boyları, damarları, incilikleri birbirine karışıyor gözlerinin önünde. Yüzünde renk kalmamıştı. Parmakları, biteviye, kendiliğinden işliyor.

Atelyenin havası gene öylesine ağırlaşmıştı. Toz, nikotin, rutubet, acı hava iç bulandırıyor. Emine'nin yanında işleyen Aksaray'lı Rabia, bugün, pek sık nefes alıyor. Parmakları duracak gibi oluyor. Yüzünün rengi biteviye değişiyor. Morarıyor, al al oluyor, pembeleşiyor, beyazlaşıyor. Güzel, leştikçe güzelleşiyor. Rabia gebedir. Kocası askerliktedir. Emine, bu iş arkadaşına, seven, acıyan, biraz da telaşlı gözlerle bakıyor.

- "Rabia! Kız, ne oluyor sana?"

- "Yüreğim şişiyor. Aman kardeşim. İçim kopacak, içim!"

- "Aa, ağrıların mı başlıyor yoksa?"

- "Ne bileyim. İlk bebeğim. İlk çocuğum. Nefsim tıkanıyor."

- "Dinleniver azcık. İşine yardım ederim ayol."

Emine'nin parmakları, bir daktilo, bir piyanist ustalığıyla, hızla işliyor. Az evvelki dalgalılık kalmadı yüzünde. Gözlerini, sık sık, arkadaşına çeviriyor.

Rabia, sapsarı kesildi. Dişlerini sıkıyor. İnlüyor. Göz kapakları bir geriliyor, bir yumuluyor. Başından yemenisi attı. Saçları omuzlarına döküldü.

Emine'nin parmakları gerildi, durdu. Yerinden kalktı. Etrafına bakındı. Bağırıldı:

- "Bu kadın doğuracak millet! Ne bekliyorsunuz?"

Bütün başlar, sesin geldiği tarafa döndü. Ellerin hareketi karıştı. Kimi ayağa kalktı. Yüzlerce gözde bir şaşkınlık belirdi.

Rabia'nın dudakları kurumuştü. Gözleri yumulmuştu. Gövdesi, adaleleri kaskatı kesilmiş, damarları şişmişti.

- "Su!"

Bu tek heceli ses, bir mavzer kurşunu gibi vızıldadı, kulakların zarını deldi. Atelyede uğultu kesildi. İşçiler, yerlerinden kalktı. Muhacir Ayşe, iri gövdesiyle, adeta yuvarlanırcasına, kapıya doğru koştu. Havalanan feracesiyle uçacak, havalanacak dersin.

Ayşe, elinde aliminyum bir maşrapayla dönüyor. Maşrapada su çal

[Yayıncının notu: Romanın burada iki daktilo sayfalık bölümü eksiktir.]

İşçi kadınlar, şefatelyeyi çevrelediler. Müzevir İbiş, hain hain etrafına bakıyor. Ayak sesleri, küfürlü, sinirli konuşmalar, salondan salona geçiyor, üst katlara çıkıyor. Tütün bakımevinin dört bucağına yayılıyor. Müzevir İbiş, kuyruğunu apış arasına aldı, kirişi kırdı.

Müdü, nefes nefese atelyeye girdi. Korkulu gözlerle etrafı süzüyor. Hiç de alışmadığı yumuşak bir sesle konuşuyor:

- "Ne var? Şerif usta ne olmuş?"

- "Aksaray'lının ağırları başladı. Arkadaşları, onu hastaneye kaldırmamızı istiyorlar."

- "Elbette efendim. Böyle incir çekirdeği doldurmayan bir

şey için sinirlenmeye, ayaklanmaya ne lüzum var canım.”

- “Görüyorsunuz, ayaklanmadan derdimizi anlatmak zor.”

- “Muhacir, sinirlenmeyiniz. İnsanlık. Nerede bizim doktor?”

- “Doktor mostralıktır bu depoda. Bizden iyi biliyorsunuz bunu müdür bey!”

- “Reca ederim hanımlar, sertleşmeye ne hacet. Çağırın bir taksi şuradan.”

- “Ee, ne olacak?”

- “Nesi var mı, efendim. İnsanlık. Bizi de analar doğurdu. Götürünüz hanımı doğumevine.”

Katip de, şefatelye de, polisin ispionu Kopuk Recep de, müdürün böyle aşağıdan almış olmasına şaşırıyorlar. Birdenbire akıl erdiremediler bu işe. Nemli'nin, Avunduk'un bu 25 yıllık kapıkuluna ne olmuştu böyle? Müdür hinoğlu hindir. İşçilerin duruşundan, gözlerinden ne olacağını sezivermişti. Bu adam, yerine, sırasına göre patronun beyaz, yumuşak eldiveni olmasını bilir. Tırnaklarını, yumruğunu göstermenin sırası değildi hiç de. Avunduk, kârlı bir sipariş almış, büyük bir parti tütün satmıştı Batı Almanya'ya. Bu tütünlerin tez elden işlenmesi gerekti.

Bu tütün deposunda çalışan işçilerin bir geçmişi, bir savaş gelenekleri vardır. Bir defasında patron, yevmiyeleri kırmak için, 800 işçiyi birden kapı dışarı ediverdi. İşçileri dinlemek bile istememişti. Bu direktör, o zaman, hiç de şimdiki gibi “yumuşak” davranmamıştı. Söze, ana avrattan başlamıştı. Provokatörleri, sütü bozuk bir kaç kişiyi kıskırtmış, ortalığa fitne salmıştı. “Türk-çingene” dedirtip, işçileri birbirine düşürmek istemişti. Depoda çalışan işçilerin yarısı Türk, yarısı çingeneydi. Yalnız bu işletmede değil, hemen hemen bütün tütün depolarında bu katmayı görebilirsiniz. Patronlar bunu bile bile yaparlar.

O zaman patron, çingeneleri atmış, Türk'leri bırakmıştı. Ama onun bu oyunu, işçileri birbirine karşı koymak, onların birliğini parçalamak “taktiği” fiyasko veriydi. Depoda

çalışan işçiler, dayanışma-protesto grevi yaptılar. Grevcilerin üzerine polis ve jandarma kuvvetlerini sürdürdüler. 3000 işçi elele verdi, bir kale duvarı oldu. Hepsi bir ağızdan: "Arkadaşlar, kardeşler! Sonuna kadar dayanacağız!" parolasını haykırdılar. Patron, ister istemez, yelkenleri indirmek zorunda kaldıydı. Bu grevde, eksper Şerif gibi öncü işçilerin rolü büyük olmuştur.

Orak-Çekiç gazetesi yazdıydı:

"Ahırkapı tütün deposu işçilerinin grevi, fabrikalarda, her yerde, halk arasında kuvvetli bir ilgi uyandırmıştır. İstanbullular grevcilerden yanadır. Patron ve uşakları, polis ve vali yalnız halkın nefretini kazanmışlardır. Bu grevin özü, önemli tarafı, hiç şüphesiz, işçilerin gösterdikleri anlayış ve dayanışmadır. Emekçileri birbirine düşürmek, onları 'Türkçingene' diye ayırmak 'taktiği', bu alçakça oyun suya düşmüştür. Yaşasın grevciler! Sağolsun, mert grevcilere sempatisini esirgemeyen İstanbul hemşerileri!"

O grevde patron tarafı partiyi kaybetmişti. Bu işletme, bu depo ahırdan da betardi. Helaları kokardı. Ne el yüz yıkayacak, ne oturup iki lokmacık yemek yiyecek yeri vardı. Atelyenin bir köşesinde alt katta, bir musluktan, kıl kadar bir su akardı. Şimdiki aliminyum maşrapaları, musluklu, beyaz su kaplarını aldırarak için, işçiler kaç defalar çekişmişlerdir mal sahibiyle.

Rabia, doğumluk, yerde kıvranıyor. Parmakları, bir pençe gibi, kâh yumuluyor, kâh açılıyor. Kollarını geriyor sık sık. Avucuna gelen tütün yaprakları, parmaklarının arasında ufalanıp toz oluyor. Emine, aliminyum maşrapayı onun dudaklarına götürüyor.

Şefatleye ortalıkta görünmüyor. Katip soluya soluya geldi. hevessiz, isteksiz mırıldandı:

- "Taksi bekliyor kapıda. Kim gitmek istiyor hastayla?"

Emine'yle Mucir Ayşe, doğumluğun koltuklarına girdiler. İşlemek için çözülmüş denklerin, hevenk hevenk, demet demet yığılmış renkli tütün yapraklarının arasından. ağır ağır yürüdüler. Yeni bir işçi anayı, arkadaşları, saygıyla, sevgiyle

uğurluyor. Hepsi ona, iyilik, kolaylık ve saadet diliyor:

- "İnşallah oğlandır!"
- "Oğlandır, belli. Baksanıza göğsüne sol memesi sağından iridir."
- "Yavrum acı görmesin, dert görmesin!"
- "Allah kolaylık versin."
- "Rabia! Tut kendini."
- "Haydi, güle güle."
- "Selâmetle kardeşim."

Doğum

Otomobile bindiler. Taksi rahatça. Şoför, vitesi açmadan sordu:

- "Nereye hanımlar?"
- Doğumluk, yarı kapalı gözlerini açtı. Emine'yle Ayşe bakındılar. Üçü de, sanki dikene basmışlardı. Sanki, üzerine oturdukları kuşetin somyaları bozulmuştu. Ayaklarını çektiler, kımıldandılar.
- "A, nereye gideceğiz sahi?"
- "Ben ne bilirim hanımlar?"
- "Helecandan unuttuk hepimiz sormayı. Çıkıp sorsam mı?"
- "Ayol, Rabia'lara yakın hangi doğumevi var dersin?"
- "Şoför abi, Horhor tarafında hangi doğumevi var?"
- "Bilmem. Yalnız, oraya yakın Haseki var."
- "O hastane."
- "Bildğim, Süleymaniye Doğumevi var."
- "Eh, oraya gidelim. Hepsini bir."
- "Yanıyorsunuz. Bununda ucuzu, pahalısı var. Yer bulmak kolay değil."
- "Hangisine gitsek?"

Şoför vitesi açtı. Motor soluyor. Doğumluk inliyor. Akbıyık'tan, Kabasakal'dan geçiyorlar. Yollar yamrı yumru. Otomobil yokuşa tırmanıyor. Virajları, köşeleri, sokak

başlarını döndükçe, evlerin arasından, Marmara'nın mavi benekli suları bir görünüp bir kayboluyor. Doğumluğu sarsmamak için şoför olanca hünerini kullanıyor.

Rabia, arkadaşlarına yapışmıştı. Parmakları, tırnakları, bir kedi pençesi gibi, onların kollarına saplanmıştı. Bu, korku alametiydi. Ne olacağını bilmiyordu. Emine, dalmıştı. Doğumüne hiç düşmemişti. Rukiye'yi, doğururken, Kullaksızlı Hafız ebe almıştı. Emine'nin gözleri önünde, köyde gördüğü bir doğum ve bir ölüm canlanmıştı:

Kadir Ağa'nın tarlasındaydı. Güneş, diklemesindeydi. Gün ortasıydı. Yarıcı Güllü'nün ağırları tutmuştu. Onu, tarlanın kenarındaki söğüdün gölgesine çektilerdi. Güllü, yerlerde, ses etmeden kıvranıyordu. Çocuk bir türlü gelmiyordu. Tarlada çalışan kadınların her biri bir akıl veriyordu. Nafile. Köye haber saldıılar. Ebe geldi. Aman neler neler yapmadı. Uğraştı, bütün "marifetlerini" gösterdi. Doğumluğa hendek atlattı. Kül suyu içirdi. Karnına bastı. Çömeltti, domalitti. Sırt üstü yatırdı, göbeğinin üstüne tahtaravalli kurdu. Biri kız, biri oğlan iki çocuğu bu tahtaravallinin iki ucuna oturttu. Hiçbiri para etmedi. Akşam karanlığı bastı. Güllü'yü, sürüye sürüye, kulübesine götürdüler. Sabaha kadar inim inim inledi. Ertesi gün ağaya gittiler. Doğumluyu kasabaya, doktora götürmek için araba istediler. Vermedi Kadir Ağa. Kaba kaba söylendi, kovdu gelenleri: "Ben demedim çocuk etsin. Ayrıyı yok içmeye, yorganı yok örtmeye. Kuzlarlar enikleri" demişti. Sonra, güç bela bir şeyler yaptılar. İki eşeğin arasına çatı çattılar, "sal bağladılar". Doğumluğu bu sedyeye yatırdılar. Eşekler zayıftı, ayakları birbirine dolaşıyordu. Yarıcı köylünün eşeği, ne olacak! Köyden çok açılmadan Güllü, iki eşeğin arasında, günün sıcağında, "sal"ın üstünde buz kesilmişti. Kolları bir yana, ayakları, başı bir yana düşürmüşti.

Şoför, sertçe bir firen yaptı. Bir lastik patladı. Taksi sarsıldı. Emine kendine geldi. Divanyolu'na çıkmışlardı. Şoför, arabayı yaya kaldırıma rampa etti. Türbe'nin oralardaydılar. Şoför indi, lastik değiştirmeye koyuldu.

Günün bu saatlerinde, Divanyolu'nun bu kesiminde acayip bir "panayır" kurulur. Bu "piyasa yeri" gene kalabalıktı. Kimi önlüklü, kiminin kolları sıvalı. Kiminin boynundan bir mezura sarkıyor, kiminin elinde bir alet. Kimi işbaşı tulumuyla sokağa çıkmış. Yapı işçileri çokluk. Bunlar, yeni "Adalet Sarayı"nı kuruyor, bu yapıda çalışıyor. Tablacısı, sucusu avaz avaz bağıyor: Kimi ciğer, kimi simit, kimi çörek satıyor. "Aşlama su" – halis Terkos. Bazıları, türbenin taşlarına oturmuş, güneşleniyor. Bazıları, itişe kalkışa şakalaşiyor. Kimi sigara içiyor, kimi ayakta, kimi çömelmiş bir şeyler yiyor. Öğle paydosudur. Çarşı esnafı, işçiler "dinleniyor"?!

Şoför işini bitirdi, direksiyona oturdu. Taksi, ağır ağır yol alıyor. Kalabalığın içinden, güçlükle geçiyor. Birden davullar gümbürdemeye, mızık sesleri yükselmeye başladı. Herkes, seslerin, gümbürtünün geldiği tarafa bakıyor. Millet, yaya kaldırımlara çekiliyor. At, araba, otomobil, tramvay, caddeden geçen herşey, yayası, hepsi birer birer duruyor. Emine'lerin bindikleri taksi de durdu.

Bir alay geçiyor. En başta bir Subaşı. Giyimi kuşamı, kavuğu, surgucuyla padişahın kale muhafızı kıyafetinde. Onun arkasından, tuğları, sancaklarıyla bir mehter takımı. Sonra, bir yeniçeri ortası. Bir sipahi takımı. İki yanda solaklar. Takma bıyıklı yeniçeriler, palalarını çekmişler. Başlarında, kocaman kocaman yatırmalı börkleri. Bunların üstünde tüylükleri. Bellerinde, geniş, yünlü, ipekli kuşaklar. Silahlarında çifte çifte yatağanlar. Kimi ökçesiz yemeni, kimi kopçalı çizme, kimi çağşır giymiş ayağına. Kimi kaftanlı, kimi üçetekli, kimi barani cepkenli. Kimi miğferli, kimi kolçuklu – zırhlara bürünmüş.

Geçenlere, millet biraz meraklı, biraz hayretle bakıyor. Bu, bir bakıma, bir karnavala benziyor. Geçenleri alkışlıyanlar eksik değil.

Osmanlıcılar, ortaçağlara dönmek isteyenler, "Büyük Türkiye" kurmak – "yedi iklim dört ülkeye hükmetmek" ve Arab'ını, Arnavut'unu yeniden haraca kesmek hülyasında

olanlar, çıkarıyorlar tarihin mezarlıklarından hayaletleri. Truman "doktrini", Amerikan "yardımı" suluyor bostanını Türkiye'de en geri, en kara kuvvetlerin. Yarıyor işine, geliyor hesabına, uyuyor saldırganlık planlarına harpçi Amerikalıların ve ortaklarının böyle şeyler. Onlar, her yolla, her araçla, her vesileyle kamçılıyor kaytak şövenlik duygularını.

Davullar dövülüyor, mehter takımı çalıyor. Yeniçeriler, palalarını çekmiş yürüyor. Bunların arkasından manga manga, kol kol, omuzlarında Amerikan silahlarıyla, bir tabur asker geliyor. Memetçiklerin postalları şaplıyor. Bu tabur, "dördüncü değiştirme birliği"nden - Kore'ye gidiyor.

Taksi, yerinden yürüdü. Şoför, artık her mahallede, hemen hemen her yerde duyulan, eski Yemen türküsü gibi söylenen bir havayı ıslıkla çalıyor: "Anama söyleyin, anam ağlasın!"

Emine içini çekti. Elini, doğumluğun alnına götürdü. Muhacir Ayşe'nin gözleri dolmuştu. Şoförle lafa daldı:

- "Bunlar da Kore'ye demek?"

- "Öyle, hanım teyze."

- "Yaralı, sakat dönüyor gidenler."

- "Ya hiç dönmeyenler."

- "Gene de gönderiyorlar. Anlaşılmaz şey."

- "Pazarlık öyle kesilmiş. Amerikalının şartı."

- "Barış olacak mı dersin?"

- "Olacak! Niyetini bozma teyze!"

- "Benim niyetimle olur mu evladım?"

- "Olur, niye olmasın!"

- "Ah bir bağlansa."

- "Bir arkadaşım var, şoför. Muğla'lıdır. Yanında Kore lakırdısı etmeye gelmez. Hemen kavga çıkarır."

- "Neden öyle?"

- "Beş tane babayiğit süt kardeşini kaybetmiş orada. Kore'de beş mezar taşı kalmış."

- "Duydun mu Emine? Senden beteri varmış."

- "Arkadaşımın soy adı Taşoğlu'dur. Kül oluvermiş ocağı."

Davul gümbürtüsü, mızık sesleri, postalların şapırtısı, milletin ilençli ağlamaları ve yeniçeri haykırırları denize, Sirkeci'ye rıhtıma doğru iniyor.

Emine, arkadaşının şakaklarını hafif hafif oğuşturuyor. Onu teselli etmeye çalışıyor:

- "Rabia, senin kocan hiç olmazsa yakındı, Edime boylarında."

- "Ne olacak? Yanımda mı şimdi? O da diken üstünde."

- "Neden diken? Oralarda ne ateş var, ne ölüm!"

- "Bilmiyorum. Kardeşim, içim kopacak."

Doğumluğun göz bebekleri büyüyor. Taksi sarsılıyor. Yan sokakların içine daldılar. Şehrin eski semtleri buralar. Birdenbire bir cami kubbesi, evlerin arasından, bir dağ gibi görünüyor, sonra, yine birdenbire, minareleriyle kayboluveriyor.

Doğumevinin önünde durdular. Yandaki arsalar çöp yığınlarıyla dolu. Pis bir koku, buram buram tütüyor havada. Kara sinekler, bulut misali uçuyor.

Şoför, başını tembel tembel arkaya çevirdi. Ense kökünü kaşır gibi yaptı eliyle. Buraya geldiğine pişmandı dersin. Bakışları yavandı. Sesi kurumuştı:

- "Geldik, hanımlar. Burası."

Emine taksiden indi. Şaşkın şaşkın etrafına bakınıyor. Nereye geldiklerini kestiremiyordu. Üniversitenin arkasındaydılar halbuki. Kendisini toplardı: "Siz azıcık bekleyin, soruverelim evvela" dedi.

Doğumevinin kapısına doğru yürüdü. İki kadın duruyor orada. Birisi gölgeye sokulmuş. Devrilecek dersin. Kamından gebeliği belli. Ötekisi daha telaşlı. İkisinin de giyimi pek sade. Birisinin başında hacıyazması var. Bu, oldukça geçkin. Ötekisi pek körpe. Gebelik ona bir olgunluk, başka bir güzellik vermiş. İki kadın, melul melul, bir kapıya, bir kapıcıya, sonra birbirlerine bakıyor. Kızla ana mı bunlar? Yoksa gelinle kaynana mı?

Kapıcı sırık gibi bir adam. Boyu uzun. Boynu uzun. Yanakları çökük. Bol kaşlarını çoktan kırağı çalmış.

Kamburca. Başında beyaz takkesi, dizlerini bulmayan beyaz işbaşı gömleği, çoraplarının konçlarını örtmeyen dar paçalı, ütüsüz, siyah pantolonu ve kalıbı bozulmuş, kim bilir kaç tamir yemiş papuçlarıyla bir garip görünüyor bu kapıcı. Leylek diyeceği geliyor insanın ona. Konuşurken kollarını iki yana bir açışı var, uçacak dersin mübarek. Hele konuşurken, ağzını açarken tıpkı leylek:

- "Yer yook! Yook... Dedik a..."

Kapıcı, her "yok" dedikçe takma dişleri oynuyor, damağında takırdıyor. Güneş, diklemesine taşlara saplanıyor. Kapıcı, Emine'ye tepeden bakıyor. Emine donmuştu. Üstüne bir ürperme gelmişti. Ne diyeceğini şaşırılmıştı:

- "Nasıl olur? Şey... Taksidemi doğursun?"

- "Orasını bilmem kızım."

- "Derdimizi kime anlatacağız?"

- "Nöbetçi doktora çık."

- "Lakırdıdan anla be kızım. Parasız, bedava doğurmak zor."

- "Haniya burası fakir fukara içinmiş."

- "Bu aklınla çok daha bayram edersin."

- "Neden beybaba?"

- "A kızım, bir dişçi bile bugün 25 kağıda çekiyor bir dişi."

- "Ama bu asker karısı."

- "Bunları sen nöbetçi doktora anlat. Ama para etmez."

- "Niye etmezmiş?"

- "Hâlâ bu şukka. Bak şu hanıma! Sabahtan beri bekleniyor şuracıkta, şu kızgın taşların üstünde. Mahalleden ilmuhaberi de elinde. Sizde o da yok."

- "Ağrılar işbaşında tuttu. Ne yapalım?"

- "Daha önceden aklın neredeydi?"

- "Dünyaya gelmek için de artık hep kağıt mı lazım?"

- "Peşin dünyalık lazım, şu bizim kahrolası dünyada."

- "Yevmiyelerimizden 'sigorta' der, 'analık' der keserler.

Sonra, ağrılar tutunca."

- "Bunları da, kızım, Markopaşaya anlat."

Emine, kapıdan içeriye daldı. Kapıcı, başını acayip acayip salladı. Tıpkı köy evlerinin bacalarına yuva kuran "hacı"

leylekler gibi. Sonra, yüksek sesle, kendi kendine söylendi:
 - “Yook... Koskoca şehirde yedi doğumevi, 164 yatak hepsi. Bazılarında 500 lira bir doğum. Benim dokuz aylık gelirim.”

Postacı geldi. Çantasından mektuplar, gazeteler çıkardı, kapıcıya uzattı:

- “Ne o babalık? Hayrola, hesaplıyorsun bol bol? Al, bak ne var gazetelerde?”

- “Ne varmış?”

- “Bakanların demeçleri var.”

- “Ne demişler?”

- “Sağlık bakanı diyor ki, ölüyor, yaşamıyor bizde doğanların yarısı!”

- “Ayol sen postacı mısın, kara haberci mi?”

- “Kızma babalık. Öldürmedik kimseyi. Kusur bizde değil. Zanaat böyle. Hem acı, hem tatlı haberler taşırız. Sen, her gelenin yüzünü güldürüyor musun kapıda?”

- “Haklısın evlâdım.”

- “O dediğin değirmende de yok.”

- “Yook... Yook...”

- “Yok mok, bakan kurduk diyor.”

- “Ne kurmuşlar? Karıştırma lafını. Sağlık mı?”

- “Üç yılda 133 cezaevi ve 400 mahkeme kurmuşlar.”

- “Kurarlar. Bakan diyor.”

- “Sen, bir de, kapıya gelene bastırıyorsun hemen: ‘Yook, yatak yok’ diye.”

- “Yalan mı? Yook.”

Postacı kapıdan ayrıldı. Doğumevinin kapısında gölgeye sığınan iki kadından yaşlıcası öksürdü. Sözleri hiçkırıklara karıştı: “Yok olurlar inşallah.”

Emine geri döndü. Devrilen adımlarla iniyor taş basamakları. Yüzü pençe pençe kızarmıştı. Dersin tokat yemişti. Taksiye yanaştı. Utana utana bakıyor şoföre. Birşey beceremediği duruşundan belliydi:

- “Yatak yokmuş burada. Zeynepkâmil alır dediler. O da belediyeninmiş. Gidelim oraya, şoför abey.”

Araba yürüdü. Şoför gülümsedi:

- "Gidelim hanımlar. Taksi yazıyor."

Daracık bir sokağa saptılar. Gökte tek leke yok. Yalnız otomobilin kaldırdığı bir toz bulutu var. Süleymaniye camisi, birdenbire bir göründü, sonra kayboldu. Sanki bir vardı, bir yoktu. Ne bu caminin kurşun kaplamalı, 53 metre yüksekliğinde ve 32 metre kutrunda olan kubbesi, ne 138 penceresi, ne mermerleri birer halı gibi işlenmiş şadırvanı, ne boyları 75'er metrelik 4 minaresi, ne Koca Sinan'ın bu yapıda döktürdüğü 365 sanat ve marifeti, hiçbiri, bu dakkada, taksidekileri ilgilendirmiyor. Hele Rabia, doğumluk, dünyasında değil.

- "Bir lohusa döşeği."

- "Deme. Hele kar gibi, sakız gibi."

İki arkadaşının bu sözleri, iki yandan Rabia'nın kulaklarına bir çağlayan şırıltısıyla akıyor. Sancıları gittikçe bastırıyor. Arkadaşlarında telaş artıyor. Şoför, kestirme yolları seçiyor.

Ana caddeye çıktılar. Arkalarından gelen bir jip, uçarak yanlarından geçti. Jipte Amerikan erleri var. Direksiyonu kullanan, çilgınca gaza basıyor. Ne yol, ne geçit, ne yaya, ne trafik, hiçbirine aldındıkları yok. Emine'lerin şoförü, yukardan aşağı bastı kalayı:

- "Orospuların doğurduğu! Sokaklarımızda çiğneyecekler bizi."

Rabia, gözlerini açtı. Yaya kaldırımlarda yürüyenlerin hepsi de "sarhoş muydu?", niye "yalpa vuruyorlar?", niye "devriliyorlar?". Evler, dükkanlar, mağazalar, vitrinler, tramvaylar, otomobiller, bu caddede ne varsa hepsi, her şey, niye "tepe taklak" gidiyor? Niye ortalık uğulduyor? Niye "bağrışıyorlar?". Beyaz ve kırmızı boyalı, damalı damalı bir yapı sokağa "devrilecek". Binanın balkonundan caddeye sarkan Türk bayrağını, killi bir kol, kocaman bir el, uzun tırnaklı parmaklarıyla, gönderden kopardı Bayrak yerlerde sürünüyor. Bu al kumaş ateş aldı birdenbire, tutuştu cayır cayır. Alevler büyüyor. Ateşler evden eve

geçiyor. Alevlerin uzun dilleri, insanları yalamaya başladı. Rabia, ellerini yüzüne kapadı. Tiz bir ses, bir imdat çılgılığı, taksinin içinden caddeye boşaldı:

- "Yangın var! Can kurtaran yok mu?"

Emine, elini doğumluğun alınına götürdü. Buram buram yanıyordu Rabia. Şehzadebaşı-Direklerarası'ndaydılar. Bu caddenin unutulmaz bir geçmişi vardır. Çocukken, Rabia'nın babası, sofrada, bir amcaya anlatmıştı. Hikayenin doğrusu nasıldı?

16 Mart 1920 yılındaydı. Sabahın alaca karanlığında. İngiliz'ler, İstanbul'a asker çıkarmıştı. "Yüksek işgal komiseri" Amerikalı amiral ültimatom vermişti. "Şehri topa tutar, deniz piyadelerini sürerim üstünüze!" demişti Şehremini'ne. Çeşitli devletlerin, çeşit çeşit sömürge askerleri dalmıştı şehrin içine. Saat 5.45'ti! Baskıncılar kalabalıktı. Silahları çoktu. Eski Mızıka Karakolu'nda bir avuç Memetçik vardı. Habersizdiler. Ranzalarına uzanmıştı. Bir don, bir gömlektiler. Yerlerinden fırladılar. Çakmağa sarıldılar. Düşmana teslim olmadılar. Vuruştular İstanbul için! Kurşun yaktılar bağımsızlık için! Ve, birbiri ardınca: Velioglu, İbişoğlu, Kadiroğlu, Ahmetoğlu şehit düştüler!

Taksi, gene yan sokaklara daldı. Rabia, dudaklarını emiyor. Nefesi daralıyor. İniltilerine, kuru dudaklarından çıkan iki harfli bir ses karışıyor: "Su! Su!"

Bir sucu dükkânının önünde durdular. Bir bardak su istediler. Parasını verdiler. Doğumluğun içi büsbütün bulandı. Şoför, hemen sürdü otomobili. Az sonra, Zeynekâmil Doğumevi'ne geldiler. Kimseler yok görünürde. Kapı açık. Emine indi taksiden. Hemen daldı doğumevinden içeri.

Loş bir vestiyer. Badanları akmış duvarlar. Rutubet ve ilaç kokuları, hasta kokusu, hastane kokusu birden vuruyor insanın burnuna. Daracık bir koridor. Emine, ilerledikçe şaşırıyor. Gözlerine inanmıyor. İki ayağın yanında bir baş. Her karyola, iki başlı böyle. Hastaların başları, ayakları birbirine karışmış. Emine korktu, geri çekildi. Başka bir

koridora saptı. Kapısı açık bir odadan, kavga olur gibi, sesler geliyor. Emine'yi, şişman bir hemşire göğüsledi. Zavallı, bir kalaycı körüğü gibi püflüyor:

- "Kimi aradınız hanım?"
- "Doğumluk getirdik. Şey..."
- "Ee, doğursun..."

Hemşire, bir şeyler söylene söylene, kapısı açık odaya girdi. Emine de peşi sıra. Birisi, telefon aparesini yumrukluyor mu, konuşuyor mu, belli değil:

- "Yatıramam. Her yatakta iki hasta. Doğumevi değil, han köşesi oldu burası. Maskaralık vallaa. Yahu, doğurana da, doğurmayı da soluğu burada alıyor. Başhekimsem ne olacak? Orasını belediye düşünsün. Hep, millet millet. İki gözüm, toptancı da, istifçi de yumruğunu göğsüne vurur. 'Bu millet için kan dökmüşüz, düşmanı denize dökmüşüz' der. Sen de dökmüşsen napalım? Valisi de, kaymakamı da. Hepinizin boynu altında kalsın. Açma kutuyu, söyletme kötüyü."

Telefon "çat" diye kapandı. Bu başhekim midir, nedir? Aksi bir adama benziyor. Bu sefer hemşireye döndü. Bakışları sertti:

- "Ne var?"
- "Doğumluk gelmiş."
- "Tamam, bulduk. Bu mu doğuracak?"

Emine büsbütün afalladı:

- "Doktor bey, doğumluk kapıda. Takside."
- "Doğurun evinizde. Su mu çıktı yataklarınızda?!"
- "İşbaşında geldi ağrıları."
- "Patron olacak herif de hiç düşünmüyor mu işçisini?"
- "Taksi tuttu. Asker karısı doğumluk. İşte efendim..."
- "Başından kolay savmış sizi. Kurnaz patron. Hanım, yatağımız yok. Yoook! Başka bir yere bakın."
- "Süleymaniye'den geliyoruz. Onlar da 'yok' dediler sizin gibi."

Başhekimin dudaklarında ince, alaylı bir gülümseyişin belirmesiyle sönmesi bir oldu. Başını çevirdi pencereye.

Dışarı bakıyor. Yavan yavan konuşuyor:

- “Yurdumuzu, hastalarını gördünüz sanırım. Koridorlarda yer kalmadı. Tek döşekte, bir karyolada iki hasta yatıyor. Sonra, çoğu bir kaptan yiyor. Burası sağlık yurdu mu? Allahın belası.”

- “Gördüm, evet, pek sıkışık olacak. Ama takside doğurmak.”

- “Ha, gördünse daha iyi. Ama o gördüklerin doğumluk değil. Çeşitli hastalar. Benden size akıl. Dakika kaybetmeden Amerikan hastanesine gidiniz. Biliyor musunuz orasını? Adresini verelim. Asker karısıdır, diyorsunuz doğumluk. Ha, hemen oraya gidiniz...”

Emine'lere buradan da yol göründü. İstanbul kazan, bindikleri taksi kepçe artık. Muhacir Ayşe'nin yüzü sapsarı. Doğumluğun dudakları mosmor. Emine telaşlı. Şoför başını sallıyor.

Galata köprüsüne indiler. İnsanlar, kum misali. Kimi hızla yürüyor. Kimi, sırtındaki ağır bir yükü adım atıyor. Kimi çok şık. Kimi, bizim Orhan Veli'nin “Delikli şiiir”i:

“Cep delik, cepken delik,

“Kol delik, mintan delik,

“Yen delik, kaftan delik;

“Kevgir misin be kardeşlik!”

Bunlar, köprünün parmaklıklarına abanmışlar. Avare, aylak insanlar bunlar. Bunlar, denize bakıyor. Bunlar, boşluğa bakıyor. Kimi vapurlara, kimi balıklara bakıyor. Bunlar, gelene geçene, hele çalışanlara, işleyenlere, sandallara, küreklere, kayıkçılara, yelkenlere, çımacılara, tayfalara, hamallara, arabacılara, “yük hayvanlarına” dolu gözlerle bakıyor. Bir kol işsizlerin ayrı bir “dinlenme” yeri bu köprü üstü – bu kafesli kafesli demir parmaklıklar.

Sokaklar almış yükünü alabildiğine. Karaköy dolup taşıyor. Daracık, iğri büğrü, yokuşlu yolları söküp geçmek bir marifettir. Şoför serinkanlılığını zor tutuyor. Doğumluk, tıkana tıkana nefes alıyor.

Amerikan hastanesi, çok katlı yeni bir yapıdır. Pence-

releri, taraçaları geniştir. Görünüşüne diyecek yoktur. Güzel bir semte kurulmuştur. İhlamur Deresi ayaklarının altındadır. Boğaziçi'ne tepeden bakar. Bahçesi süslüdür. Çam ağaçlarına diyecek yoktur.

Bu sağlıkevinin kapısına, kemer taşının üstüne, bir denizci başı işlenmiştir. Bu kabartma Amiral Bristol'dur. Şapkası yan eğik, vizyerası geniş, forsu yüksektir. Gözlerinde, sömürgelerde köle avlayan bir korsanın bakışı donmuş kalmış. Bu "şifa yurdu", bu Amerikalının adını taşır. İstanbul'da epey saltanat sürmüştür bir zamanlar. 1919-23 yıllarında "işgal yüksek komiseri"ydi. 1926'ya kadar şu bizim Boğazlara demir atmıştı köpoğlusunu.

Yel, kerte lodos esiyor. Hava, insanı pelteye çeviriyor. Bir taksi, hastanenin önünde durdu. Kapıcı hemen koştu. Şevrolet marka otomobili, nezaketle selamladı. Ama, taksinin kapısını açınca, yüzüne bir başkalık geldi. İki adım geriye çekildi. Muhacir Ayşe, taksiden indi. Üzerindeki işbaşısıyla savrukça görünüyor. Terlemiş de. Emine, otomobilin öbür kapısından çıktı. Gözleri kapıcıya dikildi. Bu adamın ne giyimi, ne duruşu, az evvel gördüğü kapıcıya hiç benzemiyor. Kıravatı, pabucu yerinde. Bu semt, bu yapı, bu tütüncü kadınlara pek yabancı geldi. Çekine çekine bakınıyorlar her yana. İki arkadaş, doğumluğu taksiden aldı, çıkardı. Şoför, onlara yardım etti. Kapıcı, sadece, müşteriden anlayan bir gözle, gelenlere bakıyor. Elleri arkasında duruyor.

Beyazlı, siyahlı, alacalı çakıl taşları. Çam, ihlamur, çeşit çeşit çiçek kokuları. Sonra, geniş geniş kaldırım basamakları. Rabia, ilk basamağa çöküverdi. Emine, arkasına bakmadan, dalıverdi kapıdan içeri. Süt beyazlar içinde, ipincecik bir hemşire çıktı önüne. Ayak üstü anlattı derdini. Emine'yi, koltuklu, masalı, telefonlu bir odaya aldılar. Yaşlıca bir erkek, "buyurunuz," dedi, ama, Emine'nin anlamadığı bir dilde.

Bu Amerikan sağlık işletmesi, ötekilere hiç benzemiyor. Herşey var burada. "Yok", yoktur. Vakit nakittir. Pazarlık

yoktur. Paranın yarısı peşindir.

Emine'nin sözlerini yaşlı adama, onun söylediklerini Emine'ye ince kaşlı, kırmızı tırnaklı, kalın dudaklı hemşire çeviriyor:

- "Hanım, burası doğumevi değildir. Fakat, müşteriye geri çevirmek de adetimiz değildir. Peşin 250 lira. Gerisini çıkarken."

- "Asker karısı. Sonra işçide ne gezer bu kadar para."

- "Asker, sivil farkı yok bizde. Hepsi bir. Serbestsiniz yatırıp yatırmamakta hastanızı."

- "Yanlış kapı çalmışız."

Bu pırl pırl, her yanı süt beyaz sağlık evi, Emine'yi korkutmuştu. Geri döndü, yürüdü. Parke döşeli, cilalı koridor, bir yılan gibi kayıyor ayaklarının altında.

- "Kırkı bir kazanda kaynamış, köküne kıran giresicele-
rin! Amerikalı değil mi."

Emine, hırsla konuşuyor. Arkasına bakmıyor. Kendisi doğrudan doğruya ve Türkçe konuşmayan o çiyen gözlü adam peşinden geliyor. Bu hödük, Mister Şepard'tır. Hastanenin direktörüdür. Bu Amerikalı, İstanbullu işçi kadının söylediklerini pek iyi anlıyor. O, 25 yıldır bu şehirde yaşıyor. Çekip çevirdiği bu sağlık "yurdu" birkaç işi birden görüyor. Amerikan casusluk servisinin eski bir yuvasıdır. Mister Şepard'ın saçları bu servis "işlerinde" ağarmıştır. Ankara'da sözü geçer mebuslar, "okkalı" devlet adamları, bakarsınız birdenbire "hastalanır", bu "şifa yurdu"na yatar. Geçenlerde işletmeler bakanının midesine "birşey oldu". Hemen Ankara'dan onu, uçakla, bu hastaneye iletiler. Hayret, bir gün sonra, Sokoni Vakum'un direktörü "yeniden apandisit oldu". Onu da, gece yarısı buraya kaldırdılar. Fakat, sabahına varmadan, Standar Oyl'ın direktörünü de "sancılar" tutmaz mı?! Haydi, o da buraya. "Hekimler", "profesörler", bir sürü "bilir kişiler", bunların "petrol tifüsüne" tutulmuş olduklarını buldular. Ama, "raporlarını" açıklamadılar. Durum pek çapraşıktı. Petrol kralları arasında kıyasıya bir yarışma gidiyordu

Türkiye'nin petrol kaynakları üzerinde. Bir hafta evvel, devlet bakanı Zorlu'nun bademcikleri "apse" olmuş ve en "hazık" şiruklar ona bu Amerikan hastanesinde "başarılı bir ameliyat" yapmışlardı. Gene aksi bir "tesadüf", o günlerde bu "şifa yurdunda" Şel ve Amerikan Kalteks petrol kumpanyalarının Türkiye'deki direktörleri "düşmüştü". Ve "Türkiye petroları anonim ortaklığı" üzerinde "hasbihalde bulunmuştu". Ya, burası işte böyle bir "şifa yurdudur"?! Bazan öyle dalaveralar döner ki burada, Bahçekapı'da, Borsa Hanı'nda, Galata'da, Karaköy Hanı'nda bile parmak ısırır en kodaman "iş adamları".

Emine, kendisini dışarıya zor attı. Kulakları uğulduyor. Rabia bahçede, taşların üstünde debeleniyordu. Sırt üstü uzanmıştı. Yüzü mosmordu. Çeneleri kenetlenmişti. Tırnakları avuçlarına geçmişti: Yumruklarını sıkıyordu. Boğuk boğuk inliyordu: Sanki onu birisi boğazlıyordu renkli taşların üstünde.

Muhacir Ayşe'nin iri göğsü helecanla inip kalkıyor. Vücudundan umulmayacak kadar çevik hareketler yapıyor. Bir sıyrılıştta, sırtından işbaşısını çıkardı. Diz çöktü. Tütün tozuyla sararan beyaz işbaşı gömleğini, bir çarşaf gibi, doğumluğun kalçaları altına serdi. Bir ebe gibi işliyor elleri, parmakları. Bir yandan da söyleniyor!

- "Bağır kız! Utanma! Dünya alem duysun! Bağır, kolay gelir."

Mavi gök kubbenin altında, güneşin altın koynunda ve kara toprağın üstünde Rabia'nın sesi çın çın çınlıyor:

- "Aaaayy! Anaaaamm!"

Döl, Ayşe'nin tombul avuçları içine düştü. Hemen, göbeğini boynundan çözdü, bağladı. Taksi şoförü, çakısını uzattı. Yavruyu eşinden kesip ayırdılar. Çakıl taşlarına kan aktı. Bir işçi kadın ana oldu. İstanbul'a, erkek bir işçi çocuğu daha geldi. Ayşe, bebeyi baş aşağı etti: Havaya kaldırdı. Güneşe tuttu. Tabanlarına vurdu. İpincecik bir ses, hiçbir çalgı telinin, hiç bir keman yayının çıkaramayacağı bir ses, boğucu, bunaltıcı havayı yırttı:

- "Üüüü veeee!"

Emine, lohusanın yanan başını dizlerine almıştı. Rabia, daha çok güzelleşmişti. Gözlerini açtı. Güneşin binbir renkli tülleri içinde ve Ayşe'nin elleri üstünde pırıl pırıl yanan oğluna bakıyor.

Şoför, ceketini çıkardı. Utana utana, bebeye doğru uzattı:

- "Hanımlar, üşütmeyelim yavruyu. Buna sarıverin. İlk kundak kılıfı olsun ona. Yağlıdır, yamalıdır, ama..."

Emine teşekkür etti:

- "Sağol kardeşim. Cömert göğnün dert görmesin."

Ayşe, beyaz baş örtüsünü çözdü. Bebenin beline sardı. Yumurcağı hem kundaklıyor, hem konuşuyor:

- Tezinden Bulgar hastanesine gidelim. Orası çevirmez bizi geri. Bilirim onları. Neden daha önce akıl etmedim."

Ayşe, yeni kundağı göğsüne bastırdı. İri siyah gözleri yanıyordu. Döndü, hastanenin kapısında duran Mister Şepard'a baktı. Sonra, manolya ağaçlarının altında gür bir ses duyuldu:

- "Bu kazık da insan mı?"

Emine'yle şoför, lohusayı kaldırdılar. Hepsini birden taksiye bindiler. Arkalarına bile bakmadılar. Şoför, birbiri üstüne vites değiştiriyor. Motorun homurtusu duyulmuyor. Yeni "müşteri" viyaklıyor. Annesinin yüzü serinliyor. Hepsinin yüzü gülüyor. Geçtikleri yolun üstünde, kapılarına dört ucundan vidalanmış parlak tunç plakalara cicili bicili harflerle "sağlık yurdu", "şifa yurdu" yazılı binaların farkında bile olmadılar. Hürriyet Tepesi'ne doğruldular. Bulgar Hastanesi görüldü. Sonra kayboldu. Yeşil ağaçların gölgeleri içine dalmışlardı.

Muhacir Ayşe pek heyecanlanmıştı. Kendisi Filibe'de doğmuştu. Eskizara'da kocaya varmıştı. Niye mi böyle olmuştu? Babası, annesi tütün işçisiydi. Çocuk doğurmuştu, büyütememişti. Sonra, 1944'te yepyeni bir hayat başlamıştı. Yıl yıldan iyi gitmişti. Doğumevleri, çocuk kreşleri, yuvaları, bahçeleri açılı açılı vermişti emekçilerin kapılarında, sokaklarında. Ayşe, eski günlerden kötü bir illet almıştı

artık doğuramıyordu. Hem kırkına basmıştı. Kocasına uymuş, kocası da arkadaşlarına kanmış ve 1950 yılında Türkiye'ye göçmüşlerdi. Yeni Bulgaristan'da çiçek açan yeni hayatı bilmeyerek tepmişlerdi. Göç ettikten bu yana başında bir sürü acılar geçmişti. Rami'de, Taşlıtarla'da kocasını toprağa vermişti. Bu göçmen mahallesinde ne korkunç şeyler görmüştü. Ama İstanbul'da, bugünkü gibisini görmemişti.

Bulgar Hastanesi, Hürriyet-i Ebediye Tepesi'ndedir. Yeri şirindir. Biraz da kır sayılır. Bahçesi, bahçe duvarları vardır. Ama gelen taksi hiçbir "demir perde"ye rastlamadı. Yalnız cümle kapısının önünde volta vuran, biri resmi, biri sivil, iki polis tebelleş oldu başlarına. "Kimsiniz", "niye geldiniz?" "neyin nesisiniz?" dediler. Neredeyse bebeyi sorguya çekeceklerdi niye sokakta doğdun diye? Bebe "aldırmadı". Polisle ilk defa karşılaşılıyordu.

Ayşe, hastanenin kapısından içeri girdi. Titriyordu. Sanki yeniden gelin olmuştu da, eşiğin üstünde başına çil çil kuruşlar ve bir avuç buğday serptilerdi. Öyle değil, bir acayip utanıyordu. Ama bu yadırgama saniyesinde kayboldu. Başlarından geçenleri, nöbetçi doktora anlattı. Vakit kaybetmediler. Pırıl pırıl, bembeyaz hemşireler geldi. Sonra, lohusayı ve bebeyi aldılar. Rabia'yı kar gibi bir yatağa, somyalı bir karyolaya yatırdılar. Bebeyi yeniden kundakladılar.

"Üzülmeyin, arkadaşınız haftasına taburcu olur. Bebe, turp gibi maşallah!" dediler. Hastaneden ayrılırken gözleri dolmuştu Muhacir Ayşe'nin. Kimbilir, muhakkak, Filibe'yi, doğduğu mahalleyi, beraber büyüdüğü, tanıdığı iyi kimseleri ve yeni Bulgaristan'ı hatırlamıştı.

"Melâikeler" - "Gecekuşları"

Propeller-Pervane Klübü, yıkılıyor neşeden. Büyük bir şölen sofrası kuruluş. Kantarlı Türk-Amerikan "iş adamları"

başbaşa, yürek yüreğe, kadeh kadehe, dudak dudağa vermişler. Kimi masa masa kümelenmiştir. Kimi çift çift eşlenmiştir. Esmeri, sarışını, küp göbeklisi, sıırım gibisi, gözlüklüsü, dızlak tepelisi, boduru, boylusu sarmaş dolaş gidiyor.

Kambersiz düğün olmaz. Amiral Bristol Hastanesi'nin direktörü Mister Shepard, gönüllü matador bu sofrada. Konuştukça coşuyor. Coştukça çekiyor. Ayakta duruyor. Viski kadehini kaldırdı. Danseden çiftlerden biri koluna değdi, elinden kadeh düştü, yerlerde parçalandı. Matador sırttı, "taşı gediğine sürdü": "Melâikeler kanat çırpıtı, uğurdur" dedi.

İki "melâike" bel kırdı. Birinin altın dişleri göründü. Salonu dolduran bütün "melâikeler" el çırpıtı. Kahkahalar, yemi-arpaşı bol gelen beygirlerin kişnemelerinden de kuvvetli.

Mişigan Himikal firmasının direktörü, Muhtar Dokuma'nın eşiyle oynak bir "Rumba" kıvırıyor. Amerikalı, Türk ortağının karısına "tatlı" şeyler anlatıyor:

- "Kurduğumuz ortaklık, yalnız haşerat öldürme maddeleri çıkarmayacak. İşin bu bir tarafı. İmtiyazı, patentası şimdiden elimizde. Göreceksiniz, Uşşak gül bahçeleri neler verecek! Sürüneceğiniz kokuların en gıdıklayıcısını, esmer teninize tatlı bir pembelik verecek olan pudraların en incisini firmamız piyasaya sürecektir. Kocanız da, bizim gibi, kazancını serbestçe dışarıya çıkarabilecek. Sonra, Türk ordusu için yapılan siparişlerden bazıları üzerinde anlaştık bakanlıkla. Ecza. Himikal maddeler. Evet, bayancığım, para var bu siparişlerde. Dolar var, dolar şekerim. Kocanız da bu yolla servet yapmıştır. Öyle değil mi güzelim."

Obur, azgın, yılışık, kaba kaba hepsi de. Yüzlerinin sıvası, yanlarının yivi sökülmiş. Bir senatör, Kayseri mebusunun kızına kur yapıyor. Tabakta bal yalar gibi "tazeyi" öpüyor.

Willys Mitirs Ine firmasının direktörü, Verdi Limited ortaklığının başkanıyla "muhabbete" dalmışlar. Koltuklarına gömülmüşler, ayak ayak üstüne atmışlar. Sigara

tellendiriyorlar. Artık, bundan böyle, Türkiye’de otomobil, kamyon, makine yedek parçalarının satışı, bu karma ortaklığın tekeli altına girmiştir. Hani bunlar, ikisi de, anadan körün gözünü açar.

Nevmont Mining Corporation firmasının ileri-gelenleri, karşılarında masaya oturan Enternasyonal Driling and Vater kumpanyasının temsilcilerine kaş altından bakıyor. İki taraf da birbirinin ayağı altına karpuz kabuğu koyuyor. Yarışıyorlar. Punduna getiren küdeden atıyor. Fırsatını düşürebilen ötekisini bir kaşık suda boğar. Her iki taraf da, Türkiye’de su, maden sondajı, maden arama ve çıkarma işlerinde imtiyazlar aldılar. Birbirine diş biliyen iki taraf, bu imtiyazları beleşinden koparmak, istedikleri şartları Ankara hükümetine dayatmak - kazık atmak - noktasında yağ bal oldular. Ortada, Türkiye’nin yeraltı suları, demir, krom, bakır, kurşun, volfram yatakları vardı. İşte aşırı kâr vardı. En önemlisi, sömürülecek, ucuz, sudan da ucuz, bol iş kuvveti vardı. Ortada, çok yağlı bir kuyruk vardı. İki taraf da, pençelerini attılar bu kuyruğa.

Her iki tarafın da Türk ortakları yanlarında. Bunlar, paradan anlıyor, kurulan değirmene su akıtmasını biliyor. Üstelik “kibardırlar”, Türk milletinde olmayan cibilliyettedirler. İkide bir ayağa kalkıyorlar, yerlere kadar eğiliyorlar. Her iki masada oturan “misafirlerinin” göğnünü etmekte hamaratlık gösteriyorlar. Efendisine ateş yetiştiren bir çubukçu telaşıyla, onların sigaralarını yakıyorlar.

General Tire firmasının direktörü, Türk Ekspresbank’ın kurucusuyla viski çekiyor. Yanlarında Goordrih firmasının direktörü ve bu firmanın Türkiye’deki ortağı Eli Burla kardeşler oturuyor. Bu iki ayrı kumpanya, aralarında kauçuk, otomobil lastiği piyasasını paylaştılar. Daha şimdiden, yalnız İstanbul’da, yüze yakın lastik fabrika ve atelyesi bunların diktatorası altına düşmüştür.

Fertibzer Corporation of Amerika firmasının direktörü, Sümer, Eti, Ziraat bankalarının direktörleri, Şeker Şirketi başkanı “tatlı muhabbete” dalmışlar. Bu karma ortaklık

gübre-şeker peşindedir. Ağızlarında hep, azot, süper fosfat, asit sülosit, pancar tarlaları, şeker fabrikaları. Bu ‘‘melâikeler’’de böyle. Acı-ekşi, kokulu-buruk, tatlı-tuzlu şeylere dadanmışlardır. Ağu ettiler millete şekeri!

Bank of Amerikan Berton Ekspres’in direktörü, İşbank’ın başı Avunduk’la, 15 milyon dolarlık yeni bir anlaşma imzaladı bu gece. Bunlar, ‘‘ortaklığın genişletilmesi, yeni başarıların elde edilmesi’’ için kadeh kaldırıyor. Bunların binbir işi, otuz iki oynaşı var.

Parson Eitem Amerikan firması, İzmit Kâğıt-Selüloz işletmelerine ortak oldu. Parson Amerikan, daha önce, Türk petroleri Anonim Ortaklığı’na girmişti. Batman petrol rafine tesislerini kurmuştu. Parson’nun direktörü, bir kolunu Sümer, bir kolunu ‘‘Türk-petrol’’ direktörlerinin omuzlarına atmış. Keyfi yerinde. Gazeteciler etrafını almış. Zafer’in Ankara mebusu Benderlioğlu, *Son Posta*’nın Bursa mebusu Emeç, vatansız Yalman, dolarcı Benice - ‘‘kalbur üstü’’ gazete patronları. Amerikalının çenesi durmuyor:

- ‘‘Piyasada kağıt darlığını önleyeceğiz. Sonra, düşününüz Türkiye’de çıkan günlük gazetelerin tirajını. Toptan, efendim, 200 tanesi 700 bin satıyor günde. Amerikan ölçülerine, kalıplarına bu bakımdan da alışmalısınız. Başlıca mesele sürümdür. Biliyorsunuz, bolluk ucuzluk değildir. Milletın kültür seviyesi, okuma-yazma bilenlerin azlığı, çokluğu. İş bilen için bunlar arka planda kalır. Evet, kağıt, biliyorsunuz - Doollarr olmalı!’’

Hürriyet’in patronu el çırpı. Elinden kadehi düştü, parçalandı. Hepsi avuç şaklattı. Türk milletinin alın teriyle, parasıyla kurulan yerli kağıt-selüloz işletmeleri, vahşi bir çılgılık içinde gürleyip gidiyor.

Remington Rand firmasının direktörü o gün gelmişti New York’tan. Yanında eski ahababı, yeni ortağı Torahan oturuyor. Fon Pape’nin beslemesi, Göbbelsin çömezi, eski Markların üstüne yeni dolarlar koymuştur. Beş katlı fabrika kurmuştur. Eski ‘‘Türkişepost’’, ‘‘Yeni İstanbul’’ olmuştur. Uzatmayalım. Yazı makineleri, elektrikli traş makineleri, hesap

makinelere - Remington kumpanyası - New York bankaları. Ve milleti traş etmek, kırıp kırıp vermek.

E. General Elektrik'in adamları, Taşkent, Koç, Taş, Altay yeni projeler üzerinde konuşuyorlar. "E.G.E." direktörü, yüz milyonluk işlerden söz açıyor. Artık, ampul, pil, batarya gibi "ıvır zıvır şeyler" kurulan ortaklığa az geliyor. Su-elektrik santralleri, baraj falan fıstıkta para vardır. Mesela, Seyhan barajını, santralini, sulama tesislerini kuran Amerikan firması ve "İmar-Kalkınma Bankası", Çukurova'nın suyunu, ışığını kesip alıyor. Bu banka, bu işe 25 milyon dolar yatırdı. Verdiği borca %43 faiz koydu. Bu borcu millet ödüyor. Ama başkaları vurdu parsayı. "Çukurova Elektrik Türk Anonim Ortaklığı" kondu hazıra. Öte yanda 27 köy ve 15 bin köylü battı. Barajın suları altında kaldı bunların evleri, tarlaları. Hani ya masalarda devler vardır. Pınarların, göllerin, ırmakların başına oturur, kelle ister, haraç alır ve bir damla su verir. İşte öylesine kuruluyor bu kumpanyalar. Çine, Akçay, Sarıyar, Hırfanlı, Gediz santrallerinin, Yeşil-ırmak, Kızılırmak, Sakarya sularının başına.

Diyelim de, günah bizden gitsin. Bu ırmaklar - Sakarya, Gediz - tekin değildir. Huyu terstir. Tutar, köpük köpük kan akar. Sel gövdeyi götürür. Halkımızın savaş gelenekleri bağlıdır bu ırmakların yataklarına. Gün olmuş, hey hey, Sakarya Şeyhi, al atlıları, koç yiğitleri, yalınayak, yalın kılıç milletiyle vuruşmuştur buralarda beylerbeylerine ve Sultan ordularına karşı. "Toprak! Serbestlik!" haykırışları gürlemiştir bu dağların arasında. Gün olmuş, anam, 1920'de çalacakmak millet dökülmüş bu ırmakların kıyılarına. Barut dumanı kaplamış yalçın kayaları. Etten kaleler kurdular. Kayalardan atıldılar yabancı orduların üzerine. Tekbir getirdiler. "Kurtuluş", "bağımsızlık", "başına buyruk yaşamak" naraları doldurdu bu ırmakları. Taştı sular, sel bastı, kan gövdeyi götürdü! Gün ola, harman ola! Taşar gene Sakarya! Sel basar, siler süpürür, alır götürür bu kokmuş "şölen sofralarını"!

"Smit and Wesson" silah fabrikalarının direktörü, Türk

bankacıları, mebuslar, bakanlar içiyor bir masada. “Wes-son” firması, büyük bir parti standart silahlar sattı Türk ordusuna. Bu silah kralları, “yeni model”, “standart”, “gizli silah” deyip dayıyorlar Türkiye’ye eski stoklarını. Ölüm tüccarları, simsarları bulmuşlar yağlı sürüm pazarını. Şampanya şişeleri, Bazuka’lar gibi patlıyor. İçenler, kârlarını hesaplıyor.

Türkiye’nin ekonomik ve para durumuna bakan, onu “inceleyen” 19 Amerikalı “uzman”, nefes almadan içiyor. Sipariş üzerine gelen bu özel komisyonun başkanı harıl harıl konuşuyor:

- “Düpedüz iflas. Yeni şartlara boyun eğmeyecek de ne yapacaklar? Türklerin bir atalar sözü varmış: Borçlunun etekleri kır batman olurmuş. Hahhaaa.”

Bu gece, bu eğlence, bu “şölen”, “yüksek kademedен” iki Amerikalının “şerefine” veriliyor. Bu “okkalı iş adamlarından” biri Mister Randell, öbürü Maks Boll’dur. İkisi de bankaların, tekellerin, petrol krallarının geniş yetkili, büyük tepkili elçileridir. Randell, “yabancı sermaye kanunu”nu, Boll, Türkiye’nin petrol kaynaklarını yabancı kumpanyaların işletmesi tasarısını Vaşington’dan getirmişlerdir. Bu “tasarılar”, Ankara’da meclisten “ekspres kanunlar” olarak geçti ve yıldırım hızıyla yürürlüğe girdi. İşte bu “ekspres başarının” getireceği “ekspres-aşırı kârların” sarhoşluğuyla içiyor, konuşuyor, kahkaha çınlatıyor, tepine tepine dansediyor, durmadan cazbat çaldırıyor bunlar.

“Güneş Ortaklığı”nın ileri gelenlerinden Mahmut Bal, kadehini kaldırdı, sırttı, bel kırdı:

- “Melâike. Namussuzum. İnkâr ederim tanrımı. Kolay, bilemezsiniz, pek çabuk anlaştık.”

Maks Boll’e kadeh tokuşturdu. Sonra, at pazarında “var hayrını gör” diyen canbazlar gibi tokalaştılar ikisi de. Bal tutan parmak yalar. Şapırdatıyorlar kalın dudaklı kepece ağızlarını.

Tapusu petrol krallarına verilen yerlerin çok acı, çok kanlı

bir geçmişi vardır. Ekmek, toprak, serbestlik, eşitlik, kurtuluş isteyen bir millet – ilk gecesini kart derebeyinin kılıcı kolları arasında öldürmek istemeyen gelinler – bir zağara, bir koça değiştirilmek aşağılığına başkaldıran delikanlılar – kedisi, köpeği, tavuğu, eşeğiyle ağadan ağaya, beyden beye devredilen, satılan toprak köleleri – ilini, gelenek ve göreneklerini savunan bir millet – toprakla, tümenlerle ezildi. Köyler yakıldı. Darağaçları kuruldu. Yağma gırla gitti. Çocuk ağlamalarını, kadın çığlıklarını, kurşun sesleri, yalın kılıç saldıran atlıların nal sesleri susturdu. Kara bıyıklı, koç burunlu, mavi gözlü, uzun boylu, geniş omuzlu, erkek güzeli Zaza-Kürt delikanlılar, sabahın akşamın alaca karanlığında, gün ortasında, gecenin siyah koynunda, hükümsüz, sorgusuz, dizi dizi kurşuna dizildi. Yedisinden yetmişine millet yerlerinden sürüldü. Sonra, uzun yıllar, bu toprakların, köylerin sınırlarına “yasak bölge” kazıkları takıldı. Ve, şimdi, Silvan, Batman, Garzan, Reşam, Raman, daha daha niceleri, dağı, ormanı, çukuru, ovası, kat kata petrol yatakları ve gölleriyle “imtiyazlı bölgeler” oldu, yabancıların tapusuna girdi. Türkiye, devletçe, hükümetçe artık “bu imtiyazlı bölgelerde arayıcı, işletici, çıkarıcı olamaz” kendi petrollerini. Elli yılığına şart böylece koşulmuştur.

Ama haber verelim: Türkiye halkı, bu kölelik “anlaşmasının” altına ne kol çekmiş, ne de mühür basmıştır. Bu millet, bu “tapu senedini” yırtar, şart-şurt, vade-yıl tanımazsa karşı taraf “gücenmesin”!

Gece iyice ilerlemişti. Pervane klübü mest olmuştu. Salona üç kişi girdi: İki sivil, bir general. Mahmut Bal ayağa kalktı. Avundul yerden temenna etti. Taşkent toparlandı. Öteki “Türkler”de, bu minval üzere inceliklerini gösterdiler. Mister Şepard, Amerikalılar adına gelenleri toptan selamladı:

- “Velkomm! Hoşgeldiniz, buyurunuz, nerelerde kaldınız gece kuşları.”

“Gece kuşlarından” üniformalısı, Ankara’da Amerikan

askeri misyonu başkanındır. Onun "işi gücü", Türkiye'nin hava alanları, deniz üsleri, Memetçik tümenleriyle. Sağı solu yoktur. Türk genelkurmaylığına gece de girer, gündüz de. Genelkurmay başkanını, don gömlek, yatağından kaldırır gece yarılarında. Savunma bakanlığına, hükümete sormadan, istediği kadar Amerikan subayı getirir Türk ordusuna. İşine gelmeyen Türk generallerini, subaylarını "emekliye" çıkartır. Azcık "yaramazlık", minnacık "taşkınlık" yapan - tabancasını çekip ateş eden, jipini sürüp çocuk ezen, Türk bayrağını yırtan - Amerikan er ve subaylarına toz kondurmaz. Diriltilen kapitülasyonları, "askerce" noktasi noktasi-na uygular.

Sivil "gece kuşlarından" birinin kartvizitini bir nefeste okuyamazsınız. "Marşall planı, yardım, işbirliği, karşılıklı güvenlik, dış operasyonlar, vs." Bu da bir misyonun kellesidir. Ankara'da konaklar. Türkiye'nin parasına puluna, bütçesine, alışverişine, mutfağına, ekonomisine bu karışır. Vesselam, nemenem "kuş" olduğunu, uzun boylu anlatmaya ne hacet. Bakınız, bu gece bir "işten" dönüyor. Hükümet, Haydarpaşa-Ankara demiryolunu elektirikliye çevirmek için, bir Fransız-İsviçre firması gurubuyla bir anlaşma bağladıydı bugünlerde. Bu "gece kuşu" vetosunu kullandı. Meselenin altından girdi üstünden çıktı. Ve, bu gece, Florya köşkünde, mukaveleyi bozdu. Şimdi, üçü de oradan geliyor.

Üçüncü "gece kuşu", Ankara'daki bütün Amerikan misyonlarının başıdır. Büyük elçidir. Başkente "diplomasi dolabını" o çevirir. İç-dış siyaset işlerine gagasını sokar, kendi deyimiyle, "ayarlar". "Sözünde toktur", yurtseverleri görececek gözü yoktur. Çok serbesttir. Gece yarılarında, istediği zaman, Çankaya'nın kapısını çalar. İstedğini koparmadan çıkıp gitmez. Ha, istemezse, ayağına bakan da gelse, yerinden kalkmaz. Bekletir "kabul salonunda" adamı. Sonra, bu "muzipliğini" anlatır eşine dostuna alay ede ede. Pek "naziktir". Bir defasında, mecliste, kordiplomasi locasında, altına sandalyeyi azcık geç yetiştirdi diye,

protokol memuruna yapmadığını bırakmadı, iskandal çıkardı. Bu da böylesi.

“Gece kuşları” masaya oturdu. Cazın gümbürtüsü arttı. Çiftlerden kimi kavalye değiştirdi. Alabildiğine dekolte, genç bir bayan, Mahmut Bal’a, boa yılanıyla karşılaşan bir pars gibi bakıyor. “Yüksek sosyete” “tazelerinden” bu dişi. Bu gecenin bir “kahramanı” da bu. Dedikodular onun üzerinde.

Akşam gazetelerinde basılan bir fotorafla çıkan bir havadis bu söylentilerle bağlı. Gazetelerin bastıkları fotoğrafta, şık bir valizin içinde, yepyeni bir battaniyeye sarılı, bir kaç haftalık bir bebe görünüyor. Polisin verdiği bilgiye göre, “bu yavrunun günahkar, fakat zengin bir anadan dünyaya geldiği muhakkak.”

Mahmut Bal, okkalı bir çek imzaladı o gece. Amerikalı dostları onun bu “enayiliğine” güldü. Dekolte “taze” de gülümsedi. Sonra, “yüksek sosyete muhitinde” bu “tazenin” “kız oğlan kız olduğuna” yemin edenler çıktı. Ama onlar da güldüler bu yeminlerine. Ertesi gün gazeteler, Beyazıt’ta, bir köşede, bir valiz içinde bulunan yavruyu gangsterlerin kaçırdığını “polisin meharetle tespiti muvafak olduğunu” yazdılar.

Pervane’de caz durdu. “İnsanlık, medeniyet, çocuk, ana” sözlerini biteviye diline dolayan Mister Shepard’ın çenesi durdu. Horozlar öttü. Işıklar söndü. Lüks otomobillere binen “melâikeler” “gece kuşları”, “kız oğlan kız” bayanlar, birer ikişer dağıldılar evlerine, apartmanlarına, villalarına, otellerine.

Bir “Mohikan”

Bugün, günlerden Pazar. Hafta paydosu. Emine, ömründe ilk defa, işe çıkmadan yarım gündelik alacak. “Hafta tatili kanunu” vardı ama patronun aldıracağı yoktu. Ona bunu kabul ettirmek için Emine de, depodaki bütün işçilerle el

kaldırılmış, oy vermişti. Sendikacılar “kazandık” diyorlardı. Ama dün, haftalıklarını alırken, zarfların içinden gene eskisi kadar para çıkmıştı. Patron, taksayı kırmıştı. Veznenin önünde kavga kopmuştu. İşçiler, “yedirmeyiz hakkımızı, açacına mı dinleneceğiz, bu oyuna gelmeyiz,” diye bağırdılar. Bazı işçiler, “eskisinin, haftasız çalışmanın nesi vardı?” gibi sözler ettiler. Bunların lafını ağızlarına tıkadılar. “Sus! ordu bozan” dediler. İşçiler, sendikanın olağanüstü toplanmasını istediler. Depo müdürü, aldırış bile etmedi bu gürültülere. Hemen telefon etti polise. “Kasaya hücum etti işçiler,” dedi. Polisler, jandarmalar geldi. Çekişme, kavga epey sürdü. Bir kaç kişiyi karakola aldılar. Bunların arasında Şerif usta da vardı. Mesele büyük gibi oldu. İşçiler, bu defa karakolun çevresine yığıldı. Şerif ustayla arkadaşlarını, posta ettiler Ayasofya merkezine. Millet de arkalarından. Emine de onlarla. Polis salıverdi, gece yarısına doğru, yakalananları. Polis büyötmek istemedi işi. Depo müdürü, göz göre göre yalan söylemişti. Hem, işçiler dağılmıştı kasanın önünden.

Emine'nin bütün tembelliği üzerindeydi. Haftada bir gün dinlenmek! Oooohh! Ama altındaki döşek de, bugün sanki diken dolu. Ah bu erken kalkma alışkanlığı! Her sabah, daha bir lokma, daha bir nefes uyumak ne kadar isterdi. Ya bu sabah, neden göz kapaklarının üstüne uyku bir çeki taşı gibi basmıyor?

Yatağından kalkmak istemiyor. Ama gözü körolası ev işleri, çamaşırlar birikmiş, bekliyor. Pazara gitmeli. Rukiye'yi yıkamalı, taramalı. Hamam için her zaman vakit bulunmaz...

Rukiye, annesinin koynuna sokuluyor, boynuna sarılıyor. O da bu sabah pek erken uyandı:

- “Annee!”

- “Ne var?”

- “Hep, hep benimle olacaksın değil mi?”

- “Hep, hep seninle yavrum.”

- “Simit de alacak mısın anne?”

- "Alacağım kızım."

Kastamonulu tablacının yanık sesi mahalleyi dolaşiyor:

- "Taze simiiiiit... Gevrek gevreeek..."

Rukiye, eşğin üzerinde hopluyor. Nar rengi kızarmış bir simidi, bir altın bilezik gibi, bileğine takıyor. Tblacının yanık sesi uzaklaşıyor:

- "Ha berekeeeeet... Gevrek gevreeek..."

Emine giyindi. Kızını giydirdi. Evden çıktılar. Komşusu "bahçede" gülleri suluyor:

- "Kolay gele Ziya abi."

- "Eyvalla komşu. Nerye böyle kız anne?"

- "Pazara."

- "Akşam geç döndünüz işten. Neden?"

- "Sorma abi. Bizim ilk pazar tatili kavgalı başladı."

- "Karakolluk oldunuz mu bakalım!"

- "Ooo, az daha müdüriyetlik oluyorduk. Ahırkapı ayağa kalktı."

Emine, olanı biteni birer birer anlattı komşusuna. Ziya'nın gözleri parlıyor. Islak gül yaprakları, sanki ter döküyor.

Güneş, karşıya, Aynalıçeşme'ye vurmuştu. Evlerin camlarında yangın çıkmıştı. Kasımpaşa, dün sabah gibi, ter döküyor. Kaygı, kasvet, didinme sokaklarda adım atıyor. Çöp arabaları geçiyor. Kara sinekler, bu arabaların üstünde, bulut bulut uçuşuyor.

Tabakane meydanı. Sokak köpekleri yerleri kokluyor. İki köpek birdenbire kapıştı. Diş dişe, alt alta üst üste boğuşuyorlar. Çöp arabasından düşen bir kaburga kemiği toza toprağa karışıyor. Dik yürüyüşlü, sert bakışlı, kuru, uzun boylu birisi, köpeklerden birini kuyruğundan yakaladı, öbürünü tekmeledi. Boğuşma yatıştı. Her üçünün de gözleri kanlı, leş kokan kemiğin üzerine dikildi. Adam yürüdü. Köpeklerden biri kemiği kaptı, öbürü onun peşine düştü.

Uzun boylu adamın sırtında yamalı, kirli bir denizci "elbisesi" var. Bu branda bezi "Tirimüjgân" topitosundan kalmadır. Denizcidir. "Korsan Dayı" derler ona. Binden fazla vukuat vermiştir. Yetmişine merdiven dayamıştır.

Karadenizlidir. Tıraşı uzamıştır. Kırçıl çenesi, güverte fırçasına benziyor. Görülüyor ki, bugünlerde "ava" çıkmamıştır, "voli" vuramamıştır. "Korsan Dayı" namlıydı eskiden. Az buçuk emeği de geçmiştir milli kurtuluş savaşında. Boğazdan, takayla top kaçırmıştır Sakarya'ya. Şimdi, sokak köpeklerine maskara olmuştur.

"Korsanlar" kahvesinde çirak, hasır iskemleleri sokağa diziıyor. Emine irkildi, adımları birbirine takıldı. Bir ay kadar önce, o yangın gecesi, o kavga dövüş yerinde gördüğü tek gözlü adam karşısındaydı. "Korsanlar" kahvesinde, tentenin altında, ayakta duruyordu. Rengi solmuştu. Tıraşı uzamıştı. Esmer yüzü, sarılığa tutulmuş gibiydi. Tek gözlü adam, gündüz ışığında, o gecekinden çok daha korkunçtu.

Bu kahve, gedikli işsizlerin, yersiz yurtsuz "sabahçıların" mekânıdır. Tek gözlü adamın yanında, üstü başı ondan daha perişan birisi duruyor. Soyadı Mete'dir. 1950 yılından beri işsizdir. Başında beş nüfus vardır. Beş can onun boş ellerine bakar çoğu akşamları. Gözleri iri, masmavidir. Eli, ayağı yerindedir. Gazetelere ilan vermişti bir defa:

"Çocuklarım açtır. Ben, işsizim. Fırınlardan ekmek çalarım. Liseden çıktım çıkalı, temelli bir iş bulamadım. Çocuklarımın göz yaşlarını görmemek için, bir gözümü, isteyen varsa kanımı, sağ ayağımı, sol kolumu satmaya hazırım."

Mete'nin mavi gözlerine alıcı çıkmadı. Kanbankası, kanını beğenmedi. Bozulmuştu, azalmıştı kanı. Zorlaştıkça zorlaştı yaşaması. Ona bir şeyler oldu son zamanlarda. Fırtınalı havalarda kayboluveriyor. Böyle gecelerde onu, Haliç'in kıyılarında karanlık sulara bakarken, dalgaların hıştırtısını, seslerin tehlikelisini dinlerken, gölgeleri seçerken görenler vardır. Mete, gözcülük eder, sinyal verir. Korsan dilinde "erketecidir". Elindeki cep feneri kırmızı yanar sönerse, "işler yolundadır", eve ekmek götürebilecektir. Yeşil yanarsa, "aynasızlar" peşlerindedir. Beyaz yanarsa, eve eli boş dönecek demektir. Bazan, sırsıklam çıkar buz gibi sulardan. Mavna, salapurya soymak Haliç'te, ayrı bir

“zanaattır”. Çima atmak, kanca takmak, balya - sandık yüzdürmek kolay değildir. Postu değilse yakayı elevermek vardır. Mete’ye bütün bunlar, artık korku , helecen, hiç bir şey vermiyor. Açlıkla ölüm, işle işsizlik, varlıkla yokluk, doğrulukla eğrili kucak kucağa, gırtlak gırtlığa yaşıyor, boğuşuyor, yüzüyor Haliç’in sularında.

Emine, kızıyla, pazar yerinde kalabalığa karıştı. Esnaf, bağıra çağıra, el ayak, kaş göz oynata oynata müşteri çağırıyor, malını metediyor. Tablalar, küfeler, seceler, sepetler, sandıklar, ayaklı tezgâhlar kurulmuş yanyana, dizilmişler arka arkaya, üst üste. Kabzımallar bıyık buruyor. Çoğu kimseler, sebzelere, meyvelere, ete, yoğurta bakıp bakıp geçiyor. Bir müşteri, fiyat üzerinde çekişiyor satıcıyla:

- “İlaç mı bu? 150’ye fasulya!?”
- “Aşağı kurtarmaz hanım, baksana...”
- “Nesine bakacaktımışım? Kağıdına mı?”
- “Belediye ayarladı, ben koymadım bu fiyatı. İşte etiketi.”
- “Tarife. Etiket. Kahrolasınız. Fiyat yükseltmenin adı ayarlama oldu.”
- “Kalayla küçük hanım, kalaylaaa.”
- “Aa, ben senin anan yerindeyim.”
- “Darılma anam, babam.”
- “Ayol bu da mı Amerikan malı?”
- “Halis barbunya. İnsaf teyze.”
- “İnsaf neresinde bunun? Semizotuna yetmiş, patatese yüz diyorsun!”
- “Haaydiii bir dostluk kaldı. Helâl olsun.”
- “Kazık atmak da dostluk oldu günümüzde.”
- “Teyze, işte bu dediğin Amerikan malı.”

Kasapların önünden geçip de, bunlara, celeplere, hükümete ters ters söylenmeyen pek azdır. Gerçekten de 400-500’e dağlıç, kıvırcık yenir yutulur şey değil fakir fukara için. Bu semtte, çoğu kimseler artık eti kasap dükkânlarında, çengelde görebiliyor. Yürüyüşlerinden, giyinişlerinden

emekli oldukları besbelli iki yaşlıca adam dert yanıyor birbirine:

- "Harpte miyiz? Sulhta mıyız?"
 - "Herhalde cennette değiliz kardeş."
 - "Bırak o hayalleri. Geçmiş ola kuzum."
 - "Kore'de ne arıyoruz? Bal gibi harpteyiz."
 - "Gidişata bakılırsa bağlanacak barış. Ha, ne dersin?"
 - "Demesi memesi kaldı mı? Kore'de kan, burada göz yaşı dökülüyor."
 - "Fırsat düşünlerin, bakmıyor gözümüzün yaşına. 'Harpten var' diyor, bindiriyor fiyatları. İster mi böylesi, kolay kolay, barış bağlansın."
 - "Aman, tanrım bunlara uyuz versin de tırnak vermesin."
 - "Tırnaktan yana zorları yok. O tırnakların acısını biz duyuyoruz etlerimizde."
 - "Laf artık sokağa, ayağa düştü. Biz de seninle bunu yapıyoruz."
 - "Ne demek istediğini anlamadım. Ne ayağı, ne sokağı?"
 - "Anlaşılmayacak nesi var dediklerimin? Millet barıştan söz açıyor. Geçim derdinden konuşuyor. Pahallılık, yandık diyor."
 - "Bizim bakan nutuk çekti gene uzun uzun. 'Yook' diyor öyle şey."
 - "Bir adamın pamuk tarlaları olur, bankalarda hisse senetleri deste deste yükselir, üstelik de vergi ödemezse, et on liraya çıkmış nesine!"
 - "Millet sabrediyor, demek pahallılık yok?!"
 - "Bırak böyle şakaları."
 - "Ne şakası? Bir iki dırlanır, sonra susarız."
 - "Süküt altındır, diyorlar ya."
 - "Elbette, bir kaç imansız için altındır, gümüştür. bankonottur."
 - "Ee, böyle meyvelere, sebzelere, ooh hele şu canım seftalilere bakıp bakıp çene mi yoracağız?"
 - "Ağzımızın suyunu akıtacağız."
- İki adam, Bitpazarı sokağının ağzına geldiler. Kasımpaşa

evlerinin içi bu sokağa serilmiştir. Tenceresi, bakır mangalı, kırık aynaları, beşiği, döşeği, kilimi mezata çıkmış milletin. Emeklisi, dulu, yetimi, işçisi, dar gelirlisi, aybaşını iple çeken memuru, düşmüştür bu pazar yerine. Son yıllarda, bir kaç misli artmıştır satıcısı. Kelepirci kırıyor fiyatı. Koltukçu vuruyor voliyi.

İki adam, sinek kovalar gibi, sağ ellerini kaşlarının üstüne götürdüler:

- "Haydi güle güle."

- "Eve mi sen şimdi?"

- "Nakkaş'a uğrayacağım."

- "Okutacak birşey mi var?"

- "Benim tomistan ceketi bırakmıştım ona. Bakayım."

- "Ayol, o da kuyruktan kalkıyor. Semerin samanını yiyor."

- "Ne yapsın zavallı. Akşama kahvede buluşuruz."

Nakkaş Sevinç, Bitpazarı'nın gediklisidir. Eski elbise alış-verişi piyasasında tanınmıştır. Eskiden Çakmakçılarla Valde Hanı'nda bir köşesi vardı. Tutunamadı, içeri gitti. Bu birkaç yıl içinde batan, yıkılan 55 bin çarşı esnafından biri de Nakkaş'tır. Ayak satıcılığı kolay iş değildir. Gün olur ekmek parası çıkmaz. Yamalı bir ceketi sürebilmek için, güneşte yağmurda, çamurda tozda dolaşır pazar yerini saatlerce, bazan sabahtan akşama kadar. Yakaladığı müşteriye dert yanar:

- "Soyadım başka, hemşerim, halim, derdim başka. Satan çok, alan yok. Gündeliği doğrultmak için, anamdan emdiğim hergün burnumdan geliyor. Şu Amerikalı bizim mesleği çürüttü. Damping yaptı. Anlayacağınız, denk denk, vapur vapur doldurdu bizim pazarları kullanılmış, eski elbiselerle. Piyasada gördüğünüz bu eskilerin kilosu, Amerika'da üç kattır. Burada 35-40 lira. Bir eski ceket, bir kilo gelir mi? Biz battık, millet yandı. 'Amerikan Pazarı' kuruldu kurulalı, bizim eskiler de para etmiyor."

Güneş, pazar yerini tabak tabak bölüyor. Esen yel, ortalıkta, hortum hortum havaya toz kaldırıyor. Geniş,

yuvarlak bir tablaya koca bir öbek marul dizilmiş. Satıcı, pazar yerinin bıçkınlarından. Pantolonunun paçaları, Kasım-paşa'lı. Beline sardığı kırmızı yün kuşak, Çeşmemeydan'lı. Alnına dökülen kara saçları, Galata'lıyım diyor. Delikanlı avaz avaz bağırıyor:

- "Yedikule'nindir baabaaamm!"

- "Seç şunun göbeklilerini oğlum!"

- "Kuzuya gel, kuzuyaaa!"

- "Ana yavrusu, vatan kuzusu. Çok duyduk bunları. Hadi seçiver!"

Satıcı hiç diklenmedi. Gülümsedi. Bu müşteri, ötekilere benzemiyor. Sesi, kaba değil, serttir. Gözler, dört yandan onun üzerine çevriliyor. Tanımayan var mı onu, "Kara Fatma"!

- "Hâlâ ayakta. Amma da yapısı varmış kadının!"

Kara Fatma, Kurtuluş Savaşı'nın son Mohikanlarındanır. Başında geniş kenarlı, kovboy biçimi bir şapka. Ayağında kilot. Sirtında, körük cepli, devrik yakalı bir ceket. Elbisesi, kavruk Anadolu toprağı renginde. Çizmeleri kaç tamir yemiş? Kim bilir. Göğsünü bir "İstiklâl madalyası" süslüyor. Kömür karası saçları ağarmış. Başını, otuz üç yıl evvelisi gibi tutuyor. Kalçaları boşalmış. Gene de dimdik yürüyor. Yüzündeki kırışıklıklar, yılların, yoksuzluğun, haksızlığın açtıkları yaralardır. Kuru parmaklarının arasında tütüyor sert asker sigarası. İri kara gözleri, belki de, eskisi kadar keskin değildir. Belki de artık, eskisi gibi, atını dörtnele sürüp, filintayla, yüz metreden asker sigarasını vuramaz. Ama gene de dostu düşmandan bir bakışta ayırır.

1921 yılının Ocak ayındaydı. Millet, bir kahpelige daha uğramıştı. Gizli bir plan kurulmuştu. Atlı alayları, piyade kuvvetleri cephenin bazı kesimlerinden geri alınmıştı. İsmet Paşa'nın, Refet Paşa'nın, sonradan "bankacıların babası" seçilen bir "kumandanın" eli altındaki bu kuvvetler, birdenbire, arkadan baskın yapmıştı çetelere. Kuva-i Milliyeçi çeteler, iki ateş arasında kalmıştı. Milli Kurtuluş Savaşı'nın derinleşmesinden, genişlemesinden, yüksölüp

kuvvetlenmesinden, demokrasi yolunu tutmasından korkanlar, en dar bir gününde milleti arkadan hançerlemişlerdi. Bu gerici kara kuvvetler, bir halk ordusunun meydana geleceğinden ürkmüşlerdi.

İşte o günlerdeydi. Cepheleri boş bulan düşman, bir koldan Bursa'ya dalmış, bir koldan Ankara'ya doğru yürümüştü. Millet ateşin içindeydi. Çeteler kıyasıya dövüşüyordu. Kara Fatma atından inmedi. Tüfeğini elinden bırakmadı. Ne arkadan, ne önden saldıran düşmanlara boyun eğmedi. Kardeşi şehit düştü, ağladı. Kendisi yaralandı, "oof" demedi. Kütahya cephesinde, al kanlar içinde, kucağında can veren arkadaşı Tayyar Rahmiye'nin son sözünü, son nefesini unutmadı:

- "Vurun gaziler! Vurun düşmanlara! Vurun hainlere!"

Kara Fatma vuruştu. Çavuş oldu. Yüzbaşılığa çıktı. Fatma Savaşkan soyadını aldı. Milli bağımsızlık savaşının bu emekli eri çok acılar çekti. Bir gün "ooh" deyip, rahat bir nefes alamadı. Başında sekiz can vardır. Torunlarıyla, tek gözlü bir yer odasında oturur. Odanın tavanı akar. Döşemesi topraktır. Duvarlarından, vıcık vıcık, rutubet sızar. Otuz kaç yıldır bu büyük anne, bu büyük savaş eri, bu zeminlikte, bu sefalet çukurunda, bu yoksulluk siperlerinde çarpışıyor!

Kara Fatma, elinde bir dizi marul, dimdik, başı yukarda yürüyor. Satıcısı, alıcısı, şu çarşığı, pazar yerini dolduranların çoğu onu selamlıyor.

Kara Fatma, eve götürdüğü sekiz marulu, torunlarıyla tuza banıp yedikten tam iki yıl sonra gözlerini dünyaya yumdu. Son nefesini Düşkünlerevi'nde verdi. Son asker sigarası yarıda söndü. Kasımpaşa'lılar - fakir fukarası, işçisi, esnafı, eri - Türk halkının Büyük Anası'nı elleri üzerinde taşıdılar. Büyük Ana'yı, kurtuluş savaşının Mohikanlarından birini, Kulaksız mezarlığına gömdüler.

Emine, pazardan döndü. Rukiye, eğilip eğilip, ayaklarına bakıyor. Beyaz tokalı, mavi atkılı, üstleri delikli, çil kırmızı, küt burunlu bir çift sandal, bu işçi kızının minicik, çorapsız ayaklarını süslüyor. Sandalların altı, sigara kağıdı gibi,

incecik. Taban astarı, mukavva, kavaf işi. Fiyatı, Kore harbinden öncesiyile ölçülünce, üç misli pahalı. Rukiye bu hesapları bilmiyor. O, seviniyor. Hopluyor, annesinin boynuna atlıyor.

Çeşme başı

Postacı geldi. Ayağı çoktan kesilmişti onun bu kapıdan. Seslendi:

- "Mektup var."

Emine, helecanla dışarı fırladı. Siyah, uzun saçları omuzlarına döküldü. Sevinçle, telaşla sordu:

- "Kore'den mi?"

- "Şehir içinden. Damgası öyle."

Postacı geri döndü. Kimden, ne getirmişti? Düz dört köşe, yufkacık zarf Emine'nin elinden düşecek gibi oldu. Bir taş parçası, bir buz parçası, bir ateş parçası mıydı bu!

Zarfı yırttı, açtı. İçinden parlak bir kağıda basılmış iki resimle, el kadar bir yazı çıktı. Fotoğraflar yanyanadır. Birinde, ön planda, kocaman bir transparan. Bu üzerine iri iri yazılar yazılı bezi, iki kişi, iki yana germiş, iki ucundan, iki uzun değnekle yukarı kaldırmış, götürüyor. Sonra, gene yazılı bir plaka. Bunları, kara kaşlı, kara bıyıklı, kiminin başı, kiminin göğsü açık, kimni kepli, kimi yelekli erkekler taşıyor. Bunlar, bir yürüyüş yapıyor. Asker değil, sivil değil bunlar. Arkada yollar, telgraf direkleri görünüyor. Öteki fotoğrafta büyük bir bayrak dalgalanıyor. Bayrağın orta yerinde beyaz bir kuş açmış. Kuş, ağzında bir mektup taşıyor. Ne getiriyor? Ne taşıyor? Bayrağın altında insanlar yürüyor. Sonra yazılar.

Emine, resimlere uzun uzunu baktı. Bu erkeklerin arasında kaçasını, Durmaz'ı aradı. Bu insanlar bir gösteri, bir yürüyüş yapıyordu. Bunu anlıyordu. Ama nerede? Ağzında mektupla uçan kuş, güvercindi. Bu kuş, barışçıların kuşuydu. Depoda, bir defa, böyle güvercinli kağıtları duvarlara yapıştırmışlar,

tütün hevenklerinin arasına koymuşlardı. Polis, günlerce soruşturma yapmıştı. Kaç işçiyi müdüriyete almışlardı. O kağıtlarda güvercin vardı, ama böyle resimler yoktu. O kağıtlar bunlardan küçüktü. Hem, içi de bir kaç satırdı. Okumuşlardı işçiler yüksek sesle. Emine'nin aklında kalmıştı bazıları:

“Haykırın millet. Yeter olsun! Kore’de ateş kesilsin! Memetçik evine dön! Uyma Amerikalıya! Göz yaşla-
rıdursun! Unutmayın, yabancı buyruğu altındayız!”

Depoda, günlerce, bu el kadar kağıtların sözü edilmişti. Kimi, barışçılar övmüştü. “Doğrusu böyle. Biz, kendi halimizi düşünelim! Biz boyundurukta, başkasına pranga vurmaya göndeririz askerlerimizi” demişlerdi. Kimi de, “biliriz a canım, barışçılar gizli komünistlerdir” deyip, kesip atmışlardı. Ağız kavgası bile olmuştu. Koskalkı Recep, “barış istemeyen Türk değildir” deyince az daha ortalık alt üst oluyordu. Sonra, birisi “saçma şey, barışçılar komünistse, demek hepimiz öyleyiz, buna pireler bile güler” demiş, herkes gülmüştü. Birisi de Şerif ustaya sormuştu: “Toptan Amerikalılar kötü mü?” Şerif usta: “İşte bu da saçma. Amerikan işçisini, halkını Mister McHee ile, general Arnold’la ne diye karıştırıyorsunuz?” cevabını vermişti. Kadın işçilerden biri de: “Amerikalı iyi mi, kötü mü, Emine’ye sorun” demişti. O: “Amerika’lı, Türk. Kocamı Kore’de kaybedenler iyi olur mu?” demiş, sonra ağlamıştı.

Emine, kapıya çıktı. Komşusuna seslendi. Cevap veren olmadı. Şoför Ziya evinde yoktu. Emine, zarfı koynuna soktu. Dokurlar’ın evine koştu. Yelpaze’yi aradı. Onu da bulamadı. Bir arkadaşına gittiğini söyledi annesi.

Emine, eve döndü. Yıkarnak için bir gaz tenekesinde ıslattığı çamaşırları, birer birer çıkardı, sıktı, duruladı. “Çamaşır kazanında”, tenekede kalan kirli suları evin önüne, yola serpti.

İvediliyor Emine. Elini sık: sık koynuna götürüyor. Sanki kor kor yanan bir köz düşmüştü koynuna, yüreğinin üstüne. Zarfı çıkarıyor, resimlere bakıyor. Dalgın dalgın söyleniyor:

“Bu yazılar bana kara kara bakıyor. Ama Yelpaze'nin elinde bülbül gibi şakıyor.” Rukiye, annesine sokuluyor. Onun yaşlı gözlerine bakıyor.

Emine, çamaşır leğenini kaldırdı, beline dayadı. Kapıyı kapadı. Kızının elinden tuttu. Yürüdüler, Piyale camisinden yokuşa doğru.

Mahallenin öte başı. Okmeydanı'nın eteği. Yer, bayırca. Toprak kırmızı. Dere içleri yeşil. Arnavut bostanlarının kavruk bir yüzü var. Avuç içi kadar şeyler bunlar. Bunlar, gökten rahmet inerse su yüzü görür. Yer-toprak taşlı olduğu için, yağmurlarda seller ekili ne varsa alır götürür çok defa. Toprak kiracıları, bu taşlı tarlalara, dişili erkekli, dişleri tınaklarıyla sarılmışlar. Mısır fidanlarının boyu bir kartış. Koçanların püskülleri, eski zaptiye feslerini hatırlatıyor. Domatesler kırmızı. Çalı fasulyaları yemyeşil. Mini mini bamyalar. Tohuma kaçmış hıyarlar. Sakız kabağı, bal kabağı, asma kabağı.

Sırt boyu mezar taşları sıralanmış. Bunların kimi yana yatmış, kimi devrilmiş. Kavuklu, fesli mermer taşları, “Hüvel-baki...” Burası eskiden selvilikmiş. Pek az ağaç kalmış. Eser bu sırt boyu biteviye. Ama asıl şöhreti çeşmesindedir. Bu hayrata “öksüz yıkayan” derler. Yalakları, çamaşır teknesi olmuştur. Taş oluktan, bir koyun dili kalınlığında, su akar. Soğuk değildir. Tadı ağırdır. Gene de, bizim “aşağımahalleliler” için, acı kuyu suyunun yanında “zemzemdir”.

Çeşme başı pek kalabalık bugün. Millet çamaşır yıkıyor. Emine'de bir yer buldu, musalla taşının bir kenarına ilişiverdi. Bu taş iki hayırı birden görüyor. Hem dünya kirini, hem ahrete götürülemeyecek günahları yıkarlar onun üstünde.

Bu çeşme başında, kimse kimseden çekinmiyor. Çamaşırın kimi yamalı, kimi yırtık. Burada, kalıp kalıp, beyaz, Ayvalık sabunları yoktur. Kiltası bile dirhemledir. Minicik keselerin içinde, beyaz, ateş-odun külü kaynatılır çamaşır-larla kazanda. Bazısında bu da bulunmaz. Hepsi de,

çamaşırın kirini, avuçlarının nasırıyla, parmaklarının, yumruklarının kuvvetiyle çıkarmaya çalışıyor.

Emine, çeşme başına gelenlerin çoğunu, uzaktan, yakından tanıyor. Bunların kimi dokumacı, kimi tütüncüdür. Kimi de "ev hanımıdır". Bu çeşme başı, bir de, dertlerin deşildiği yerdir. Bugün, herkes, Zehra Altın'ın göz yaşlarını dindirmeye çalışıyor. Bu ananın başına, bir hafta evvel, korkunç bir felaket gelmiştir. Radyolin dış macunu fabrikasında çalışan kızını, saçlarından makine kapmış, parçalamıştır. Zehra Altın ağlıyor:

- "Dünyasına doymadan, daha çiçekken gitti yavrum."

- "Biz, seninle, fazla yaşadık da dünya yüzü, gün yüzü mü gördük?"

- "Hep göz yaşı, hep kahr. Hep bizim başımıza."

- "Alın yazımız Zehra."

- "Bilmem, neden bütün acılar bizim alınımıza yazılmış? Neden Radyolincinin, neden o zenginlerin alınına yazılmamış bu?"

- "Allahın işine karışılmaz. Bilmez misin? Kimine kürk, kimine yelek".

- "Bu elimde yuğduğum, bu paçavra nedir? Ne allahı?"

- "Günaha giriyorsun kız!"

- "Ne yapayım? Oğlanı okuldan aldım, fabrikaya verdim. Bu sevap mı? Bu yaşında fabrika kapılarında iş arıyorum."

- "Evlad acısı insanı ağlatır, kötü kötü söyler."

- "On yaşında fabrikaya girdiydi. Evin direği olmuştu babası öldükten sonra. Onyedisinde gitti yavrum."

- "Ağlama Zehra."

- "Bilirim, ağlamakla geri gelmez bir daha."

- "Nişanlısı uğruyor mu size?"

- "Geliyor. Deli deli konuşuyor."

- "Ee, sevda başka şeye benzemez."

- "Sevda mevda. Günümüzde dirilerin sevdası ne kadar sürüyor? Ölenin sevdası ne olur? Biraz ah oh eder, unuttur gider. Bulur başka birisini."

- "Fabrikatör ne diyor?"

- "Patron ne der? Kabahat, diyor, kızında."
 - "İnsafsız, alay mı ediyor?"
 - "Hem de nasıl alay. 'Saçlarını uzatıp yarı beline kadar dökeceğine kestirseydi kızın' diyor herif."
 - "Hakkımızı arayan soran yok. Öyle ya, kocam otuz yıl tramvayda çalıştı. Çıkardılar emekliye. Eline ne geçiyor? Oniki lira. Kefen parasına yetmez."
 - "O gene erkektir. Eli ayağı, maşallah, yerindedir hâlâ. Ya ben?"
 - "Bir tarafa baş vurdun mu?"
 - "Sendikadan geldiler. Savcılıktan sordular: 'Davacı mısın?' dediler."
 - "Ne yaptın? Ne dedin?"
 - "Dünya ve ahrette iki elim patronun yakasında kalsın! Ne derim? Kızımın ceremesini isterim!"
 - "Uzun iş. Bizimkisi ne kadar uğraştı emeklilik almak için."
 - "Savcılığa inanmam. Sendikadan bir hayır gelir mi dersin?"
 - "Bizimkinin sendikası gibiyse derdini Markopaşaya yan."
 - "Diyorlar, dokumacıların sendikası iyiymiş. Ama kızım başka sendikaya yazılıydı."
 - "Bilmem valla dokumacıların sendikasını. Gürültüsü çok."
 - "Galiba o da dışı bizi, içi sizi yakar, bir şeydir."
 - "Sendika para almasını biliyor işçiden. Hayırı kime dokunuyor? Toplanırlar: Lak lak ta, tak tak..."
 - "Ben gelinlik kızımı kaybettikten sonra."
- Zehra Altın hıçkırıyor. İri iri göz yaşları çamaşır teknesine damlıyor.
- Kız, erkek, bir sürü çocuk, selvilerin altında, mezar taşlarının arasında, çimenlerin üstünde koşuyor, bağırsıyor. Kimi, çeşmenin önünde akıp giden sularla oynuyor. Taşlarla, çöplerle köprü kuruyor. Sonra, yaptıkları "gölleri", "bentleri" yıkıyor. Sular, "seller" köprüleri alıp götürüyor.

Aralarında çıplak ayaklı, yalın ayak koşuşanlar çok. Soluk benizli, şiş karınlı ve çöp ayaklı bir kız çocuğu, Rukiye'nin sandallarına bakıyor. Rukiye, annesinin arkasına gizleniyor.

Piyale camisinin imamı minareye çıktı. Şerefede, eli kulağında yavaş yavaş dönüyor. Ezan okuyor. Güvercinler ürktü imamdan. Havalandılar. Kuşlar caminin kubbesine konuyor, havalanıyor, minarenin çevresinde uçuşuyor. Renk renk güvercinler. Bu kırmızı "çizmeli" kuşlar çocukları sevindiriyor. Bir erkek çocuk annesine sesleniyor:

- "Annee! Bak, bak!"

- "Ne var? Ne olmuş?"

- "Bak anne, şu alaca güvercine değil, beyazına. Başımızın üstünde dolaşana."

- "Bırak beni, işimden alakoyma."

- "Nolursun anne, bak. Postacının getirdiği fotoğraftakine benziyo."

Kadın silkindi, bir şeyden ürkmüş gibi oldu. Doğrudu. Etrafına bakındı. Emine'yle göz göze geldiler. Emine de bir acayip oldu. Sonra, hemen kendisini topladı. Kısık bir sesle sordu:

- "Siz de aldınız mı o fotoğraflı mektubu?"

- "Postacı bırakmış eve. Size de mi?"

- "Ya. Ama anlamadım."

İki kadın birbirine sokuldu. Önlerindeki çamaşır leğenleri birbirine değdi. Tanırlar birbirlerini uzaktan. İkisi de işçi: Tütüncüdür ikisi de. Emine'nin sesi titriyor, kısık kısık çıkıyor:

- "Ne yazılı bu kağıtlarda? Okumasını bilmem."

- "Barışçılar dağıtmış postayla."

- "O kadarını ben de anladım."

- "Resimler, Kore'de yesir düşen bizim askerlerin."

- "Sahi mi?"

- "Altında yazılı."

Emine, sabunlu, ıslak elini, gerdanından, gömleğinin yuvarlak geniş yakasından göğsüne soktu. Sütyeni göründü. İki memesinin arasından bir zarf çıkardı. Öteki kadın,

hemen, onun avucunu kapadı:

- "Aa, ne yapıyorsun? Sana bakıyorlar."

- "Baksınlar! Ne var? Kocamın fotoğrafına bakmak yasak mı?"

- "Niye söz olsun? Hem kocan onların arasında mı?"

- "Belki. Seçilmiyor yüzleri iyice. Ah, fotoğrafları daha açık çekseleirdi."

- "Sonra bakarsın. Millet çekilsin, okurum içindekileri."

Çeşme başında uğultu birdenbire kesildi. Bütün gözler, selvilerin altında birdenbire peyda olan bir çiftin - iki gölgenin - üzerine çevrildi. Bir kadınla bir erkek kolkola yürüyor. Kadın, sarışın, kısa boylu, şişmancadır. Üstünde yeşil bir rob vardır. Boyacı küpüne düşmüş gibi sürünmüştür. Bu kadın da, bir zamanlar, tütün işçisiydi. Cerbezeli dir kahpe. Birkaç koca değiştirdi. Kocalarından biri "işçi", biri "simsar", biri "gazeteci", biri "tüccar" geçiniyordu. Hepsi de gizli poliste işliyordu. Şimdi resmidirler. Bu sürtük, emniyette birinci şubeye bağlıdır. Kardeşi de, kız kardeşi de provakatördür. Bunları, Kasımpaşa sokaklarında, işçi delikanlıları, allahın bol, insanın kıt saatlerinde, kaç defalar pataklamışlardır. Bu tımarlardan sonra bu semtte oturmuyorlardı. Gene göründüler.

Erkek, şaşırır gibi olmuştu. Bakışlarında bir korku vardı. Bu adamın yüzünün biçimi, sapı aşağı gelmiş bir armut gibidir. Burnu ağzına yakındır.

Çeşme başında çamaşır yıkayanlardan yaşlıca bir kadın, armut başlı adama yumruğunu kaldırdı. Sonra bir ses duyuldu. Sanki silahla ateş edildi:

- "Oğlumu mahveden hain! Yılan!"

Kadınla erkek, mezar taşlarının önünde, selvilerin gölgesinde duraladılar. Başlarını kaldırmış iki engerek yılanı gibi bakındılar. Arkalarından tabancalı polisler görüldü. Engerekler ıslık çalıyor, dillerini gösteriyor.

Kadınla erkek ve arkalarından gelen polisler, sırta doğru, Okmeydanı'na doğru yürüdüler. Çeşme başı yeniden uğuldadı:

- "Tazılar koku almış. Gene ne var?"

- "Kim bilir?"

- "Okmeydanı'nda ne olur?"

- "Bugün Pazar. Millet kırlarda. Bunların işi..."

- "Ayol, bu kaşkarı koları tanımayan kaldı mı?"

- "Bulurlar bir acemisini. Bulurlar benim oğlum gibi bir enayisini. Düşürürler tuzağa."

Yaşlı kadın anlatıyor. Gözlerinden yaş akıyor. Herkes sustu. Çeşme başı onu dinliyor:

- "Analar böylesini doğuracağına taş doğursalardı. Birisi var bunların arasında akrep. Dilmen diyorlar soysuza. Aman allahım ne aşağılık şey. Görmedim böylesini. Beni de polise aldılar. Çıkardılar o soysuzu karşıma. Yılışık yılışık bakar gözlerimin içine. Ben de, inadına, kaşımı indirmedim. Birden bire demesin mi bana: "Susmak para etmez. Oğlun söyledi size geldiğimi. Sen de söylersen kurtulur Kadir." Nutkum tutuldu. Gene de kendimi toparladım. "Tüuuu," deyip tükürdüm namussuzun suratına. Desturum, balgamım varmış. Yapışmaz mı tam burnunun üstüne. Ağzını bozdu. Sonra, "keskin sirkenin zararı küpüne olur, oğlunun kanlı gömleğini alırsın" dedi. Ama kalmadım bu acı lafın altında. "O gömleği çömleğe koyar, torunuma vasiyet ederim - unutma bu kanlı gömleği derim." A dostlar, yirmi aydır oğlum Harbiye'de yatıyor. Gelen gömlekleri kan içindedir hâlâ. Nah bakın, görün. İçim kan ağlıyor. Ama vicdanım, imanım rahattır. Oğlumun alını açıktır. Arkadaşları seviyor onu. Tütüncü Kadir zindandadır. Yalnız değildir. Oğlumla yatanlar ikiye yakındır. Sağolsunlar. Millet evlatları. Oğlum diye övmüyorum. Çıktılar Kore harbine karşı. Niye ölsün Türk delikanlıları! Niye analar ağlasın! Öyle diyorum ama ben de ağlıyorum. Gene de oğlunu, kocasını Kore'de kaybedenler gibi değilim şükrolsun. Onların haliii..."

Tütüncü Kadir'in anası, yıkadığı kolsuz bir ten fanilasını yere, çimenlerin üstüne, güneşe seriyor. Fanilada sarı-çürük lekeler, kan izleri görünüyor.

Kadınlardan kimi, ıslak çamaşırları taşlara seriyor,

selvilerin arasına gerilen iplere asıyor. Kimi, kuru çamaşırları topluyor. Kimi, selvilerin gölgesine oturuyor. İşini bitirenler çekilip gidiyor. Çeşme başına başkaları geliyor. Emine, bir mezar taşına yaslanmış: Barışçıların gönderdikleri fotoğraflara bakıyor.

Çeşme başına, mahallenin en şakacı kadını geldi. Dürdane, bir tanedir bu semtte. Havadis küpüdü. Kulağı deliktir. Anlatmasını da beceriyor. Millet gülmekten kırılıyor:

- “Hahhaaa... Kiracı ne yapmış ayol?”
- “Çocuğun oturağını kaptığı gibi geçirmiş bekçinin kafasına.”
- “Ayyy... Dolu mu?”
- “Boşundan ne çıkar? Kiracı, takmış bekçinin omuzlarına sarı sırmalı, saçaklı, püsküllü paşa apoletlerini?!”
- “Dürdane, kız nereden bulur çıkarırsın bunları?”
- “Benim bir şey çıkardığım yok. Ev sahibi, kiracısını çıkarmak istiyordu bekçi zoruyla.”
- “Oturağı asıl ev sahibinin başına geçirmeliydi, işte o hoş olurdu.”
- “Ev sahibi hınzırın biri. Üstelik de edepsiz.”
- “Edeplisi var mıymış bunların?”
- “Dürdane, kim ev sahibi?”
- “Mebus mu, paşa mı? Öyle birşey. Herif, itini kopuğunu gece yarılarında musallat etmiş kadıncağızın başına. Elin namusuyla oynamaya kalkışmış.
- “Aaa?!. İmama, muhtara baskın mı yaptırmak istemiş?”
- “Niyeti öyleymiş. Olmayınca bekçiyi kışkırtmış. Ama kiracıya aşkolsun! Paşa, mebus tanımadı. Rezil rüsvay etti aleme herifi.”
- “Bu kiralalar böylesine arttıkça kim bilir daha neler olacak?”
- “Oluyor her gün, kavga döğüş eksik mi? Ev sahibi eşkiya dağ başında ‘ya parayı, ya canı!’ diyor.”
- “Geçim değil artık bizimkisi – zehir, biber...”
- “Kara biberim, badem şekerim.”

- “ ‘Senin kaderin, benim tecellim’ Dürdanem, şeker vesikaya bindi.”

- “Bunlar eskidi güzelim. Yenisine bakalım.”

- “Yenisi nedir Dürdane?”

- “Hani ya bizim bir ‘arslan’ generalimiz vardır.”

- “Hoppala! Ne generali?”

- “Kızım, bayağı paşa. Kore generali.”

- “Ee, olmuş?”

- “Bu general mebus olmuş. Sonra, efendime söyleyim, paşa mebusu cinler çarpmış.”

- “Ne cini, ne mebusu?”

- “Kesmeyin lakırdımı!”

- “Peşrevini anlamadık. Darılma ayol.”

- “Peki. Hasbi geçtik kardeş.”

- “Doğrusu tünel geçiyorsun.”

- “Harman değilim. Dinleyin ne olmuş. O Kore paşasının, oof, yazıcısı mı, çizicisi mi nedir, işte onun evini soymuşlar. Karısının elmaslarını, pırlantalarını aşırılmışlar. Paşalık elbiselerini yerlere atmışlar. Amerikalıların ona taktığı nişanları, madalyaları da, bilin bakalım ne yapmışlar?”

- “Ne bilelim.”

- “Kimin aklına gelir. Tutmuşlar, helanın kapısına asmışlar!”

- “Atma Recep.”

- “Atı alan Üsküdar’ı geçmiş. Polise iş çıkmış.”

- “Desene Kore’den yüklü dönmüş.”

- “Yüklü de söz mü?”

Dürdane, yamalı, meşin gibi bir mintanı yıkıyor. Çamaşır teknesi balık kokuyor. Çamaşırılarda balık pulları parlıyor. Bu balıkçı karısının elleri, kirli suyun içinde hışırıyor. Teknede su dalgalanıyor. Dürdane’nin, az önce gülen gözleri sertleşiyor, alayla kaşları çatılıyor. Yanı başında iki kız çocuğu ip atlıyor. Gözler, mezar taşlarının üstüne devriliyor.

“Prova”

Okmeydanı'ndan, yukardan, telsizlerin oradan, çeşitli sesler, gürültüler gelmeye başladı. Sanki yabancı bir ormanda, birbirine düşman hayvanlar boğuşuyor. Sonra silah sesleri. Motor uğultuları. Arada bir patlamalar oluyor. Yaylım ateşi sıklaşıyor.

Çocuklar, oyunlarını bıraktılar, sırta doğru koşuyorlar. Çeşme başındakiler birbirine bakıyor. Bunların gözlerinde korku ve helecan çalkalanıyor. Teknelerde eller hışırdamıyor. İplere asılan çamaşırlar, selvilerin gölgesinde havalanıyor.

Kadınlar, ayakları prangalı cezalıları gibi adım atıyor. Herkes, seslerin, uğultuların geldiği tarafa gidiyor. Emine, kızını elinden tutmuş, yürüyor. Tepeye çıktılar. Okmeydanı, toz duman içindeydi. Hiç beklemedikleri, hiç akıllarına gelmeyen bir şeyler oluyordu derelerin, çukurların içinde, tepelerin üstünde.

Bir yanda, polisler, jandarmalar, jipler, motosikletler, yangın arabaları, bindirilmiş ekipler. Öbür yanda, karmakarışık bir kalabalık. Kimi kasketli, kimi kasketsiz. Kimi kollarını sıvamış. Kiminin sırtında işbaşı tulumu. Kimi günlük elbisesiyle. Kiminin elinde, üstü yazılı tahta bir plaka var. Kimi levha, kimi bayrak taşıyor. Bu karmakarışık kümenin başında, en önde bir kaç kadın görünüyor. Yeşil rubalı, kısa boylu, sarışın kadın en ilerde. Saçları dağılmış. Dudaklarından ruju, suratından “düzgünlüğü” akmış. Göğsünün üstünde, çocuk kundağı gibi bir şey tutuyor.

Bir jipin üzerinde, ayakta duran birisi bağırıyor:

- “Olmadı! Azcık canlanın. Böyle gösteri olmaz. Yürüyün!”

Yürüdüler. Bir curcunadır koptu:

- “Defolun! Kahrolsunlar!”

- “Yaşasın hürriyet!”

- "Millet hakkını artırıyor!"

- "Köle olmayacağız!"

Polis komiseri, elini havaya kaldırdı, var sesiyle gürledi:

- "Dağılın! Kanun namına emrediyorum!"

- "Dağılmayacağız. Demokrasi var!"

- "Gösteririm demokrasiyi şimdi."

"Kalabalık", polislere "saldırıyor". Jandarmalar havaya ateş ediyor. İki taraf birbirine girdi. Alt alta, üst üste "boğuşuyorlar". Havaya buram buram toz kalkıyor. Polis ve jandarmalar, "gösteri" yapanların yirmi misli. Gene de "dağıtamıyorlar" ötekileri. Polis gaz ekibi yetişti. Bunlar, ağlatıcı, güldürücü, göz yaşı bombaları savurmaya başladılar. Polis motosikletleri dört yana koşturuluyor. Polis telsizleri işliyor. Yangın arazörleri su sıkıyor. İki taraf da sıırıslıklam, toz, çamur içinde. Bu oyun, böylece bir saat sürdü. Polis üstün geldi. "Gösteri" dağıtıldı. "Elebaşılar" yakalandı. Bunlar, "kelepçeye vuruldu". Hepsi, polis otomobillerine bindirildi, alıp götürüldü.

Bindirilmiş yıldırım ekipleri, itfaiye takımları birkaç kola bölündü. Kimi Hasköy'e, kimi Kasımpaşa'ya indi. Kimi de, telsizlerden Hürriyet Tepesi'ne doğru gitti.

Okmeydanı'nda yapılan bu oyun, hiç de bir sirk numarası değildi. Polis, halkın sokak gösterilerine karşı, açık hava toplantılarına karşı, millete karşı savaş talimleri yapıyor.

Bir vakitler Okmeydanı, er meydanıydı. Çok eskiden, bu tepenin üstünde atlar koşturulur, cirit oynanır, yaylar çekilir, ok atılır, binicilik, atıcılık hünerleri gösterilirdi. Okunu yüzük halkasından geçiren, en yüksek selvinin tepesinden aşırın nişancılar varmış. Bu sırt boyu püfür püfür eser. Halk buraya çıkar hava alır, işçisi, esnafı bazı günler dinlenirdi. Gezmeye çıkanlar, tepedeki açık hava mesçidinin çevresinde, taşlara, çimenlere otururdu. Buradan bakınca, İstanbul'un panoraması, hele Haliç'in içi insanın ayakları altına, gözlerinin önüne serilir.

Açık hava mesçidinin taş minberinde bir erkekle bir kadın duruyor. Erkek, dürbünle Haliç'in içine bakıyor. Kadın,

fotoğraf çekiyor. Federal Büro'nun "özel uzmanları" bunlar. Mister Engel, Mis Elza'ya bir şeyler anlatıyor. Kadın, fotoğraf makinesinin objektifini, minberin basamaklarına zebilane bardağı gibi dizilen emniyet müdürüyle şube şeflerine çevirdi. Hepsi de yılışık yılışık sırtıyor. Müdür, Amerikalı şeflerine:

- "Provayı nasıl buldunuz?"

Misterle Misis, birer hindi gibi kabarıverdiler:

- "Guuuut... Guuuut..."

Beğeniyorlar. Okmeydanı'nı iç savaşlar için bir poligon, bir talim alanı yaptıklarına seviniyorlar.

Çopur Korsan

Kasımpaşa'da Çopur derler. Uzun boyludur. Altmışındadır. Bol kaşları, Bektaşî bıyıkları vardır. Elleri pek hantaldır. Gözlerinin rengi, bozla mavi karışığıdır. Bakışları denizi andırır. Çopurluğu kara çiçektendir. Korsanlığı yığıtliğinden gelir.

Korsan, uzun bir nişan taşına dayanmış. Bu mermer taşlar Okmeydanı'nda çoktur. Bunlar, yayla, okla kırılan rekorları gösterir. Korsan, cebinden tütün kesesini çıkardı. Kalın bir sigara sardı. Fitilli çakmağını ateşledi. Telpüskül, alaca bir duman havaya karıştı. Korsan, hep kaçak içer. Eski ayıngacılandıdır.

Korsan, gözlerini açık mesçitin minberinden bir saattir ayırmıyor. Ara sıra yere tükürüyor. Arkasından bir küfür basıyor:

- "Kahpenin doğurduğu. Amma da tafıralı orospu. Herifin çalımına bak. Elime düşseler. Benim sandala otursalar. Ah, hani o günler! Bilirdim yapacağımı."

Korsan, denizcidir. Eskiden pek acardı. Askerken, Yavuz zırhlısında, bir Alman subayını denize düşürmüştü. "Kaza olmuştu". Subay içmişti. Köprüden felikaya binmişlerdi. Alman, daha iskelede, bir Türk kızına el atmış, dil uzatmıştı.

Gece karanlıktı. Poyraz vardı. Yavuz, Dolmabahçe açıklarında yatıyordu. Alman, korsanın anlamadığı bir türkü söylüyordu. Korsan, küreklere asılıyordu. İkide bir denize tükürüyordu. Sonra sövüyordu. Sancak'tan bir Boğaziçi vapuru geçiyordu, düdük çalıyordu. Dalgalar ters ters geliyordu. Korsan, birdenbire "şaşırdı", küreklerini "kullanamadı". Dalgalara, baş verecek yerde, borda verdi. Felika alabura oldu, kapaklandı. Alman'ı yarı ölü kurtardılar. Korsan da bir yıl prangada yattı Camialtı'nda. Bu "kaza", başından 25 yaşında geçti. Sonra...

Almanlar kaçtı. Enver'ler onların peşinden. İngilizler, Amerikalılar, Fransızlar, İtalyanlar ve ötekiler geldi. Türkiye istila altına düştü. Ordu, donanma darmadağın oldu.

İstanbul'un o ana baba günlerinde Korsan, Kasımpaşa kışlasından kaçtı. Anadolu'ya silah taşıyan takalardan birine tayfa girdi. Sakarya'ya birkaç sefer yaptı. Oradan çete yazıldı. Ağva-Şile savaşlarında yaralandı. İstanbul'a döndü. Göbeği bu şehirde kesilmiştir. Çok seviyor onu. İçi kan ağlıyordu.

Korsan, sandalcılığa başladı Haliç'te. Aman o işgal günleri ne kepezelikti. Batılı sömürgeciler ne kadar da çeşitli asker dökmüşlerdi bu şehire. Maltalı, Senegalli, İskoçyalı, Moralı, Hintli, Korsikalı, Faslı, Avusturyalı, kimler yoktu! İngilizler, Amerikalılar, hele denizcileri en arsızlarıydı. Faytona, sandala para vermezlerdi. Üstelik de yumruk atarlardı arabacıya, sandalcıya.

Korsan, bu zorba "müşterileri", geceleri sandalına seve seve bindirirdi. Ama sandalı çok defa "kazaya uğrar", Kumkapı açıklarında alabura olur, kapaklanırdı. Çopur'un Korsan lâkabı o zamandan kalmadır.

Korsan, iyice dalmıştı, yere bakıyordu. Buraya, Okmeydanı'na niye çıkmıştı? Yumruklarını sıkıyordu. Yere tükürüyordu. Konuşuyordu kendi kendine. Sanki etrafında kayıkçılar vardı:

- "Çekilmez bu rezillik. Herifler bu defa başka türlü geldiler. Bu, çok daha korkunç. Öyle ya, Türkü Türke

ezdirmek hesaplarına daha elverişli. Tüüü geçmişini.”

Evet, bu güngörmüş denizci doğru söylüyor. Sömürgeciler bu defa başka türlü geldiler. Ağalıklarını daha kurnazca, daha usturuplu yürütüyorlar. Ordularını üzerimize sürmediler bu defa. Baştan generallerini, amirallerini, “uzmanlarını”, çeşitli “misyonlarını” gönderdiler. “Siz çok geri kalmışsınız, ‘el tutmak’ lazım”, dediler. “Ekonomimizi ‘ayağa kaldırmak’, ordunuzu, polisinizi baştanbaşa ‘düzene koymak’ gerekiyor,” dediler. “Hiç düşünmeyin, ‘yardım’ bizden. Paramız, tekniğimiz, silahımız, uzmanlarımız ve hazırlanmış ‘doktrinimiz’, ‘planımız’ var,” dediler. “Yalnız ‘küçük’ bir şart koşuyoruz. İşi sağlam tutuyoruz. Yapacağımız ‘yardımın’ nasıl kullanılacağını biz göstereceğiz. İşin kontrolü bizim elimizde olacaktır.” Koşulan şartları dört elle imzalayacak “devlet adamları” ve ötedenberi Amerikalı sömürgecilere aşık çevreler söz kesmeye hazır. Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuştu. Pazarlıkta anlaşılabilir. Alındı, satıldı. İş tıkrına girdi.

“Caba”, “hibe”, borç, dediler. Silah verdiler. “Atlama tahtası”, dediler. Hava alanları kurdular topaklarımızda. Sonra, “boynunuza aldığınız borcun ilk taksitini ödeyin!” dediler. Onbinlerce Türk askerini aldılar, götürdüler. Dünyanın taa öbür ucunda, Kore’de harcadılar. Böylece, saldırgan, yayılıcı planlarını yürütmek yolunda, diz çökmeyen milletleri, topla, tankla, kan ve ateşle sömürge boyunduruğuna koşturmak işinde emperyalistler, Türk ordusuna en iğrenç bir “görev” yüklediler.

Borçlunun etekleri bin batman olur. Alacaklının dini, imanı yoktur. Haydut sömürgeci dayatmıştır. Ya parayı, ya canı, diyor. Şimdi Türkiye hem para ödüyor, hem tümenler hazırlıyor NATO’ya. Bu ağır masraflar milletin belini büküyor, memleketi batırıyor.

Korsan, dudaklarından sigarasını yere tükürdü, ezdi. Kasketini enseköküne itti. Mezarlıklara doğru yürüdü. Adımlarının ardından, sarı-boz toz yumakları uçuyor.

Savaşta Vuruldu

Piyale'nin imamı yine minarede. Yine güvercinler havalandı. Gün, ikindiye buldu. Gölgeler yayıldı, uzadı. Çamaşırını bitiren çekilip gidiyor. Çocuk sesleri çeşme başından uzaklaşıyor. Emine de gitmeye hazırlanıyor. Rukiye, acıktı, huysuzlanıyor.

Mezarcı Evliya ağa, omuzunda kazma kürekle çıka geldi. Yanında iki delikanlı var. Mezarcı söyleniyor:

- "Zabaa kalsa olmaz mı?"

- "Amca, akşamın işini sabaha bırakma, derler."

- "Bu taşlı toprağı çok mu severdi? Böylesine ivediliyor."

- "Çok severdi memleketin taşını, toprağını. Hele İstanbul'u. Çok yaşamak isterdi! Toprağa girmek hiç istemezdi."

- "İmamı azıcık kayırın da, öyleyse, telkin verir, yasin okur."

- "Hiç günahı yoktu. İmami neylesin. Hem, meteliksizdi bu ölü."

- "Hımm, züğürtü demek."

- "Öyleydi. Baksana kadına, en fakir sınıf!"

- "Oooo, bunların yeri pek taşlı. Onbeş kaimenizi alırım."

- "İnsaf et Evliya. İzininize, toprağına yirmi kağıt verdik."

- "İşinize gelirse. Zabaa bırakın öyleyse."

- "Çattık seninle ağam. Hani ya: 'sevap, sevap' diyorsun?"

- "Sevap işlemek istiyorum, delikanlı. Ama kasapta et beşe çıktı. Fazla istemedim."

- "İn azıcık babalık."

- "Haydi iki eksik olsun. Bu da hayırma."

- "Al şu papellerini. Vur kazmayı."

Mezarcı, paraları kuşağına soktu. Avuçlarına tükürdü, "bismillah" dedi, kazmayı toprağa vurdu.

Akşam güneşi, karşıda apartmanların camlarında yanıyor. Kurtuluş semtinden, dere içine inen sırtlardan, yüreklere işleyen bir akordeon sesi geliyor. Delikanlılardan biri mezarcıya:

- "Ağam, sen işine bak. Biz, cenazeyi almaya gidiyoruz."
- "Rahmetliyi nereden alacaksınız?"
- "Dolapdere'den."
- "Zor olmayacak mı bu sırta kadar taşınması?"
- "Zor mor, ne yaparsın. Bulunur elbet bir kaç hayır sahibi delikanlı."
- "Hani ya, demek istediğim, şey, efendim, bostanların oradan, patikadan geçebilirsiniz. Bu yol daha kestirmedir."
- "Sağol babalık. Verdiğin akıl işimize yarar."
- "Toprağı bol olsun, neciydi ölen?"
- "İşçiydi."
- "Garip mi, buralı mı?"
- "Dokuz göbek İstanbulluydu."
- "Neden gitti?"
- "İncemarazdan. Kalın sopadan."
- "Anlamadım. Ciğerlerinden mi?"
- "Öyle ağam, öyle. Kan kustu. Kusturdular."
- "Akrabadan mı?"
- "Fabrikadan adrkadaşımızdı."
- "Hangi fabrikadan?"
- "Evliya, bu ahret sualleri ne, şimdi kendisini getireceğiz, ona sor. Biz gidiyoruz."
- "Darılma efendi oğlum."

Mezarcı kazmayı bıraktı, külüngü aldı. Toprak taşlı, toprak açık kırmızı. Yel esiyor. Selviler hışırdıyor. Akşam gezintisine çıkanlar kır havası alıyor. Kimi, taşlara oturuyor, kimi, eğilip kır çiçekleri topluyor. Dere içinden, iki kadın sırta doğru çıkıyor. Onlar da çiçek topluyor. Bunlardan biri Yelpaze'ydi. Çeşme başından bir kaç adım ayrılmış olan Emine, ona seslendi:

- "Kız, ne öyle akşam akşam kırlara çıktın?"
- "Canım sıkılıyor. Gidiyor musun Emine?"

- "Burada sabahlayacak değilim ya. Bitirdim işimi."
- "Beni aramışsın. Annem söyledi. Ne var?"
- "Yanıma gel de söyleyeyim. Uzaktan uzağa olmaz."
- Emine, koltuğunda çamaşır leğeniyle duruyor. Rukiye, küs küs, Yelpaze'ye bakıyor:
- "Niye öyle bakıyorsun bana?"
- "Beni gördün de niye gelmedin sen?"
- "Geldim işte, şekerim."
- Yelpaze, Rukiye'yi kucakladı, öptü. Emine'ye döndü:
- "Birşey mi söyleyecektin?"
- "Evet. Bir mektup geldi. İçinden resimli, yazılı bir kağıt çıktı. Anlamadım."
- "Eve gidince okuruz. Acelen ne?"
- "İçimi burguluyor da."
- "Sen eve mi?"
- "Kız acıktı. Yedireyim onu."
- "Rukiye'yi anneme götür. Yedirir, yatırır. Sen testileri al, gel."
- "Ne oluyor? Allah aşkına."
- "Hemen dönüver görürsün. Gel ama."
- Güneş kayboluyor. Gölgeler sönüyor. Evliya ağa kazdığı mezardan çıktı. Elindeki küreği, taşlı, kırmızı toprak yığınının sapladı. Alnından ter akıyor. Yamalı ceketini omuzlarına attı. Yürüdü. Az ötede, mürmel kavuklu bir mezar taşının dibine çömeldi. Tabakasını çıkardı. Arkasını taşa verdi. Bir sigara sardı.
- Gittikçe millet çoğalıyor. Çeşme başına iki kişi geldi. Biri topallıyor, bir sopaya dayanıyor. Öbürünün kolu askıda. Eğildi, taş oluktan su içiyor. Bu, elektirikçidir. Öbürü, şofördür. Biri, Arpaemini yokuşunda, öbürü, Fatih'te oturur. İkisi de bu semtten değildir. Birinin kolunu Kasımpaşa polis merkezinde, öbürünün ayağını Cibali karakolunda kırmışlar. Anlayacağınız, her gün nicelerinin başından geçen bu çeşit "kazalar", bunların da başından geçmiştir. Poliste "tımar etmişler". Gene "ucuz" kurtulmuşlar. Verilmiş sadakaları varmış.

Polisin raporuna göre: “Bu mikroplar suç” işlemişler. Barışçıların yayınladıkları beyannameleri okumuşlar. Birisi, bu beyannameyi, elektirik feneri direğinde görmüş. Oraya yapıştırmışlar, okumuş. Öbürü, radyatöre su alırken, çeşmenin ayna tahtasında görmüş. Oraya yapıştırmışlar bu kağıtlardan, okumuş. Şoför, okuduğu kağıdı, taksi durak yerinde, başkalarına anlatmış. Elektirikçi, direktten kopardığı bu kağıdı, mahalle kahvesine getirmiş.

Kağıt, iki avuç içi kadar. Yukarısında bir kadın başı: Ağzını açmış. Üç iri harf dökülüyor bu ağzıdan:

“DUR!

“Dinle öğüdümü! Bir Türk anası söylüyor. Oğullarımızın Kore’de işi ne? Bu hükümet çıldırırsa, bu millet delirmede ya! Herkes ister barış olsun! Unutmayın bir atalar sözünü: Ev yıkanın evi olmaz! Kore’de ev yakarken burda evin yıkılıyor Memetçik! Ölmeyin başkaları için! Bizi düşünün! Yurdumuzu, geleceğimizi düşünün!

“Ey ahali! Biz, analar harp istemiyoruz! Mübarek topraklarımız, Amerikalısının, şunun bunun bir cenk meydanı olmasını istemiyoruz! Memedeki çocukları düşünün! Evlerimizi, camilerimizi, dükkânlarımızı, fabrikalarımızı, tarlalarımızı, bağlarımızı yaktırmayın, yıktırmayın! Yazık ettirmeyin bu memlekete.

“Barışseverler”

Elektirikçiyle şoför, bu çağrıyı okumadan önce birbirlerini tanımazlardı. Emniyet müdürlüğünde yüzleştirildiler. Aylardan sonra saliverilince, iki ahpap, iki arkadaş oldular.

Emine, iki elinde iki testiyle, çeşme başına döndü. Kalabalık bir az daha artmıştı. Herkes, aşağıya, dere içine bakıyor. Bir tabutu, sekiz-on kişi omuzlamış, yokuştan çıkarıyor. Taşlara, patika yolun kenarlarına oturanlar ayağa kalkıyor. Kimi, hemen, cenazeye yaklaşıyor. Tabut, omuz değiştiriyor.

Tabut, Türk bayrağıyla örtülmüştür. Cenazeyi musalla taşına koydular. Bayrağı, tabutun üstünden çektiler. Ölü, kefensiz yatıyor. Mavi bir işbaşı gömleği var üstünde. Siyah,

gür saçları alınına dökülmüştür. Yaşı, otuzunda bile göstermiyor. Yüzü, bal mumu gibi. Alt dudağının bir kenarından, gerdanına kan sızmıştır. Narin yapılı, uzun boyludur. Traşı uzamıştır. Kaytan bıyıklarında kan pıhtıları boncuk boncuk olmuştur.

Yelpaze, tabuta yaklaştı. Elindeki kır çiçeklerini ölünün göğsüne döküyor. Yelpaze'nin mavi gözlerinden iri yaşlar damlıyor. Kadınlar çıkıyor. Erkekler sessiz duruyor. Erkeklerden biri, hiç ivedilemeden, al bayrağı, tekrar, ölünün üstüne örttü. Ay-yıldız, onun kanlı göğsüne, ak alınına düştü.

Tabutu, musalla taşından kaldırdılar. Yürüdüler. Üç adımda bir, omuzlar değişiyor. Ölü, eller üstünde taşıyor. Sonra, tabutu mezara indirdiler. Küreklerle toprak atıyorlar ölünün üstüne. Tabut kayboluyor, mezar doluyor. Ölünün üstüne atılan kır çiçekleri toprağa karışıyor.

Selvilikten birisi görüldü. Sıkı adımlarla yürüyor. Geldi, mezarın başı ucunda durdu. Kasketini çıkardı. Başını eğdi. Orta boylu, orta yaşta bir adam. Giyinişi düzgündü. Mezarıcıyla, baştan, pazarlık kesen iki delikanlı, son gelen adamın iki yanına durdular. Herkes onlara bakıyor. Bu semtin yabancısı bunlar. Üçü de soğukkanlı görünüyor. Ortadaki, orta boylusu, konuşmaya başladı:

“Yeni bir şehit verdik. Milletimiz, halkımız, işçi sınıfı değerli, yiğit bir oğlunu kaybetti. Onu öldürenler, katiller, bugün Okmeydanı'ndaydılar. Bu yeminli millet düşmanlarının nelere hazırladıklarını gözlerinizle gördünüz.

“Toprağa verdiğimiz bu delikanlı kimdi? Belki, deyeceksiniz: Komünistti. Hayır. O, Türkiye Komünist Partisi'ne üye değildi. Temiz yürekli, ileri görüşlü bir yurtseverdi. Yetim büyümüştü. Annesi işçiydi. Babası işçiydi. Babası, milli kurtuluş savaşında, Altıntaş vuruşmalarında, göğsünden yaralanmıştı. Bu yara, sonradan onu götürdü. İşte şimdi, Okmeydanı mezarlığına gömdüğümüz bu delikanlı böyle bir babanın oğluydu.

“Adı Remzi Sönmez'dir. Ayvansaray un fabrikasında

tesviyeciydi. Ateşli, atılgan bir sendikacıydı. Dobra dobra konuşur, sözünü saklamazdı. Polisin gözüne dikendi. Kaç defalar müdüriyetlik olmuştur. Bundan bir ay önce, Eyüp'te toplanan o kavgalı, gürültülü sendika kongresini hatırlarsınız. Ortalığa fitne salanlara, milletleri birbirine düşürmek isteyenlere, sömürgecilerin ve uşaklarının uydurdukları yalanlara Sönmez'in verdiği cevabı, şimdi onun mezarı başında toplananların çoğu, belki de, bilmiyor, duymamışlardır. Sönmez, millet düşmanlarının yüzlerine karşı haykırmıştı:

“ ‘Halkı aptal yerine koymayın.’ Bağırıyorsunuz ‘hürriyetimize, varlığımıza göz dikenlerin, el uzatanların gözünü çıkarır, ellerini kırarız.’ Pek güzel. Ama hürriyetimize, varlığımıza kim el koymuştur, millet gururumuzu kim çığnıyor bugün? Yurdumuzda kim efendilik sürüyor? Sovyetler'e, komünistlere ağzınıza geleni söylemekle, milletin bildiği, her gün gördüğü şeyleri ondan mı saklamış oluyorsunuz? Bırakın bu masalları! Komşumuzun, bizim hiç bir şeyimizde gözü olmadığını halkımız herkesten iyi bilir. Yıllarca yıllardır yanyana yaşıyoruz. Hem onlar, bizim ‘hürriyetimizi’ mi çekemeyecekler de göz dikecekler?

“ ‘Sonra, grev hakkımız yoksa, bu kongre salonunu işçi delegelerinden çok polisler doldurmuşsa, başkanlık divanına emniyet şefi oturmuşsa, serbest sendika gazetesi çıkaramıyor, gösteri, miting yapamıyorsa, memleketi davalarına, siyasetine millet yanaştırılmıyorsa, bunda Sovyetler'in ilgisi ne? Bunda komünistlerin suçu ne? Onlara iftira etmekle ne yevmiyeler artar, ne de pahalılık gider, ucuzluk gelir.

“ ‘Sizin yaptığımız, bu kongrede, şurada ayak ayak üstüne atıp oturan Amerikalı Mister Braun'a yaranmaktır. Dal-kavukluk, kölelik Türk'ün şanına sığmaz! Biz, herkesle, her milletle, her devletle dost yaşamak isteriz. İyilik severiz. Bizim milli bağımsızlığımıza, varlığımıza, karşılıklı hak eşitliğine saygı gösterenlere saygı gösteririz. Akli başında herkes, her millet, her devlet dost kazanmak ister. Niye yabancıların hatırı için, daha doğrusu Amerikan milyarder-

lerinini işine geldiği için, kapı komşularımızla kötü olalım! Bu Amerikalıların ne olduklarını, kim olduklarını, bizi nasıl, bir maşa gibi, kullanmak istediklerini, acı tecrübelerden görüyoruz. Kore misali meydandadır.'

“Remzi Sönmez, bu ateşli sözleri, bu yalanlanamaz gerçekleri söyledikten bir kaç saat sonra sokaktan alındı, Emniyet birinci şubeye götürüldü. Orada kaç gün alakoyduklarını bilmiyoruz. Ölüsü, dün sabah, Maslak'ta, Cinderesi'nde fundalıkta, çalılar arasında bulundu.

“Sönmez aramızda, anısı içimizde yaşıyacaktır! Bu kanlı cinayeti, bu barbarlığı ve Sönmez'in sözlerini, elinizden geldiği, dilinizin döndüğü kadar, halkımıza anlatın! Anlatın!”

Selviler hışırıyor. İşçi kadınlar ağlıyor. Erkekler, yeni mezarın çevresini küçük taşlarla örüyor. Acı, cesur, toplu bir ses, hafif hafif yükseliyor:

“Savaşta vuruldun,
dağ gibi düştün.”

Mezarlığın çevresi, çeşme başı, selvilerin altı, sırtın üstü yavaş yavaş boşalıyor. Cenaze alayına gelenler, akşamın alaca karanlığına karışıyor. Kolu askıda olan elektirikçi, sopasına dayana dayana yürüten şoför, dönüp dönüp geri bakıyor. Yeni mezarın başı ucunda birisi eğiliyor. Bu, Ziya Bulut'tur. “Bahçesinden” topladığı kırmızı gülleri Remzi Sönmez'e sunuyor.

“Oku, Başkasına Ver!”

Emine, bastığı yeri görmüyor: Boyuna tökezliyor. Elindeki kova çalkalanıyor: Sular ayaklarına dökülüyor. Yanında yürüyen Yelpaze'nin sesiyle kendine geldi:

- “Destur Emine! Dalga geçme.”
- “Ne olmuş?”
- “Ayaklarımı yıkıyorsun kız.”
- “Başım sersem. Aklım dolanıyor. Yelpaze'm, bir tanem

Bana gidelim.”

- “Olmaz, annem merak eder.”
- “Söz verdin, unutma.”
- “Unutmadım. Daha iyi ya. Oturur, bizde okuruz.”
- “Söyleyeceklerim var. Seninle başbaşa kalmak isterim.”
- “Sevdalandın mı bana ayol?”
- “Bırak, sırası mı alayın!”
- “Darılma. Eve şöyle bir görünüyüm, gelirim.”
- “Annen yatırmadıysa, getir Rukiye’yi de.”
- “Verirler mi! Babam izinli bugün.”
- “Benim de dinlenme günümdü güya.”

Emine, kapıyı açtı. Eve girdi. Lambayı yaktı. Başından yemenisini çözdü. Etrafına bakındı. Değirmi tahta sofrayı kurdu. Teldolabı açtı. Kapaklı bir sahan çıkardı. Sonra, tek tip bir somunu doğradı. Sofraya iki çatal, iki su bardağı koydu.

Emine, yere, mindere oturdu. Çenesini avuçlarına aldı. Daldı. Sonra, dikene basmış gibi irkildi. Elini koynuna soktu. Gene o zarfı çıkardı. Gene o resimlere baktı. Kağıdı tekrar koynuna soktu. Yerinden kalktı. Su içti. Gerindi. Hemen yerine oturdu. Emine sinir nöbeti geçiriyor. Yüzü bir sararıyor, bir morarıyor. Gözleri bir büyüyor, bir küçülüyor.

Kapı açıldı. Yelpaze’nin şakiyan kahkahaları evin içine doldu:

- “Ne o kız? Sofra başında Agop’un kazı gibi düşünüyorsun?”
- “Seni bekliyorum, deli fişek.”
- “Haaaatt, yakarım canını!?”
- “Otur sofraya, sonra canımı yak.”
- “Ne pişirdin?”
- “Yalancı dolma.”
- “İmanım, bu dolmaları yutamayız.”
- “Ayol şakalık halim yok. Açlıktan ölüyorum.”
- “Yesene! Ne bekliyorsun?”
- “Şarap, rakı, konyak.”
- “Doldur içelim, imanım! Hiç içtin mi Emine?”

- "Bir defa. Ama ahtim olsun! Kocam dönerse, o gün kör kütük, küfelik olacağım."

- "Meyhanenin camlarını da indirecek misin?"

- "Yok. Karakolun camlarını."

- "Piştofu çekeceksin, graav, graav patlatacaksın ha?"

- "Bıçak kemiğe dayanınca elbette."

- "At martını Debrelî Hasan. Kasımpaşa deresi inlesin."

- "Ne o kız. Büyük lokma ye, büyük laf etme mi diyorsun?"

- "Vallaa senin dolmalar minicik minicik. Ama ne lezzetli. Eline sağlık. Üzerine bir de Kevser suyu. Oooh..."

Yelpaze, testiden bardağa doldurduğu suyu yudum yudum içiyor.

Yemeği yediler. Sofrayı kaldırdılar. Yanyana oturdular. Emine, arkadaşının yüzüne, sanki onu ilk defa görüyormuş gibi, bakıyor:

- "Güzelsin. Gençsin. Akıllı gözlerin, güler yüzün var."

- "Yemeğin üstüne bu piyaz da nesi? Bu saydıklarını kim kaybetti de ben buldum?"

- "Hak vergisi."

- "Kalkar göbek atarım. Sen de başla "bu güzellik sana haktan vergidir".

- "Yelpaze, mezarın başında okuduğunuz o acı ilâhi neydi?"

- "Milletin, emekçilerin kurtuluşu uğruna şehit düşen yiğitlerin üstüne düzülmüş."

- "Şehit düşen kadın olursa, kız olursa gene söylerler mi?"

- "Elbette. Kahramanın eteklisi, pantolonlusu olur mu!"

- "O söylediğiniz destan mı? Kolay ezberlerim. Öğret bana."

- "Öğretirim. Haftaya kırlara gidelim. 'Tütüncü kız' türküsünü söyleriz."

- "Sana türkü, mani öğret demedim."

- "Bu türkü başka türkü. Dövüş, grev türküsü."

- "Bunları nereden, kimden öğreniyorsunuz?"

- "Arkadaşlarımdan. Kimini fabrikada işçilerden."
- "Gözü kör olsun, dedim a, cahillik kötü şey. Ekmekçi beğgirine benzerim. Evden depoya, işten eve. Her gün, hep bu... Oooof ooof!"
- "Yerinme şekerim. Kabahat sende mi?"
- "Yelpaze, kardeşim, hayrına bana bir iyilik ediver."
- "Bir değil, bin tane edeyim. Benim bir tanem."
- "Bana okuma yazma öğret."
- "İstediğin bu olsun. Seve seve."
- "Cahillik kötü şeydir. Nah, mektup gibi bir şey getirdi postacı. Açtım zarfı. Kara kara yüzüme bakıyor yazılar. Kaldım bütün gün azap içinde. Öğret bana okumasını."
- "Azıcık dişini sıkarsan, çabuk öğrenirsin."
- "Unutma, kart ağaç çetin eğilir."
- "Merminin elinden de bir şey kurtulmaz."
- "Söz mü?"
- "Söz!"

Dışarda ayak sesleri var. Birisi, okkalı okkalı sövüyor. Tangır tungur bir teneke yuvarlandı. Yelpaze ayağa kalktı. Emine, onu kolundan çekti:

- "Otur canım. Bir şey değil. Ziya abi yine birisine içerlemiş olacak."
- "Au, o mu? Kimi kalaylıyor?"
- "Ya muhtarı, ya komiseri. Yahut yolda imama rastlamıştır."
- "Dikkat ettin mi Emine, herkes dağıldı, gitti de o, hâlâ mezarın başında duruyordu."
- "Ben, mezarın üstüne koyduğu bukete baktım. O, bu gülleri yalnız bir mezarın ayak ucuna sererdi."
- "İyi yürekli insan böylesine derler."
- "Ya Sönmez!"
- "Kanına girenlerin ocağı sönsün! Ne delikanlıymış!"

Yelpaze arka üstü uzandı mindere. Gözlerini tavan dikti. Tavan, duvar kağıdıyla kaplanmıştı. Kağıt, düz kanarya sarısı. Üstüne seyrek seyrek inci çiçekleri işlenmiş. Yelpaze, sol yanına döndü, ayaklarını topladı. Duvara bakıyor.

Duvarın kaplama kağıdı, tavanın tersi renkte. Açık yeşil üzerinde dallı, alaca nakışlar yol yol yürütülmüş. Yelpaze doğruldu, Emine'ye döndü:

- "Ne zaman kapladın duvarları."

- "Geçende. Hoşuna gitmedi mi?"

- "Çok güzel. Evin içine göre. Düz, sade."

- "Daha ucuzunu, daha sadesini bulamadım. Bu kadarı bile, kel başa şimşir tarak gibidir. Temizliğine bakıyorum. Yoksa, tavana kaplama kağıdı çekilir mi? Süsü, zevki, inceliği neresine uydurursun bu hoyrat izbenin!

- "Uydurmuşsun. Döşemeyi de yenilemişsin. Parke döşenmiş gibi."

- "Ziya abeyin ellerine sağlık. İki ambalaj sandığı bulmuş garajda. Getirdi, kesti, rendeledi, uydurdu birbirine tahtaladı. Çıkardı bu döşemeyi."

- "Gece Konduları Güzelleştirme Derneği" boş durmuyor, desene."

- "İnanıyor musun güzelleşeceğine bu binbir dert yuvalarının? Polis, onların da peşinde. Kaç defa karakola aldılar Ziya'yı.

- "Gavgasız, savaşız elbette güzelleşmiyecek oturduğumuz viraneler. Sönmez, bu savaşta can verdi."

İkisi de sustu. Gözleri yaşardı. Emine derinden içini çekti. Eline göğsüne götürdü:

- "Yüreğim eziliyor, başım sersem. Az daha unutuyordum. Oku şunları da içim rahat etsin."

- "Ver. Bakalım neymiş, ne getirmiş sana postacı."

Yelpaze, zarfı aldı Emine'nin elinden. Çıkardı kağıtları içinden. Sarı, silik bir ışık dökülüyor yazıların, resimlerin üstüne. Emine, lambanın fitilini açtı. Yazılar, sanki biraz daha büyüdü. Lamba fazla is yapmaya başladı. Şişe bulutlandı:

- "Kıs şu fitili canım. Tavanı bozacaksın. Görüyorum, merak etme. Resimler, Kore'de esir düşen bizim askerlerin."

- "Karineyle o kadarını ben de çıkardım. Aralarında Durmaz yok mu diye baktım durdum. Ne yapıyorlar? Onu

kestiremedim.”

- “Bak, uçlarından, iki yandan, uzun uzun değneklere iliştiirdikleri bezlerin üzerine ‘Barış isteriz!’ yazmışlar.”

- “Cenge gidenler barış istiyor! Öyle mi?”

- “Öyle. Görüyorsun işte. Yürüyüp, gösteri yaparken çekilmiştir bu fotoğraf.”

- “Resmin altındaki ince yazılar ne?”

- “ ‘Yurdumuza, evlerimize dönmek istiyoruz! Ateş kesilmeli!’ diyorlar.”

- “Bunu Kore’ye gidenler, ama yesir düşenler diyor.”

- “Akılları, ateşe girdikten sonra başlarına geliyor demek.”

- “Ee, geç olsun da, güç olmasın.”

- “Askerler de istedikten sonra, barış olur.”

- “Yesir düşmeden isteselerdi bunu. Kan dökülmeseydi. Bizimkiler o cehenneme gitmeselerdi, ne olurdu! Kurt gibi öldürmeye, koyun gibi boğazlanmaya gittiler.”

- “Eskiden böyle demiyordun. Ortaköylü Rahmiye’nin oğlu kaçtı, vuruştu, vuruldu da ne oldu, diyordun.”

- “O günden bugüne neler, neler oldu. Yalnız bugün gördüklerim...”

- “Görmek az. Ders çıkarmak lazım.”

- “Ha, işte, onun için sana, okuma yazma öğret bana diyorum.”

- “Yazıyla bile bitmez Emine.”

- “O kadarını ben de anlıyorum. Unutma kardeşim. Cahil kimse, çok defa, kaş yaparken göz çıkarır.”

- “Ama başımızda öyle domuz okumuşlar var ki, millette ne kaş, ne göz, ne ağız, ne burun bıraktılar.”

- “Onların sözünü etmiyorum. Onlar bizden değil. Ne Sönmez’i öldürenler, ne Durmaz’ı Kore’ye gönderenler bu millettendir. Demek istediğim başkadır. İnsan iyi yürekli olur da, iyilik yapmak ister de, benim gibi ne yapacağını bilmez. Böyleleri yok mu?”

- “Çok... Ne yapacağını bilmiyor musun sen?”

- “Helelik değil. Okuyuver, o ince kağıtta ne yazılı?”

- "Bu, bir çağrı millete. Dinle:"

"Ey Türkiye halkı!

"Başımızdaki hükümet, millete söylediklerinin, vadettiklerinin tersini yapıyor. 'Cihanda barış' diyor, Kore'ye asker gönderiyor. Sömürgecilerin hesabına harbediyor, kan döküyor.

"Bu hükümet 'başka milletlerle dostluk' diyor, devletleri birbirine karşı koyan harpçılık anlaşmalarına giriyor. NATO'ya girmekle, onun kolları olan paktlara bağlanmakla Türkiye, dost yerine düşman kazanıyor. Bu politika bizi, tekitilmiş, soyutulmuş duruma düşürmüştür. Bu olursuz politika, milletimizin sırtına ağır masraflar yüklemiştir. Ekonomik buhran, pahalılık, işsizlik hep bu hazırlığın politikasından geliyor. Anayurdumuz uçuruma sürükleniyor. Devletimiz zayıflıyor. Biz zayıfladıkça Batılı sömürgeciler tepemize daha fazla biniyor.

"Başımızdaki hükümet 'yurtta barış' diyor, milleti zulüm altında inletiyor. Demokratik hakları kökünden yoketmiştir. Garnizon mahkemeleri, polisin 'yıldırım ekipleri' ortalığa dehşet salıyor. 675 cezaevinde 100 bin mapus yatıyor.

"Halkımızın isteği:

"1- Kore'den Türk tugayı geri alınmalı!

"2- Harp hazırlığı politikasını kaldıracak bir hükümet iş başına gelmeli. Türkiye bütün harp bloklarından çekilmeli!

"3- Bütün memleketlerle eşit haklı politik münasebetler, faydalı alış veriş, dostluk ve kültür münasebetleri kurulmalı!

"Bu, cihanda barış!

"4- Kapitülasyonları geri getiren anlaşmalar bozulmalı!

"5- Baskı-zorbalık idaresi kaldırılmalı! Halkımıza, eksiksiz demokratik haklar-hürriyetler sağlanmalı!

"Bu yurtta barış!

"İşte, Meclisten halkımızın istedikleri!

"Türkiye Yurtseverleri

"Oku, başkasına ver!"

- "Biber gibi yazmışlar doğrusu. Ama, hepsini anlamadım Yelpaze. Kapitülasyonlar nedir?"

- "Yabancılarla, sömürgecilere, mesela Amerikalılara, memleketimizde, bizim hükümetlerin tanıdıkları üstün haklar.

- "Neden Amerikalı 'üstün' oluyor? Türk aşâğılık mı? Bizim memlekette onlar neden 'üstün' oluyormuş?"

- "Amerika hükümetiyle bizim hükümetin bağladığı anlaşmada, ak üstüne karayla böyle yazılmıştır: 'Üstün hak'."

- "Neymiş bu 'haklar'?"

- "Saymakla bitmez ki. Türkiye'de bugün sürü sürü Amerikalı vardır. Bunların kimi er, erbaşı, subay, general, kimi 'uzman', müşavir, mühendis, gazeteci. Ne bileyim, her çeşidi var. Bunların çoğu karılarıyla, çoluk çocuklarıyla, köpeği, hizmetçisiyle geliyor. Bunlar, bakanlıklarda, orduda, kurulan çeşitli komisyonlardadırlar. Bunlar bizim hükümetin herşeyini, her işini kontrol ederler. Bizim hükümet onlara, istedikleri her malumatı vermeyi kabul etmiştir."

- "Devlet sırlarını da mı?"

- "Herşeyi, hepsini, dedik a. Bizim hükümet, Ankara'da oturan baş Amerikalıya, elçiye sormadan, onun rızasını almadan devlet bütçesini bile bağlayamaz."

- "Nasıl olur? Hükümet bizim değil mi?"

- "Bizim olsaydı senin kocanı Kore'ye gönderir miydi? Ha, ne dersin?"

- "Ah anam, başımıza gelenler."

- "Bu Amerikalıları sen, ben, millet, vergi ödeyenler, kesemizden, devlet hazinesinden besliyoruz. Kocasını, babasını Kore'de kaybeden dullara, yetimlere hükümet beş kuruş bile vermiyor. Ama, o Amerikalılara bütçeden milyonlar harcanyor. Tıkır tıkır para sayıyor avuçlarına. Sonra, bu Amerikalılara bizim kanunlar, mahkemeler karışamaz. Daha geçen gün, Galata'da Türk bayrağını yırttılar, yere attılar. Ne oldu? Ne yaptılar onlara? Edepsiz Amerikalıyı pataklayan Türk'e, ağırceza, hemen dayadı ağır hapsi. Ama suşu işleyen Amerikalılara: 'Haydi, gidin memleketinize' diyebildi. Bu kadarını da, milletin gözünü

boyamak için söyleyebildi onlara.

“İstersen, başka bir misal alalım. İstanbul’da olsun, nerede olursa olsun, bizim subaylar, Amerikan subaylarının, çavuşlarının girdikleri barlara, gazinolara giremezler. Sonra onlar, bizim mühendisin, subayın beş misli maaş alırlar. Onlar, dolarlarını, resmen hükümetin kabul ettiği 280 kuruştan değil, on liradan bozdururlar. Daha sayayım mı? Herifler, memleketimizde efendilik sürüyor!”

Emine dalmıştı. Gözleri, elinde tuttuğu resimlere, gösteri yapan askerlere dikilmişti. Sonra, Yelpeze’nin okuduğu çağrıya parmaklarını uzattı. Yazıları okşuyor. Kağıt yumuşaktı, incecikti. Hışırdamıyor bile. İpek miydi? Kadife miydi? Emine, derin derin içini gene çekti:

- “Toprağın bol olsun Sönmez. Seni de unutamayacağım.”

- “Hürriyet için ölenler unutulmaz güzelim!”

- “Ya bunları dağıtanlar, bu kağıdı yazanlar, ne iyi insanlar. Canımı isteseler veririm.”

- “Canını istemiyorlar. Başka bir dilekleri vardır.”

- “Benden mi? Ne gibi?”

- “‘Oku, başkasına ver!’ diyorlar.”

- “Veririm. Bizim depoda işçilere okuturum.”

- “Öyle sallapatıdan?”

- “Yapıştırırım atelyenin duvarına.”

- “Enselenirsen?”

- “Ee, sirkeyi, sarmısağı düşünen, derler.”

- “Düşüneceksin. Emine, sen söyledin. Kaş yapayım derken...”

- “Kolay değil meğersem bu işler.”

- “Ne sandın? Elbette!”

- “Boynuma düşeni yaparım.”

- “Ama Emine, ne yaptığını, ne yapacağını bilmelisin evvela.”

- “Cibalikutu fabrikasında bir arkadaşım vardır. Onun da kocası Kore’de kayıp. Veririm ona, varsın okusun.”

- “Bu da olur. Atelyenin duvarına yapıştırmak da olur.

Yalnız üstürüplü yapmalı. Çaktırmamalı. Sönmez'in cenazesine gelen o çolakla, topalın başlarına gelenleri dinledin ya."

- "Bu iş, millet işi. Resimleri gönderirim kutu fabrikasındaki arkadaşşıma. Ötekisi ne yapacağını ben bilirim."

Emine, yerinden kalktı. Aynalı bir sandığın üstüne yığıdığı yatakları indirdi. El çantasını aldı, bir anahtar çıkardı. Sandığın çingiraklı anahtarı çaldı. Kapağı açtı. Rukiye'nin alacalı entarisini kalırdı. Patiska bir gömleğin katları arasından bir zarf çıkardı. Çamaşırları, tekrar, sandığa koydu, kapağını kapadı.

Aynalı sandığın sarı, yeşil, mavi, kırmızı ince tenekeleri, yaldızlı kabara çivileri, bütün kaplaması, süsü, lambanın soluk ışığı altında pırl pırl yanıyor.

- "Bu zarfları, Durmaz'a yazacağım mektuplar için almıştım. Boyalı kalem de var. Yaz adresi."

- "Sokağını, evin numarasını biliyor musun?"

- "Balat'ta oturur. Bilmesem söyler miyim?"

- "Alınma gülüm."

- "Alınırım, bana okuma yazma öğretmezsen."

- "Sözleştik a."

- "Ayol, sen solak mısın?"

- "Yook."

- "Neden tersine yazıyorsun sol elinle?"

- "Sen de yazmasını öğrenince, bu çeşit adresleri sol elinle, tersine yazarsın."

- "Daha bir yaşma girdim."

- "Girersin, acelen ne? Hani derler: Yükü kurşun tut, pamuk çıkarsa bahtına. Bu gibi kağıtlar eline geçti mi, yanında tutma. Bir zula yerinden olsun."

- "Kafir kız. Diyordun bir de, bende akıl ne gezer. Akıl, sahiden de yaşta değil, baştaymış!"

- "Ayağını denk almazsan..."

- "Akıl, tecrübe, bilirim... Tamam mı zarf? Ver bakalım."

Yelpaze yerinden kalktı. Etekliğini, saçlarını düzeltti:

- "Sana doyum olmaz. İkimiz de erken işe gideceğiz."

- "Derslere ne zaman başlarız?"
- "Yarın akşam. Ben, kalem, defter, kitap hazırlarım. Ama bak, ben huysuz öğretmenim. Boş verirsen, asarsan dersleri kulaklarını çekerim."
- "Haydi, taş mektebe gidiyor kart tavuk. Eti senin, kemiği kimin?"
- "Etinle, dertlerinle, kemiğinle, kanınla, canınla bizim-sin!"

İki arkadaş birbirine sarıldı, öpüştüler.

- "Yelpaze, dur. Giyineyim. Seni azcık uğurlayayım."

Dışarı çıktılar. İki gölge duvarlara vurdu. Ay ışığı süt beyaz akıyor mahallenin üstüne. 'Daktilonun köşkü'nden, açık bir pencereden bir ud sesi, kıvıl kıvıl, yumuşak bir kadın sesi sokağa dökülüyor:

"Süt içtim dilim yandı,

"Döküldü kilim yandı.

"Ben kilimde değilim,

"Bahçemde gülüm yandı..."

İki gölge birbirinden ayrılıyor. Yumuşak adımlar birbirinden uzaklaşıyor. Yanık ses mahalleye dağılıyor...

Eminönü

İstanbul'un en kalabalık semti, Eminönü. Gündüzleri, bu semtte, insan sayısı yarım milyonu aşar. Geceleri, bu sayı 100 bine düşer. Geceler, bu insan gölü kuruyunca, el ayak çekilince, köprü başında, yolların kavşağında, meydanda, "köprüaltı kulübü", kimsesiz çocuklar top oynar.

Eminönü, bir karınca yuvasına, bir arı kovanına benzer gündüzleri. Vapuru, treni, otobüsü, kayığı, tramvayı, motoru, atı, arabası, otomobili, yolcusu, yayası, alış verişlisi, denkleri, çuvalı, sandıkları, balyaları gider, gelir, yüklenir, boşaltılır, taşınır durur. Bu uğultu, bu kıyamet, sabahın altısından gecenin 22'sine kadar sürer.

Bu semtin yolları, karmakarışıktır, daracıktır. Caddelerin

üstünde, sokak aralarında ya bir atelyenin tezgahları, ya bir fabrikanın motoru uğultu koparır. Bu cüce fabrikalar, bu kutu kadar atelyeler birer zindandır. Bunlar, eski hanlarda, Bizanslardan kalma, karanlık yapılarda kurulmuştur. Yağ, boya, sabun, konserve, çorap fabrikalarında, eğirme, dokuma, örme atelyelerinde, bodrum katlarında, çatı aralarında kurulan iş yerlerinde, binbir türlü zanaatçı dükkanlarında çalışan işçiler havasızlıktan sararır, küf kokan duvarların arasında rutubetten çürür. Bu işyerlerine "iş kanunu" girmez. Patron, kapıyı kilitler işçilerin üstüne, sabahlara kadar çalıştırır onları kürek mahkumları gibi.

Kayıkcısı, arabacısı, ayak hamalı bir yana, İstanbul'un gedikli 40 hamal bölüğünden 20'si bu semtte işler. Bu hamallar, bir lonca bozması "derneğe" bağlıdır. Bu "derneğin" dışında kalan "serbest" hamalların sayısını bilen yoktur. Bu "serbest" ayak hamallarının sayısı, işsizlerin azalıp çoğalmasına bağlıdır.

Bizim Anayasa der ki: "Her Türk hür doğar." Bu eli öpülesi "kelam", bugün halkımızın ezici çoğunluğu için yalnız kağıt üzerindedir. Hepsi bir yana, bu bölük bölük hamallar, birer yük hayvanından farksızdır. Bunlar, sırtlarında semer taşır. Bunlar nasıl yaşar? Çoğu yavan ekmek yer, sade suya "çorba" içer. Han köşelerinde, bekar odalarında yatar, kalkar çoğu. Bunların sırtına kahya, kesedar, katip, "dernek idarecisi" diye bir hazır yiyiciler güruhu oturmuştur. Bu kahyalar, değnekçiler, kesedarlar, bir gram yük kaldırmadan çifte pay alırlar. Hamal bu haksızlığa karşı gelince kahya köpürür: "Ülen seni Merzifon'dan getirdim. Semeri arkana verdim. Vay ekmeği dizinde, vaaay(!)" der.

Eminönü semtinde 8 bin işyeri vardır. Burada 1500 kahve, 2300 mağaza, dükkân, yüzlerce manav, kasap, aşçı dükkanı, lokanta ve hesapsız meyhane, birahane vardır. Burada ayak satıcılarından, işportacılarından insan adım atamaz.

Eminönü, yalnız bu şehrin değil, bütün Türkiye'nin ekomomik hayatında rol oynar. Borsa, Ticaret Odası bu semtte, Vakıf Hanı'nda taht kurmuştur. Bir çok bankaların

şubeleri bu semttedir. Hanları, ardiyeleri, depoları ve büyük mağazalarıyla 1800 toptancı-aracı tüccar buraya yerleşmiştir. Emniyet Müdürlüğü, jandarmalık, cezaevleri, “adalet sarayı” ve ağırceza mahkemeleri bu taraftadır. Basımevleri, çıkan gazetelerin, dergilerin çoğu bu semtte, Ankara caddesinde, bu yokuşa toplanmıştır.

“İyiliksever” bir çift

Emine, her gün Eminönü’nden geçer: Ahırkapı’ya buradan gider. İşten eve bu yoldan döner. Hep, hemen hemen, aynı saatlerde gidip geldiğinden, yolunun üstünde, belli yerlerde, sık sık, hep belli kimselere rastlar.

Emine, işinden bugün erken çıktı. Gene ancak, yarım yevmiye yapabilmmişti. Usta işçinin yarım gündelik yapması, “ölü ayların” geldiğini, işlerin kesatlaşdığını, işsizliğin arttığını haber veriyordu.